

ERDÉLYI JOGÉLET

III. FOLYAM | III. ÉVFOLYAM | 2022 | 02.

KIADJA:

SCIENTIA KIADÓ

Szerkesztőbizottság

Dr. Csák Csilla egyetemi tanár (ME ÁJK)

Dr. Mezey Barna egyetemi tanár (ELTE ÁJK)

Dr. Nagy Csongor István egyetemi tanár (SZTE ÁJK)

Dr. Nótári Tamás egyetemi tanár (Sapientia EMTE JTI)

Dr. Papp Tekla egyetemi tanár (NKE)

Dr. Szabó István egyetemi tanár (PPKE JÁK)

Dr. Szalayné Sándor Erzsébet egyetemi tanár (PTE ÁJK)

Dr. Szikora Veronika egyetemi tanár (DE ÁJK)

Dr. Veress Emőd egyetemi tanár, kutatóprofesszor (Sapientia EMTE JTI és Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet)

Dr. Vékás Lajos akadémikus, professor emeritus (ELTE ÁJK)

Szakterületi felelős szerkesztők:

Dr. Fazakas Zoltán József (kisebbségi jog, jogtörténet), egyetemi adjunktus (KRE ÁJK)

Dr. Fegyveresi Zsolt (kereskedelmi jog, jogtörténet), egyetemi adjunktus (Sapientia EMTE)

Dr. Kádár Hunor (büntetőjog, büntető eljárásjog), egyetemi adjunktus (Sapientia EMTE)

Dr. Kokoly Zsolt (európai jog, médiajog), egyetemi adjunktus (Sapientia EMTE)

Dr. Székely János (polgári jog, polgári eljárásjog), egyetemi adjunktus (Sapientia EMTE)

Dr. Sztranyiczki Szilárd (polgári jog), egyetemi docens (Sapientia EMTE)

Dr. Vallasek Magdolna (munkajog), egyetemi adjunktus (Sapientia EMTE)

Dr. Varga Attila (alkotmányjog, közigazgatási jog, kisebbségi jog), Románia Alkotmánybíróságának bírója, egyetemi docens (Sapientia EMTE)

A lapszám szerkesztője:

Dr. Fegyveresi Zsolt

www.jogelet.ro

ISSN 2734 – 6226

ISSN-L 2734 – 6226

TARTALOM

Szegedi András 7

Miért kell a társasági jogot időről időre megújítani?

Papp Tekla 17

Társasági jogi gondolatszilánkok a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről

Farkas Csaba 33

A kényszertörlési eljárás a hatályos szabályozás tükrében

Ferencz Jácint 45

A vezető állású munkavállalók munkajogi helyzete

Cseh Balázs 57

Az állami tulajdonban lévő társaságok által ellátott közszolgáltatások szabályozási rendszere, különös tekintettel az ellenőrzésre

Vermes Attila 73

Jegyzett tőke vagy felelősségbiztosítás?

Fegyveresi Zsolt 87

Van-e a kft. társasági tőkéjének törvény szabta minimális mértéke a román társasági jog rendelkezései szerint?

CONTENTS

András Szegedi 7

Why Should Company Law Be Renewed From Time to Time?

Tekla Papp 17

Company Law Reflections on Encouraging Long-Term Shareholder Involvement

Csaba Farkas 33

The Compulsory Deregistration Procedure in the Light of Current Legislation

Jácint Ferencz 45

The Labour Law Status of Managerial Employees

Balázs Cseh 57

The Regulatory Regime for Public Services Provided by State-Owned Companies,
with Particular Reference to Control

Attila Vermes 73

Share Capital or Liability Insurance?

Zsolt Fegyveresi 87

Is There a Legal Minimum Capital Requirement for an LLC Under the Regulation of
Romanian Company Law?

SZEGEDI ANDRÁS

Miért kell a társasági jogot időről időre megújítani?

Why Should Company Law Be Renewed From Time to Time?

Abstract: Is it necessary to renew the regulation of company law from time to time? On the one hand, company law reacts with its regulative environment, therefore the constant amendment, improvement of its rules seems reasonable. Yet, on the other hand, the core of company law is pure and stable, and there is no need to reinvent it. Hungarian company law has always been subject of constant modifications, yet we regard only three instances for its true renewal. The first was the coming into force of the first Act on Business Associations in 1988, which served as the means for the creation of market capitalism and thus led to the political changes that followed. The second was the coming into force of the Civil Code in 2014, which implemented a mainly default approach in the regulation of legal persons, a clear principle providing a wide range of freedom for legal entities in their internal affairs. The third, however, was not a planned and designed renewal, as it was forced by the new coronavirus pandemic. The rules to apply in the crisis overwrote even some of the hard-core rules of company law for the sake of flexibility and simplicity – is it going to be the next trend in the course of renewal?

Keywords: company law, renewal, law as an instrument, disposability, coronavirus pandemic

Összefoglaló: Szükséges-e időről időre a társasági jogot megújítani? Egyrészt a társasági jog reagál szabályozási környezetével, ezért észszerűnek tűnik szabályainak folyamatos módosítása, javítása. Másrészt azonban a társasági jog magja kikristályosodott és szilárd, nincs szükség az újbóli feltalálására. A magyar társasági jog mindig is folyamatos módosítások tárgya volt, mégis csak három esetet tekintünk valódi megújulásának. Az első a gazdasági társaságokról szóló törvény 1988-as hatálybalépése volt, amely a piacgazdaság megteremtésének eszközüül szolgált, és így vezetett az azt követő politikai változásokhoz. A második a Polgári törvénykönyv 2014-es hatálybalépése, amely a jogi személyek szabályozásában túlnyomórészt alapértelmezett megközelítést valósított meg, egy olyan egyértelmű elvet, amely széles körű szabadságot biztosít a jogi személyek számára belső ügyeikben. A harmadik azonban nem egy tervezett és megtervezett megújulás volt, mivel azt az új koronavírus-világjárvány kényszerítette ki. A válságban alkalmazandó szabályok a rugalmasság és az egyszerűség kedvéért még a társasági jog néhány keményvonalas szabályát is felülírták – vajon ez lesz a következő irány a megújulás során?

Kulcsszavak: társasági jog, megújulás, a jog mint eszköz, diszpozitivitás, koronavírus-járvány.

1. Bevezető gondolatok

A jelen tanulmány címében szereplő kérdést okkal lehet feltenni, ugyanakkor a valódi kérdés az, hogy meg kell-e egyáltalán újítani időről időre a társasági jogot.

A társasági jogi szabályanyag, annak „veleje” ugyanis egy letisztult, kikristályosodott rendszer, amiben nincs mit újragondolni és újra kitalálni. Kétségtelenül igaz, hogy a jogrendszer egyéb elemeihez hasonlatosan a társasági jognak is reagálnia kell arra a gazdasági-társadalmi környezetre, amelyben létezik, és amellyel kölcsönhatásban van. A társasági jogban ezek a változások általában a társasági jog perifériáját érintették, példaként említhetnénk a befolyásszerzést vagy a vállalatcsoportok szabályozását. A társasági jog alapvető rendszere azonban nem szorul megújításra.

A magyar társasági jog fejlődésében a magyar jogrendszer fejlődésének az a jellegzetessége tükröződik vissza, hogy a jogfejlődés, valójában jogfejlesztés „felülről” történik, nem pedig a reálfolyamatok kényszerítik ki. Amikor a társasági jog megújulásáról, avagy megújításáról beszélünk, akkor ezt a jelenséget érjük tetten: a jogalkotó valamely, a társasági jogon túlmutató konkrét célt kíván elérni a reformmal, vagy valamilyen elvi változtatást kíván végrehajtani, amely célok a hétköznapi joggyakorlatból jó eséllyel nem tudnának kibontakozni.

A társasági jogot illetően azért is nehéz megújulásról/megújításról beszélni, mert a társasági jog tulajdonképpen folyamatos revízió alatt állt az elmúlt évtizedekben. Az 1988. évi VI. törvény az 1989. 01. 01-jei hatálybalépésétől a hatályon kívül helyezéséig, 1998. 06. 15-ig húsz különböző alkalommal módosult. Az 1997. évi CXLIV. törvény az 1998. 06. 16-i hatálybalépésétől a hatályon kívül helyezéséig, 2016. 06. 30-ig tizenkét különböző alkalommal módosult. A 2006. évi IV. törvény 2006. 07. 01-től, a hatálybalépésétől a hatályon kívül helyezéséig, 2014. 03. 15-ig harmincnyolc különböző alkalommal módosult. A 2013. évi V. törvény Harmadik Könyvét pedig a kihirdetését követően a mai napig (beleértve a kihirdetése és a hatálybalépése közötti időszakot is) számos alkalommal módosították: a 2013. évi CXXXV. törvény, a 2013. évi CCLII. törvény, a 2015. évi CI. törvény, a 2016. évi LXXVI. törvény, a 2017. évi CXXXVI. törvény, a 2019. évi LXVII. törvény és legutóbb a 2021. évi XCV. törvény. A fenti számok azt igazolják, hogy a társasági jogunk valóban folyamatos módosítások tárgyát képezte és képezi, de a mindenkori törvények folyamatos javítása, csiszolása nem tekinthető semmilyen értelemben a társasági jog megújításának. A fenti módosítások a jogszabály korrekcióját, vélt vagy valós hibáinak orvoslását szolgálták. Felvethető, hogy vajon mindegyik módosítás kellően indokolt volt-e, és valódi szorító szabályozási szükségletre reflektált.

A társasági jog valódi megújítása a szerző álláspontja szerint tervezett módon kész, de összességében voltaképpen három alkalommal valósult meg. Az első megújítás az 1988. évi VI. törvény megalkotása, a második pedig a Ptk. elfogadása volt. A tervezett megújítások mellett kényszerű, ám talán átmeneti megoldásként értékelhetjük a koronavírus-járvány okozta veszélyhelyzet során megjelent speciális szabályokat.

2. Az első megújítás: az első társasági törvény

Az első társasági törvény jelentőségét sokan, sok helyen leírták és méltatták már. E törvény célja a társasági jogunk valódi megújítása volt, és programszerűen deklarált jogpolitikai célok szolgálatában állt. Ezek mindegyike a kapitalizmus megteremtésére irányult, a piacgazdaság (eredetileg a „szocialista piacgazdaság”) megteremtésének előfeltétele volt. Ahogy a törvényt előterjesztő igazságügyi miniszter, Kulcsár Kálmán fogalmazott: *„Nem túlzok tehát, amikor kijelentem, hogy a gazdasági társaságokról szóló, most előterjesztendő törvény gazdaságpolitikai, jogpolitikai, társadalompolitikai és ideológiai szempontból egyaránt igen jelentős, az utóbbi évek jogalkotási gyakorlatából kiemelkedő jogszabály.”*¹

Tegyük hozzá, a törvénynek a deklarált célokra túlmutató hatása tulajdonképpen a piacgazdaság megteremtése mellett a politikai rendszerváltozás megteremtése vagy inkább kikényszerítése volt. Ez a törvény jól példázza a fentebb említett, felülről irányított jogalkotást, ahol a jog – jelen esetben a társasági jog – voltaképpen eszköz, ráadásul olykor az eszköz révén a szándékolt céloknál is nagyobb ívű változások következnek be, ahogy az első társasági törvény esetében is. Visszacseengenek benne a Kulcsár Kálmán akadémiai székfoglalójában rögzítettek: *„a magyar társadalomnak – egyébként a kelet-közép-európai régió más társadalmaihoz hasonló – történelmi sajátosságai folytán a jognak mint a politika eszköze (sőt helyettesítő eszköze) szerepe történetileg is hangsúlyozódott. Ezzel együtt növekedett a jogba mint a társadalmat alakítható, a társadalmi problémák megoldásában jelentős szerepet játszó eszközbe vetett bizalom is.”* Az első társasági törvény eszközjellegét a szocialista berendezkedés pedig csak erősítette.

Az első társasági törvény következménye szekunder szinten a magyar jog egyéb területeinek jelentős fejlődése volt. A társasági törvény húzó törvényként ugyanis egy sor korábban nem létező vagy nem kellően fejlett szinten létező jogterület – versenyjog, adójog, számviteli jog, fizetéseképtelenségi jog, cégjog, értékpapírjog stb. – kialakulását vagy óriási továbbfejlesztését kényszerítette ki. *„Forradalmi időkben, illetve rendszerváltozások idején érthetően a jogalkotás kerül előtérbe, jogalkotási hajrá kezdődik, sok a személyi tárgyi előfeltételek nélkül kibocsátott programadó, ún. húzó jogszabály.”*³ Ez a törvény a társasági jog valódi megújítását hozta, mert mintegy negyven év szünet után újraalkotta azt, és óriási húzóerővel segítette a jogrendszer egyéb területeinek a fejlődését.

3. A második megújítás: a Polgári törvénykönyv

A Polgári törvénykönyv megalkotásának folyamatában a társasági jog második, szintén tervezett, szintén felülről irányított, ugyanakkor konkrét jogpolitikai célokat

1 Idézi PAPP Tekla: *A magyar társasági jog fejlődése = Tanulmányok Dr. Bérczi Imre egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára*, szerk. TÓTH Károly, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2000, 424.

2 KULCSÁR Kálmán: *A jogfejlődés sajátosságai: a jog mint eszköz. Akadémiai székfoglaló, 1981. 06. 13.*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984, 15.

3 SÁRKÖZY Tamás: *A jog szerepe a gazdaságban*, Magyar Tudomány, 2011/5.

kevésbé szolgáló megújítása, már viszonylag korán jól látható volt. Ez a megújítási szándék talán nem is elsősorban a társasági jog megújításának igényéből fakadt, hanem a Ptk. kódex-jellegéből következett. A Ptk. egyik legfontosabb célkitűzése, elméleti alapvétele az volt, hogy a Ptk. váljon igazi magánjogi kódexszé, és integráljon lehetőség szerint minden, a korábbi időszakban a Ptk.-n kívül szabályozott magánjogi részterületet. Ez a társasági jogot illetően azt jelentette, hogy deklarált célként szerepelt a szövetkezeti jog visszaillesztése a társasági jogba, valamint a társasági jog beillesztése a Ptk.-ba.⁴ Önmagában ez egy nagy horderejű változást jelzett előre, amelyet a végeredmény – ha nem is az eredetileg célzott formában, hiszen a szövetkezetek nem váltak ismét kereskedelmi (gazdasági) társasággá, illetve részben a különutas, külön törvényi szabályozásuk is fennmaradt – alá is támaszt. A korábbi társasági jogi szabályok egy része megtermékenyítőleg hatott a jogi személyek gazdasági társaságokon kívüli szabályanyagára, így a társasági joggal egyszerre újult meg a jogi személyek joga is. Ez a megújulás voltaképpen „Professorenrecht” jelleggel született, a kodifikáció során deklarált elvek leképezését jelentette. A társasági jog Ptk.-ba integrálása mellett a kodifikáció egyik legkényesebb kérdése az volt, hogy a társasági jog – és ekként a jogi személyek joga – túlnyomórészt eltérést nem engedő, azaz kógens, avagy eltérést engedő karaktert öltön. Ha áttekintjük a korábbi társasági törvényeinket, láthatjuk, hogy ezt az örökzöld kérdést a korábbi három törvény háromféleképpen válaszolta meg; a Ptk. azonban egy negyedik, merészebb és forradalmibb megoldást választott, azzal, hogy a jogi személyek jogának bizonyos vetületei vonatkozásában az eltérés lehetősége a főszabály. A Ptk. a diszpozitív megközelítés kiterjesztésével úgy újította meg a társasági jogot, hogy tulajdonképpen az egyes jogalanyokra bízta azt, hogy mennyiben kívánják ezt a megújítást. A Ptk. e szabálya kétségekívül üdvözlendő, megerősíti azt a felfogást, mely szerint minden vállalkozás, illetve tagjai tudják igazán, hogy mi az üdvös számukra, és nem pedig az állam a jogalkotás útján. Azt azonban nem mondhatjuk el a jelenlegi szabályozásról, hogy a hétköznapi jogalkalmazást megkönnyítette volna. A diszpozitivitás korszakában a társasági jogi jogegységesülés bírói jogalkalmazási úton rendkívül nehézkesen vagy sehogyan sem fog tudni kibontakozni. Ennek oka főképpen a fórumrendszer sajátosságában rejlik, egész egyszerűen nem jut el kellő számú ügy az ítéletáblákra ahhoz, hogy iránymutató joggyakorlat kialakulásáról beszélhessünk. Minden elismerés mellett ezért látni kell azt is, hogy a joggyakorlat a jelenlegi szabályozási környezetben sokkal inkább válhat széttartóvá, mint korábban. Így ma kevésbé láthatjuk megvalósulni a klasszikus tételt, mely szerint „a gazdasági jognak biztonságot kell adnia a gazdaság szereplői számára, és ehhez a stabil jogrendszeren túlmenően hozzátartozik a jogalkalmazói biztonság is”.⁵

Amennyiben a joggyakorlat egyöntetűsítése nehezen halad, akkor azt a jogalkotás akként értékelheti, hogy be kell avatkoznia, hogy a jogalkalmazás bizonytalanságát a jogalkotás egyértelműségével váltsa fel. A Ptk. legutóbbi módosítása (2021. évi XCV. törvény) ennek jegyében történt. Ahogy a törvény indokolása⁶ fogalmaz: „a Ptk.

4 VÉKÁS Lajos: *Az új Polgári Törvénykönyv elméleti előkérdései*, HVG-ORAC, Budapest, 2001, VÉKÁS Lajos: *Az új Polgári Törvénykönyv koncepciójából*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2002/4., 3–10.

5 SÁRKÖZY: *i. m.*

6 *Végső előterjesztői indokolás a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény módosításáról szóló 2021. évi XCV. törvényhez*, Indokolások Tára – a Magyar Közlöny Melléklete, 2021. július 1, 1230.

2014. márciusi hatálybalépése óta eltelt évek alatt a Ptk. hatálya alá rendeződés a jogi személyek körében sikeresen megtörtént. A Ptk. Harmadik Könyvének (Jogi személyek) a szerződéses szabadságra épülő szemléletén, ennek jogtechnikai megoldásán már nem indokolt változtatni. A rugalmas jogi keretek a jogi személyek jogának, és különösen a társasági jognak a versenyképességi garanciáját is jelentik. A jogi személyek joga eltérést engedő (diszpozitív) szemléletének fenntartása mellett is időszerrévé vált azonban számba venni a Ptk. egyes rendelkezéseinek beágyazódási sikerességét, továbbá a joggyakorlat által kérielt szabályozási javaslatokat. A Ptk. Harmadik Könyvének korrekciója képes tovább erősíteni a jogi személyek joga, és azon belül is kiemelten a társasági jog koherenciáját, stabilitását, versenyképességét.” Ez a módosítás egy átfogó novella, amely egyaránt érinti a jogi személyek közös szabályait és az egyes társasági formákat, kisebb-nagyobb mértékben. Jelen tanulmánynak nem célja a változások részletes ismertetése, ugyanakkor egy mozzanatát érdemes kiemelni annak illusztrálására, hogy a társasági jog „megújulása” valójában a pillanatnyi jogalkotói cél leképezése.

Kimondható, hogy minden jogszabályváltozásnak és egyáltalán a társasági jognak is célja, ahogy a fenti idézet is tartalmazza, a társasági jog koherenciájának, stabilitásának, versenyképességének a növelése. A legutóbbi Ptk.-novella ennek jegyében módosította a kft. törzstőkéjének rendelkezésre bocsátására vonatkozó szabályt. A korábbi szabály a pénzbeli hozzájárulás rendelkezésre bocsátását rendkívül lazán kezelte, mivel a törvény nem tartalmazott erre vonatkozó határidőt. Bár a joggyakorlat próbálta a határidőnélküliséget korlátozni, ennek jogszabályi alapja nem volt. A jogalkotó így szükségesnek látta a beavatkozást, jelenleg ha a társaság a nyilvántartásba vételétől számított második teljes – tizenkét hónapot magában foglaló – üzleti év végéig a teljes pénzbeli vagyoni hozzájárulás szolgáltatására nem került sor, a tag a még nem teljesített pénzbeli vagyoni hozzájárulását a társaság nyilvántartásba vételétől számított második teljes – tizenkét hónapot magában foglaló – üzleti évről készült beszámoló elfogadásától számított három hónapon belül köteles rendelkezésre bocsátani.⁷ Az 1988. évi VI. törvény ugyanezt a kérdést akként szabályozta, hogy a pénzbetétek legalább felét kellett alapításkor rendelkezésre bocsátani, míg a fennmaradó részt a társaság bejegyzését követő egy éven belül kellett szolgáltatni.⁸ Az 1997. évi CXLIV. törvény lényegében fenntartotta ezt a szabályt azzal a kiegészítéssel, hogy a pénzbetétek alapításkor szolgáltatott összege nem lehetett kevesebb, mint egymillió forint.⁹ A 2006. évi IV. törvény az utóbbi kiegészítést – az ötszázezer forintos törzstőkére figyelemmel – nem tartalmazta, és az egyéves szabályt fenntartotta.¹⁰ A három társasági törvény nagyjából egységesen az egy éven belüli szolgáltatást írta elő, a Ptk. eredeti szövege ezt a szabályt teljesen feloldotta, jelenleg pedig a Gt.-k szabályánál hosszabb, de a Ptk. korábbi állapotánál rövidebb határidőt szabott meg a pénzbetétek szolgáltatására. Nem könnyű megválaszolni, hogy vajon melyik szolgálja jobban a társasági jog koherenciáját vagy versenyképességét, hiszen mindegyik szabály ennek jegyében született.

7 Ptk. 3:162. § (2) bekezdés.

8 1988. évi VI. törvény 161. § (2) és (4) bekezdés.

9 1997. évi CXLIV. törvény 126–127. §.

10 2006. évi IV. törvény 115. § (2) bekezdés.

4. Kényszerű és átmeneti megújítás

A társasági jog szilárd és kikristályosodott magja tükrében a Ptk. hatálybalépése után nem számíthatott senki arra, hogy újabb és váratlan megújulás következik be. Ennek hátterében a koronavírus-járvány, illetve az ellene folytatott küzdelem sajátos veszélyhelyzeti szabályozása állt. Magyarországon a vészhelyzet 2020. március 12-i kihirdetését követően korán, már 2020. március 15-én megjelent az a kormányrendelet,¹¹ amely széles körben tiltotta meg, hogy több személy egy időben egy helyen tartózkodjék. A vendéglátóipari egységekre vonatkozó korlátozásoktól kezdve a kulturális intézményekre vonatkozókon át a rendezvényekig számos tilalom lépett ekkor hatályba. Ez a szabály, sajátos jogalkotási technikával bár, de lényegében betiltotta a rendezvényeket és a gyűléseket.¹² A gyűlés fogalmát a rendelet ugyan nem határozta meg, de a pusztán nyelvtani értelmezés alapján is valószínűsíthető volt, hogy a közgyűlés, a taggyűlés, a tagok gyűlése gyűlésnek minősül, azaz a gazdasági társaságok, de ezen túlmenően a jogi személyek (a társasházakat is beleértve) legfőbb szerve a kormányrendelet hatálybalépését követően nem tarthatott ülést, és ekként nem is hozhatott határozatot. A megengedőbb álláspont viszont az volt, hogy mivel a jogi személyek speciális gyűléseire explicit tiltás nem szerepelt a rendeletben, így azok tarthatók, pontosabban a legfőbb szervek üléseinek helyszínén nem tilos tartózkodni. A nyilvánvaló bizonytalanság tisztázására született meg a 2020. évi 102. kormányrendelet a veszélyhelyzet során a személyes és vagyonegyesítő szervezetek működésére vonatkozó eltérő rendelkezésekről, amely egyebek mellett a legfőbb döntéshozó szervek speciális döntési és működési szabályait fektette le. Ennek értelmében a veszélyhelyzet ideje alatt a polgári jogi szabályok alapján létrejött jogi személyeknek és a nem jogi személy szervezeteknek a rendelet hatálybalépésének napjától a Ptk. vonatkozó rendelkezéseit a kormányrendeletbe foglalt eltérésekkel kellett alkalmazni.

A szabályok lényege az volt, hogy amennyiben a legfőbb szerv döntéshozatala működni képes a kijárási korlátozások sérelme nélkül, úgy a kormányrendelet speciális szabályai nem alkalmazandók, így ezek a jogi személyek a rájuk a veszélyhelyzet kihirdetését megelőzően vonatkozó szabályok szerint működhetnek tovább. Minden egyéb esetben azonban a rendelet szerint kellett eljárni, amely megtiltotta a személyes részvétellel történő döntéshozatalt.

Jogunk a pandémiától függetlenül ismerte az ülés nélküli határozathozatal lehetőségét (Ptk. 3:20. §), illetve e kört potenciálisan tágítva, a jogi személyekre vonatkozó szervezeti-működési szabályok körében élvezett rendkívül széles körű szabadság (Ptk. 3:4. §) a jogszabály által tételezett esetek további cizellálásához vezethetett, de a jogi személyek nagyobb része nem intézményesítette a létesítő okiratában az ülésen kívüli döntéshozatal szabályait, amely viszont eredetileg előfeltétele volt az ilyen jellegű

11 2020. évi 46. kormányrendelet.

12 A rendelet maga szó szerint nem a gyűléseket tiltotta meg, hanem azt mondta ki, hogy a „gyűlés helyszínén tartózkodás tilos”. Ebből az következik, hogy gyűlést lehetett ugyan tartani, de tilos volt azon megjelenni, azaz minden gyűlés szabályosan volt szervezhető, a „szabályos lefolyása” pedig mindenki távollétében történt (pontosabban nem történt) meg.

határozathozatalnak. Ennek megfelelően a döntéshozatali szabályok legfontosabbja az volt, hogy a legfőbb szerv ülése elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével vagy írásbeli döntéshozattal (hacsak azt a jogi személyre vonatkozó törvényi előírás kifejezetten tiltja) akkor is megvalósítható volt, ha a jogi személy létesítő okirata e lehetőségekről és annak feltételeiről nem, vagy a rendeletben foglaltaktól eltérően rendelkezett. Ez a szabály ekként gyakorlatilag a nyilvánosan működő részvénytársaságok kivételével minden jogi személy legfőbb szerve számára lehetővé tette a személyes tagi részvétel nélküli döntéshozatalt. A nyilvánosan működő részvénytársaságok döntéshozatalára pedig egy eltérő logikát követő rendszert tartalmazott a rendelet.

Ha a jogi személy létesítő okirata az elektronikus hírközlő eszközök használatának, illetve az ülés tartása nélküli döntéshozatalnak a szabályairól nem, vagy a rendeletben szabályaitól eltérően rendelkezett, ezeknek a szabályoknak a megállapítására és a tagokkal való közlésére a jogi személy ügyvezetése volt jogosult, azaz a veszélyhelyzeti szabályozás egyértelműen a vezető tisztségviselő felé toltá el az érdemi döntési központot a tagi kör rovására. A szabályozás az ügyvezetés kezébe adta annak a lehetőséget, hogy az „alternatív döntéshozatal” szabályait megalkossák, ugyanis a szükség szülte szabadság is egyértelmű és átlátható szabályokat követelt meg. Ez a lehetőség nem biztosított teljesen szabad kezet az ügyvezetésnek. A napirendre vonatkozó részletes tájékoztatás ugyanis nem volt mellőzhető, a határozat tervezetét a taggal közölni kellett. Elektronikus hírközlő eszköz útján való jelenlétre vonatkozóan meg kellett határozni az igénybe vehető elektronikus hírközlő eszközöket és informatikai alkalmazásokat, illetve ha a jogi személy ügyvezetése a tagokat (képviselőiket) személyesen nem ismerte, meg kellett határozni a személyazonosság igazolásának módját. Az ülés tartása nélküli döntéshozatal esetén a Ptk. főszabálya helyett a szavazat megküldésére legalább 15 napot kellett biztosítani; a Ptk. írásbeli szavazásra vonatkozó határozatképességi szabályát és a határozat kihirdetésére vonatkozó szabályokat [Ptk. 3:20. § (2) és (4) bekezdés] azonban alkalmazni kellett. A szabályozás annyiban korlátozta a tagi jogokat, hogy a tag a döntéshozó szerv ülésének összehívását vagy az elektronikus hírközlő eszköz útján való megtartását nem kezdeményezhette. A tag szavazata akkor minősült érvényesnek, ha abból egyértelműen megállapítható volt a tag személye (név, lakóhely vagy székhely, szervezet esetén képviselőjének neve), a szavazásra bocsátott határozattervezet megjelölése – több határozati javaslat esetén a határozattervezetek sorszámára – és az arra adott szavazat. A rendelet az elektronikus úton való szavazást is írásbeliként kezelte akkor, ha azt minősített vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírással vagy elektronikus bélyegzővel, ennek hiányában azonosításra visszavezetett dokumentumhitelesítési szolgáltatással való hitelesítéssel aláírva küldik meg. Az egyéb, azaz nem írásbeli szavazáshoz kapcsolódó tagi nyilatkozatok természetes személy tagok esetén elektronikus aláírás nélkül is érvényesnek minősültek, azonban a jogi személyiséggel rendelkező tagok esetében e körben is kötelező volt a minősített vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírás vagy azonosításra visszavezetett dokumentumhitelesítési szolgáltatással való hitelesítés.

Amennyiben a döntéshozatal fentiek szerinti formája is akadályozott, a jogi személy működőképességének biztosítása érdekében a szabályozás a stratégiai kérdésekben az ügyvezetés pozícióját erősítette a működésképtelen legfőbb szerv rovására.

A számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadása a jogi személyek működése, a piaci transzparencia és a közbizalom tükrében is kiemelt jelentőségű. Annak érdekében, hogy a jogi személyek mindenképpen le tudják zárni az üzleti évüket, a rendelet a beszámoló ennek elfogadásáról, az adózott eredmény felhasználásáról szóló klasszikus legfőbb szervi döntési hatáskört az ügyvezetés hatáskörébe utalta. Ezzel egy tekintet alá esve az ügyvezetés döntési kompetenciájába került az egyébként a legfőbb szerv hatáskörbe tartozó, azonban a jogi személy törvényes működésének fenntartásához, a veszélyhelyzet miatt kialakult helyzet kezeléséhez szükséges, valamint az észszerű és felelős gazdálkodás körében felmerülő halaszthatatlan ügyekben való döntéshozatal. Az ügyvezetés ezeket az újonnan delegált hatásköreit szintén nem gyakorolhatta korlátlanul, a korlátozások az előtársasági [Ptk. 3:101. (2) bekezdés], illetve kizárási per tartamára [Ptk. 3:108. § (5) bekezdés] vonatkozó működési korlátozásokkal mutattak hasonlóságot. Az ügyvezetés ugyanis a jogi személy létesítő okiratát nem módosíthatta, kivéve, ha arra a veszélyhelyzet ideje alatt hatályba lépő jogszabály rendelkezése alapján volt szükség, nem dönthetett a jogi személy jogutód nélküli megszűnéséről. A jogi személy átalakulását, egyesülését vagy szétválását nem határozhatta el, és folyamatban lévő átalakulásban, egyesülésben vagy szétválásban a döntéshozó szerv hatáskörébe tartozó kérdésben nem dönthetett. Ezen kívül a vezető tisztségviselői döntéshozatal feltétele volt még, hogy a szavazatok 25%-át meghaladó részesedéssel rendelkező tagok a döntés meghozatalát megelőző írásbeli véleményükben legalább a szavazatok 51%-át elérő mértékben a határozati javaslattal szemben nem tiltakoztak, illetve ha a jogi személynek a Ptk. szerinti többségi befolyással vagy minősített többséggel rendelkező tagja volt, akkor e tag az előzetes írásbeli véleményében a határozati javaslattal szemben nem tiltakozott. A „rendeleti hatáskörben” hozott ügyvezetési döntések utólagos bírósági felülvizsgálata a tagok számára lehetőséget biztosított a rendelet.

Annak érdekében, hogy a lazább szabályok ne teremthessenek lehetőséget arra, hogy a jogi személy felett befolyást gyakorló tagi kör ezt kihasználva – adott esetben a többi tag rovására – érvényesítse az akaratát vagy az érdekeit, a rendelet azt is kimondta, hogy amennyiben a jogi személy létesítő okirata a beszámoló elfogadásához a döntéshozó szervnek legalább a szavazatok háromnegyedes szótöbbséggel meghozott határozatát írja elő, és a döntéshozó szerv a beszámoló elfogadásában nem akadályozott, a döntéshozó szerv a rendelet hatálybalépését megelőző üzleti évre vonatkozó beszámolóról szóló döntés meghozataláig egyéb ügyben kizárólag valamennyi tag egyhangú határozatával hozhat határozatot. Ennek sérelméhez a magánjogi jogalkotásban kivételes módon a kormányrendelet érvénytelenséget fűzött, azaz a fenti szabályok sérelmével született legfőbb szervi döntéshez joghatás nem fűződhetett, és annak alapján a jogi személyt nyilvántartó szerv a jogi személyre vonatkozó adatváltozást nem vehetett nyilvántartásba.

A nyilvánosan működő részvénytársaságok esetében a társasági alakra jellemző sajátosságok miatt – részvényesek nagy száma, személyes ismeretség hiánya, legfőbb szervi döntéshozatal formalizáltsága, piaci biztonság stb. – a döntéshozatal fent ismertetett szabályai sem biztosíthattak kellő rugalmasságot a nyrt.-k számára. Emellett a 2020. évi 140. (IV. 21.) kormányrendelet a nyrt.-k számára nem biztosította a lehetőséget a beszámoló és mérleg szeptember 30-ig történő közzétételére, ahogy azt a többi

jogi személy számára biztosította. Ebből az is következett, hogy járványveszély ide vagy oda, a nyrt.-k az eredeti határidőben kellett teljesítsék közzétételi kötelezettségeiket, azaz biztosítani kellett a döntéshozatali mechanizmusok működőképességét a kijárási korlátozások hatálya alatt is.

Ennek adekvát eszköze az volt, hogy a döntési erőcentrummá a közgyűlés helyett az igazgatóság vált. A nyrt. a rendelet hatálybalépése napján már közzétett közgyűlési meghívójában foglaltaktól a társaság honlapján közzétett felhívásban szabadon eltérhetett. Az igazgatóság (ügyvezetés) a közzétett napirenden szereplő valamennyi kérdésben egymaga jogosult volt dönteni, beleértve az alapszabály módosítását is, illetve joga volt a közzétett napirenden szereplő kérdésekben a közzétett határozati javaslatoktól eltérően dönteni.

A veszélyhelyzet ideje alatt a fent ismertetett szabályok a gyakorlat tükrében beváltak, a jogi személyek működőképessége fenntartható maradt. Tekintettel azonban arra, hogy a veszélyhelyzet jogi, a vírusveszély pedig virológiai kategória, a jogalkotó számolt azzal, hogy a veszélyhelyzet mint jogi kategória megszüntetése utóbbi kiiktatásával nem fog járni, ennél fogva a veszélyhelyzet idejére tételezett szabályok alkalmazhatóságát nem a legmegnyugtatóbb ténylegesen a veszélyhelyzet elrendeléséhez, illetve megszüntetéséhez kötni. A veszélyhelyzet megszüntetésére első ízben a 2020. évi LVII. törvény révén került sor, míg az egyes speciális, eredendően a veszélyhelyzetre szabott szabályok tovább élését a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvény rendezte. A legfőbb szervi működés szempontjából fontos fennmaradó szabály, hogy a rendelettel lényegében egyezően a jogi személy döntéshozó szervének ülése a tag elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő részvételével is megtartható, vagy határozathozatalára – ha a jogi személyre vonatkozó más törvényi előírás az ülés tartása nélküli döntéshozatalt nem zárja ki – az ügyvezetés kezdeményezésére ülés tartása nélkül is sor kerülhet akkor is, ha a jogi személy létesítő okirata e lehetőségekről és annak feltételeiről nem rendelkezik. Ennek elsősorban akkor van helye, ha a döntéshozó szerv ülése az ülés tervezett megtartása idején hatályos járványügyi korlátozások miatt előreláthatóan nem tartható meg a tagok teljes létszámban való személyes megjelenése mellett, ugyanakkor ez a szűkítés nem általános, és nem csak ez lehet a speciális döntéshozatali szabályok megállapítását és a tagsággal való közlését, amennyiben azokat a létesítő okirat egyébként nem tartalmazza. Ha a veszélyhelyzet ideje alatt az ügyvezetés a fent ismertetett rendeleti szabályok alapján a legfőbb szerv hatáskörébe tartozó ügyben határozott, e döntést a veszélyhelyzet megszűnését követő legfeljebb kilencvenedik napra összehívandó rendkívüli ülés napirendjére kell tűzni. Ha az utólagos legfőbb szervi határozat a korábbi döntést megváltoztatja vagy hatályon kívül helyezi, az nem érinti az azt megelőzően keletkezett jogokat és kötelezettségeket.

A járványügyi veszélyhelyzet két éve alatt a speciális szabályok alkalmazása semmilyen megrázkódtatást nem okozott, mert e szabályok valóban gyakorlatias szabályok voltak, és ténylegesen megkönnyítették a társasági működést és döntéshozatalt a veszélyhelyzetben. Ne felejtjük el, hogy e szabályok egy része tabudöngető szabály volt, és a tanulmány bevezető részében említett, letisztult és kikristályosodott társasági

jogi „kemény magot” is érintették. Emellett gyakorlati bizonyítékot szolgáltatott ahhoz, hogy lehet úgy mérleget és beszámolót elfogadni, hogy a tagok nem találkoznak személyesen, azaz egy teljes üzleti év is zökkenőmentesen eltelhet anélkül, hogy a tagság összeülne akár csak egyetlen gyűlésre. Lehetséges továbbá, hogy olyan kérdésekben, amelyek fogalmilag a legfőbb szerv hatáskörét képezik, ne a legfőbb szerv, hanem a vezető tisztségviselő döntsön. Ezek az új jelenségek a társasági jog határterületeit is alapvetően megreformálták. Az okirati ellenjegyzés bevett és hagyományos modellje, amely az ügyfelek és az ügyvéd személyes jelenlétét követeli meg, korábban elképzelhetetlen mértékben oldódott és hódított teret a szükség hozta távellenjegyzés, illetve az elektronikus okiratok sem tekinthetők már kevesek kiváltságának.

A kérdés, amely a veszélyhelyzeti szabályokból okkal-joggal következik, hogy vajon nem túlságosan bürokratikusak-e a Ptk. jogi személyekre vonatkozó döntéshozatali szabályai. A veszélyhelyzet tapasztalatai akár azt is sugallhatják, hogy a formátlanabb, lazább, ám mégis kellő garanciákkal megtámogatott döntéshozatali rendszer sem okvetlenül rosszabb, és tendenciájában biztosan nem okoz visszasságokat vagy indokolatlan tagi érdeksérelmeket még akkor sem, ha a társasági jog „ércnél maradóbb” szabályait kikezdi. Nem vitás, hogy a Ptk. széles körű lehetőséget biztosít a jogi személyeknek, hogy a döntéshozatali eljárásaikat a törvényi főszabályhoz képest jelentősen egyszerűsítsék, de nem tévedünk nagyot, ha azt gondoljuk, hogy a jogi személyek nagyobbik része ezzel a lehetőséggel nem tud vagy nem akar élni. Ebből pedig az a következtetés is levonható, hogy akár a Ptk.-beli legfőbb szervi döntéshozatali törvényi szabályok nemcsak veszélyhelyzetben, hanem „békeidőben” is tovább lazíthatók, természetesen a Ptk. 3:4. §-ában meghatározott eltérési lehetőség fenntartásával. Ennek a gondolatnak az alapja a pusztá pragmatizmus, amelyet az a fennálló gyakorlati tapasztalat támogat, hogy a veszélyhelyzet, az ott intézményesített új szabályok nem okoztak diszfunkciókat, és a jogalanyok megfelelően tudtak hozzájuk, ráadásul rapid módon, alkalmazkodni. Ez a gondolat azonban oda is vezethet, hogy akár a kivételesből is főszabály válhat, és akár a társasági jog következő, remélhetőleg nem kényszer szülte, hanem tervezett és akaratlagos megújításának ez lesz a fő iránya. A kevesebb azonban néha, de legalábbis a szerző szerint e körben több: a jelenlegi szabályozási keretrendszer megadja a lehetőséget ahhoz, hogy minden társaság a kellő, személyre szabott rugalmassággal működhessen, anélkül, hogy ehhez újabb novella volna szükséges.

Irodalomjegyzék

1. KULCSÁR Kálmán: *A jogfejlődés sajátosságai: a jog mint eszköz. Akadémiai székfoglaló, 1981. 06. 13.*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984.
2. PAPP Tekla: *A magyar társasági jog fejlődése = Tanulmányok Dr. Bérczi Imre egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára*, szerk. TÓTH Károly, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2000.
3. SÁRKÓZY Tamás: *A jog szerepe a gazdaságban*, Magyar Tudomány, 2011/5.
4. VÉKÁS Lajos: *Az új Polgári Törvénykönyv elméleti előkérdései*, HVG-ORAC, Budapest, 2001.
5. VÉKÁS Lajos: *Az új Polgári Törvénykönyv koncepciójából*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2002/4.

PAPP TEKLA

Társasági jogi gondolatszilánkok a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről

Company Law Reflections on Encouraging Long-Term Shareholder Involvement

Abstract: In the present study, after a schematic presentation of the theoretical background of the European Union regulation, we examine the Hungarian regulations and legal practice (using the websites of 5 listed Hungarian companies and the BSE CGR) in connection with the identification of shareholders by the company, the verifiability of the exercise of shareholder's rights, the remuneration policy and reporting of the public company limited by shares, and the approval of legal transactions concluded with the related party.

Keywords: CSR, GC, ESG, CP, identification of shareholders, confirmation of voting, remuneration policy, remuneration report, related transaction

Összefoglaló: Jelen tanulmányunkban az európai uniós reguláció elméleti hátterének vázlatos bemutatását követően a magyar szabályozást és joggyakorlatot (5 tőzsdén jegyzett magyar gazdasági társaság honlapjának és a BÉT FTA-jának felhasználásával) vizsgáljuk a részvényesek társaság általi azonosítása, a részvényesi joggyakorlás igazolhatósága, a nyrt.-k javadalmazási politikája és jelentése, valamint a kapcsolt ügyfelekkel kötött jogügyletek jóváhagyása kapcsán.

Kulcsszavak: CSR, GC, ESG, CP, részvényesi azonosítás, szavazat igazolása, javadalmazási politika, javadalmazási jelentés, kapcsolt ügylet.

1. Bevezető gondolatok: irányzatok a gazdasági társaságon belüli érdekek és a gazdasági társaságok szerepének értelmezéséről

A gazdasági társaságokban „soktényezős érdekhálózatok által lefedett viszonyrendszerek”¹ jelennek meg, melyek felderítésére, megértésére és megmagyarázására számos elméleti megközelítés látott napvilágot.

A két alapvető teoretikus viszonyuláson kívül, a tagok érdekeit preferáló befektetői modell (shareholder theory)² és a menedzsment által kötött szerződésekkel a gazdasági társasággal érdekeltségi kapcsolatba kerülők érdekeit szem előtt tartó szerződéses modell³ (stakeholder theory)⁴ mellett több elméleti felfogás is megágyazott a tőzsdén jegyzett társaságokban az egyes részvényesi jogok gyakorlásáról szóló 2007/36/EK irányelv módosításának a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzése céljából.⁵

A befektetői elmélethez kapcsolódik az agency theory, amely a principal (a társaság tagja/tagjai) és az agent (a társaság operatív szerve: ügyvezetés, a vezető tisztségviselő, a menedzsment) relációjában jelentkező érdekkonfliktusokat írja le és azonosítja a szervezet működése/működtetése végett hozott ügyvezetői döntésekhez való viszonyulást (tagi kontroll, vezető tisztségviselői felelősség, rövid távú előnyök preferálása: profitmaximalizálás versus növekvő társasági mérethez igazított speciális tudást igénylő napi irányítás).⁶ A befektetői modell hosszú távú előnyöket megvalósító elméleti irányzata, a stewardship theory az ügyvezetés felelős társaságivagyon-kezelői tevékenységének a szervezeti célokkal való összehangolásából származó prioritásokra fókuszál (bizalomépítés, kölcsönös értékek kialakítása, menedzseri kötelesség tudat és lojalitás).⁷

A szerződéses modellhez kapcsolódik a resource dependence theory, amely egy szervezet sikerességét abban méri, hogy a szervezet mennyire képes belső és külső forrásait a társasági célnak alárendelni, azokat összehangolni és kontrollálni (az ügyvezetés képzettségének és tapasztalatának szerepe belső és külső szervezeti környezet formálásában).⁸

Jól érzékelhetően a gazdasági társaságon belüli viszonyrendszerek megközelítése árnyaltabb és menedzsmentközpontú lett.

1 KISFALUDI András: *Társasági jogviták választottbíróság előtt = Acta Conventus de Iure Civili Tomus X*, szerk. PAPP Tekla, Lectum Kiadó, Szeged, 2009, 119.

2 MILTON FRIEDMAN: *Capitalism and freedom*, University of Chicago Press, Chicago, 1962.

3 BODZÁSI Balázs: *A hosszú távú részvényesi (befektetői) szerepvállalás ösztönzésére irányuló uniós törekvések*, Fontes Iuris, 2018/2, 32–33.

4 ROBERT EDWARD FREEMAN: *Strategic management: a stakeholder approach*, Cambridge University Press, Cambridge, 1984.

5 2017/828/EU irányelv.

6 ROYA DERAKHSHAN, RODNEY TURNER, MAURO MANCINI: *Project governance and stakeholders: a literature review*, International Journal of Project Management, 2019/37, 99–100.; MELINDA MUTH, LEX DONALDSON: *Stewardship theory and board structure: a contingency approach*, Scholarly Research and Theory Papers, 1998/1, 5–6.: managerial control; LORRAINE TALBOT: *The coming of shareholders stewardship*, Legal Studies Research Paper, No. 2010-22, 5.

7 DERAKHSHAN, TURNER, MANCINI: *i. m.*, 99–100.; MUTH, DONALDSON: *i. m.*, 6.: managerial empowerment.

8 DERAKHSHAN, TURNER, MANCINI: *i. m.*, 99–100.; MUTH, DONALDSON: *i. m.*, 6.: co-optation.

A gazdasági társaságot alkotók és ahhoz kapcsolódók hol divergáló, hol konvergáló, hol ütköző érdekeinek vizsgálatán kívül a társaság mint entitás érdekei is lényegesek: az erre épülő elmélet és gyakorlat a CSR (Corporate Social Responsibility),⁹ amely alapján egy társaság etikai standardok figyelembevételével is működik, eleget téve a felelős vállalkezési és befektetési elvárásoknak.¹⁰ A CSR ernyője alatt,¹¹ annak bordáiként/küllőiként jelent meg a felelős társaságirányítás (CG: corporate governance), a fenntartható finanszírozás (SF: sustainable finance), a környezetvédelmi és szociális/társadalmi szempontokat érvényre juttató társaságirányítás (ESG: environmental social governance, RBC: responsible business conduct¹²) és a társadalmi legitimitációt nyújtó magasztosabb társasági cél koncepciója (CP: corporate purpose),¹³ egymással is összekapcsolódva. Megjelent az igény a hosszú távú társasági sikerességet is szolgáló közjó/közérdekű jellegű CP-k létesítő okiratba foglalására, ezek megvalósításának magyarázatát is tartalmazó társasági beszámolóik alapján való szavazásra (döntéshozatalra) és a kettős célú társaságok létesítésére (közjó-orientációjú for profit szervezetre: az olasz società benefit, a francia société à mission, az amerikai benefit corporation, a német GmbH im Verantwortungseigentum).¹⁴

A European Banking Institute gondozta Studies in Banking and Capital Markets Law keretében született tanulmány elemzi az EU-s tagállamok felelős társaságirányítási kódexeit/ajánlásait – köztük a BÉT FTA-t (Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások 2018)¹⁵ is – a CSR említett folyamányai szempontjából.¹⁶ A vizsgált fenntarthatósági faktorok tekintetében a magyar felelős társaságirányítási ajánlás nem szerepelt jól: az FTA célja nincs a CSR-ral összekapcsolva, a CG definícióját semmilyen értelmezésben sem tartalmazza, fenntarthatósági követelményre nem tér ki, a stakeholderek meghatározás nélkül kerülnek benne említésre, a CSR-bizottság és a fenntarthatósági kompenzáció, továbbá a nem pénzügyi szempontok (például ESG) érvényre juttatásáról szóló jelentés és annak közzététele kimaradt belőle, viszont a munkavállalói érdekek

9 Alessio M. PACCES: *Sustainable corporate governance: the role of the law = Sustainable Finance in Europe, Corporate Governance, Financial Stability and Financial Markets*, eds. Danny BUSCH, Guido FERRARINI, Seraina GRÜNEWALD, Palgrave Macmillan, Cham, 2021, 151–174.

10 Guido FERRARINI: *Redefining corporate purpose: sustainability as a game changer = Sustainable Finance in Europe, Corporate Governance, Financial Stability and Financial Markets*, eds. Danny BUSCH, Guido FERRARINI, Seraina GRÜNEWALD, Palgrave Macmillan, Cham, 2021, 99.

11 Holger FLEISCHER: *Corporate purpose: a management concept and its implications for company law*, *European Company and Financial Law Review*, 2021/2, 166–167.; KNOLL-CSETE Edit, TÓTH András: *Vállalatok társadalmi felelősségvállalása, A fenntartható gazdaság etikus marketing stratégiája*, *Glossa Iuridica*, 2021/Különszám, 157.

12 PUSKÁS Ágnes: *A felelős üzleti magatartás elveinek megjelenése az Európai Unióban*, *Közjogi Szemle*, 2021/1, 38–44.

13 FERRARINI: *i. m.*, 100.

14 FLEISCHER: *i. m.*, 182–186.; más megközelítésből: FERRARINI: *i. m.*, 108–118.

15 <https://www.bet.hu/Kibocsatok/Ajanlasok-kibocsatoknak/Felelos-tarsasagiranyitas> (letöltés ideje: 2022. 03. 09.)

16 Michele SIRI, Shanshan ZHU: *Integrating sustainability in EU Corporate Governance Code = Sustainable Finance in Europe, Corporate Governance, Financial Stability and Financial Markets*, eds. Danny BUSCH, Guido FERRARINI, Seraina GRÜNEWALD, Palgrave Macmillan, Cham, 2021, 175–224.

validálása és a nemek közötti egyensúly megteremtésére törekvés, valamint etikai ki-tételek (etikai kódex nélkül) fellelhetők benne.¹⁷

2. A hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzése

A CSR ma már globális szintű, többsikú fenntarthatósági kritériumoknak megfelelően funkcionáló társasági működést jelent, és ebbe illeszkednek a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzését szolgáló eszközök¹⁸ is azáltal, hogy a rövid távú kockázatvállalásból eredő, nem megfelelő társaságirányítások és társasági teljesítmények elkerülését célozzák.¹⁹

E célok kiindulópontjaként szerepet játszó, európai bizottsági *Cselekvési terv: Európai társasági jog és vállalatirányítás – a részvényesek nagyobb szerepvállalását és a fenntartható vállalatokat szolgáló modern jogi keret* című közlemény²⁰ törekvései az I. pontban részletezett interpretációkban gyökereznek. A cselekvési terven alapuló, a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről szóló 2017/828/EU irányelv személyi hatálya EU-tagállami tőzsdén jegyzett társaságokra, intézményi befektetőkre és eszközközkezelőkre, valamint részvényesi képviseleti tanácsadókra terjed ki.²¹ A 2017/828/EU irányelv főbb szabályozási irányai a fentebb ismertetett szemlélet felől közelítve és kifejezetten a társasági jogi vonatkozásúakra fókuszálva²² a következők:

- a részvényesi joggyakorlás és a társaság–részvényes közötti közvetlen kommunikáció megkönnyítése érdekében a részvényesek azonosítása,²³
- a részvényesi joggyakorlás kapcsán a szavazatok figyelembevételének bizonyítása,²⁴
- a részvényesek beleszólása a társasági igazgatók javadalmazásába²⁵ és
- a társaság kapcsolt ügyfelekkel kötött ügyleteinek jóváhagyása.²⁶

A hosszú távú fenntarthatósági működést és részvényesi szerepvállalást artikuláló társaság ideáját már számos kritika érte az európai szakirodalomban. A bírálókat a tőzsdén jegyzett társaságok változatos részvényesi összetételéből kiindulva felhívják a figyelmet a részvényeseket jellemző passzív magatartásra (nem törekednek a megfelelő információkon és tényeken alapuló döntéshozatalra) és a csak alacsony

17 SIRI, ZHU: *i. m.*, 195–224.

18 IRIS H-Y CHIU: *Governing the purpose of investment management: how the 'stewardship' norm is being (re)developed in the UK and EU*, ECGI Working Paper Series in Law, 2021. augusztus 9.

19 2017/828/EU irányelv preambulum (2).

20 2012. december 12.; COM/2012/0740 final; Document 52012DC0740.

21 2017/828/EU irányelv 1. cikk a).

22 Nem érintve az intézményi befektetők és az eszközközkezelők befektetési stratégiájának átláthatóvá tételét; lásd: preambulum (14)–(23) és a részvényesi képviseleti tanácsadók szerepét; lásd: preambulum (25)–(26), valamint a szankciókat, lásd: preambulum (50).

23 2017/828/EU irányelv preambulum (4)–(7).

24 2017/828/EU irányelv preambulum (8)–(11).

25 2017/828/EU irányelv preambulum (28)–(41).

26 2017/828/EU irányelv preambulum (42)–(44).

költségekkel járó és rövid távú²⁷ haszonszerző hajlandóságaira.²⁸ Egyes értékelések az alacsony minőségű társaságirányítási jelentéseket összekapcsolják az alacsony szintű részvényesi szerepvállalással (a társaságirányítással és a kockázatmenedzsmenttel kapcsolatos érdektelenségükkel), és utalnak arra a problémára, hogy a részvényesi szerepvállalás szükségszerűen nem azonnali eredménnyel járó befektetést igényel.²⁹ A részvényesi jogok felől szemlélve problémaként rögzítik a részvényesi ellenőrzés gyakorlásának hiányát és a fenntarthatósági célokkal való összekapcsolás társasági önreklám szerepét.³⁰ Megjegyzendő még, hogy a német gyökerű társasági jogokban a nyilvánosan működő részvénytársaságok közgyűlési hatásköreinek ESG-szempontról konzultatív jogkörrel bővítése eddig nem volt jellemző.³¹

3. A hosszú távú részvényesi szerepvállalás megjelenése a magyar társasági jogban

3.1. A szabályozás a részvényesek társaság általi azonosítása a részvényesi joggyakorlás és a társaság–részvényes közötti közvetlen kommunikáció megkönnyítésére vonatkozóan a Ptk.-ban³² változatlan maradt. A hosszú távú részvényesi szerepvállalásról szóló 2019. évi LXVII. törvény rögzíti a társaság jogosultságát a részvényesei azonosítására, a részleteket illetően az Európai Bizottság 2018/1212/EU végrehajtási rendeletére történő utalással, továbbá módosította a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei

27 CHIU: *i. m.*, 6.

28 Demetra ARSALIDOU: *Institutional investors, behavioural economics and the concept of stewardship*, *Law and Financial Markets Review*, 2012/11, 412.

29 Eva MICHELER: *Facilitating investor engagement and stewardship*, *European Business Organization Law Review*, 2013/14, 32, 41–42.

30 ROCCO MEZZATESTA: *Shareholder stewardship: global trends and challenges*. Submitted in part fulfilment of the LL.M degree of Corporate & Financial Law in the University of Glasgow, 2019/2020, 11, 33–40.

31 Philipp JASPERS: *Sustainable Shareholder Activism – bald auch in Deutschland?* <https://blog.otto-schmidt.de/gesellschaftsrecht/2022/01/31/sustainableshareholderactivism2/> (letöltés ideje: 2022. 03. 20.)

32 3:254. § [A részvényesi minőség igazolása] (1) A részvényes a részvényesi jogok gyakorlására a társasággal szemben a részvény vagy letéti, illetve tulajdonosi igazolás alapján, a részvénykönyvbe történő bejegyzést követően jogosult. (4) A letéti és a tulajdonosi igazolásnak tartalmaznia kell a részvénytársaság cégnevét, a részvényfajtaát, a részvény darabszámát, az értékpapír-letéti számla vagy értékpapírszámla vezetőjének cégnevét és cégszerű aláírását, a részvényes nevét, valamint lakóhelyét vagy székhelyét. (6) A nyilvánosan működő részvénytársaságnál a részvényesi jogok gyakorlásához nincs szükség tulajdonosi igazolásra, ha a jogosultság megállapítására tulajdonosi megfeleltetés útján kerül sor. 3:248. § [A tulajdonosi megfeleltetés átvezetése a részvénykönyvbe]. A nyilvánosan működő részvénytársaságnál a társaság kezdeményezésére történő tulajdonosi megfeleltetés esetén a részvénykönyv vezetője a részvénykönyvben szereplő, a tulajdonosi megfeleltetés időpontjában hatályos valamennyi adatot törli, és ezzel egyidejűleg a tulajdonosi megfeleltetés eredményének megfelelő adatokat a részvénykönyvbe bejegyzi.

szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvényt³³ és a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvényt.³⁴ Az említett jogszabályok megfogalmazásából és a 2018/1212/EU rendelet 3. cikk szerinti 1. és 2. táblázatának minimumkövetelményei alapján az körvonalazódik, hogy a részvényesek személyazonosságára vonatkozó automatizált társasági információkérés és az arra adandó válasz nem egyezik meg a részvényesi minőség igazolásával és a tulajdonosi megfeleltetéssel, mert csak a nyrt. tagjainak fellelését és identifikálását szolgálja (értelemszerűen tartalmi átfedések vannak köztük). A 2018/1212/EU rendelet részvényesi szerepvállaláshoz kapcsolódó további eszközeinek, a részvényesi jogok közgyűlésen való gyakorlására vonatkozó jogosultság visszaigazolásának és a részvételi értesítésnek a minimumkritériumai³⁵ erősen formalizáltak is több információ megjelenítését követelik meg, mint a részvényesi minőség igazolása és a tulajdonosi megfeleltetés. A BÉT FTA a részvényesek azonosítása vonatkozásában nem tartalmaz ajánlást,³⁶ és a megvizsgált magyar tőzsdei nyrt.-k

33 120. §. Nem jelenti az értékpapírtitok sérelmét... w) a nyilvánosan működő részvénytársaság számára külön jogszabályban biztosított részvényesi azonosítás érdekében az értékpapírszámla-vezető részéről a nyilvánosan működő részvénytársaság részére nyújtott adatszolgáltatás.

34 Tulajdonosi megfeleltetés 149. § (1) Dematerializált értékpapír esetén a kibocsátó kérelme vagy a Felügyelet határozata alapján tulajdonosi megfeleltetésre kerülhet sor. A Felügyelet tulajdonosi megfeleltetéséről akkor határozhat, ha ez feladatai ellátása érdekében szükséges. A tulajdonosi megfeleltetést a központi értéktár által meghatározott eljárási rend szerint, a kibocsátó kérelmében vagy a Felügyelet határozatában megjelölt időpontban hatályos adatokra nézve kell végrehajtani. A tulajdonosi megfeleltetést nyilvánosan működő részvénytársaság számára külön jogszabályban biztosított részvényesi azonosításra vonatkozó előírások sérelme nélkül kell végrehajtani. (2) A tulajdonosi megfeleltetés esetén az értékpapírszámla-vezető átadja a központi értéktárnak azoknak az értékpapírszámla-tulajdonosoknak az azonosító adatait és értékpapírjaik darabszámát, akik a tulajdonosi megfeleltetést elrendelő felügyeleti határozatban vagy a tulajdonosi megfeleltetésre vonatkozó kibocsátói kérelemben meghatározott időpontban, az ott meghatározott dematerializált értékpapírral rendelkeznek. (3) A tulajdonosi megfeleltetés során, amennyiben az olyan kibocsátó kérelmére indul, amely befektetési vállalkozás, részvénytársasági formában működő árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, tőzsde, központi szerződő fél, illetve központi értéktár, az értékpapírszámla-vezető a kibocsátó részvényeit jegyző értékpapírszámla-tulajdonosairól a központi értéktárnak kötelees átadni a (2) bekezdésben meghatározottakon kívül a részvénytársaság részvénykönyvbe történő bejegyzésének, továbbá jogszabály eltérő rendelkezése esetén a részvény szerzésének időpontját. (4) Dematerializált részvény esetén – ha a tulajdonosi megfeleltetésre a kibocsátó kérelme alapján kerül sor – azoknak az értékpapírszámla-tulajdonosoknak az azonosító adatai és részvényeinek darabszáma átadására kerül sor, akik a tulajdonosi megfeleltetésre vonatkozó kibocsátói kérelemben meghatározott időpontban, az ott meghatározott dematerializált részvénytársasággal rendelkeznek, és nyilvánosan működő részvénytársaság esetében nem rendelkeztek a részvénykönyvbe történő bejegyzés megtiltásáról, vagy nem kérték törlésüket. (5) A kibocsátó és a Felügyelet jogosult a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok esetén a tulajdonosi megfeleltetés alapján rendelkezésre álló adatokat az Országos Betétbiztosítási Alapnak átadni.

35 5. cikk 4. táblázat és 6. cikk 5. táblázat.

36 1. A részvényesek jogai és a közgyűlés. 1.1. Általános elvek 1.1.1. A társaság befektetői kapcsolattartással foglalkozó szervezeti egységet működtet, vagy erre a feladatra kijelöl egy személyt, aki biztosítja a folyamatos kommunikációt a részvényesekkel az átláthatóságra és a nyilvánosságra hozatalra vonatkozó előírásoknak, valamint a társaság nyilvánosságra hozatali elveinek megfelelően. – Megválaszolandó kérdés: A társaságnál befektetői kapcsolattartással foglalkozó szervezeti egység működik, vagy erre kijelölt személy látja el ezen feladatokat. <https://www.bet.hu/Kibocsatok/Ajanlasok-kibocsatoknak/Felelos-tarsasagiranyitas> (letöltés ideje: 2022. 03. 22.)

honlapján sincs utalás a részvényesek új típusú azonosítására,³⁷ továbbá a 2018/1212/EU rendelet szerinti közgyűlési értesítések³⁸ ilyen jellegű aktualizálása sem történt meg.

3.2. Az Európai Bizottság 2018/1212/EU végrehajtási rendelete a részvényesi joggyakorlás biztosítása és igazolhatósága kapcsán négylépcsős megoldást alkalmaz: a részvényesi azonosítást, a részvényesi jogok közgyűlésen való gyakorlására vonatkozó jogosultság visszaigazolását,³⁹ a részvényes közgyűlésen való részvételéről szóló értesítést⁴⁰ és a szavazat leadásának, rögzítésének, beszámításának visszaigazolását formalizálja.⁴¹ A 2019. évi LXVII. törvény csak a szavazás bizonyíthatóságát illetően módosította a Ptk.-t (azonban nem teljes körűen, és nem ugyanarra a szavazási mozzanatra vonatkozóan),⁴² a másik kettő tekintetében egyáltalán nem tartalmaz rendelkezéseket. A közgyűlésen való részvényesi joggyakorlásra vonatkozó jogosultság visszaigazolása és a közgyűlési részvételről szóló értesítő nem lett összhangba hozva a Ptk. azon szabályával, hogy ki vehet részt és ki gyakorolhatja a részvényesi jogokat a nyrt. adott közgyűlésén⁴³ (például a közgyűlés kezdő napját megelőző 5. munkanapon azonosítják a részvényest, a 4. munkanapon küldik az igazolást közgyűlésen a részvényesi jogok gyakorolhatóságáról, a 3. munkanapon pedig az értesítőt a közgyűlésen való részvételi lehetőségről, és a közgyűlés kezdőnapja előtti 2. munkanapon a részvénykönyvi részvényesi pozícióban módosítást eszközölnék: az adott részvényesi portfólió kezelője az érintett részvénycsomagot értékesíti; a postai úton⁴⁴ való

37 https://molgroup.info/hu/befektetoi-kapcsolatok/kozgyules;https://www.otpbank.hu/static/portal/sw/file/220311_kgy_hird_027.pdf;https://www.gedeonrichter.com/hu-hu/befektetok/kozgyulesek;https://zwackunicum.hu/hu/befektetoknek/kozgyulesek;https://www.telekom.hu/rolunk/befektetoknek/befektetoi_kozlemenyek/2022/marcius_10 (letöltés ideje: 2022. 03. 22.)

38 4. cikk 3. táblázat.

39 5. cikk és 4. táblázat.

40 6. cikk és 5. táblázat.

41 7. cikk és 6., 7. táblázatok.

42 3:273. § [Részvétel a közgyűlésen] (5) A részvényes kérelmére a részvényesnek vagy az általa megjelölt személynek az igazgatóság köteles visszaigazolni, hogy a részvényes szavazatát a közgyűlésen szabályszerűen *rögzítették* és azt *beszámították*, kivéve, ha a szükséges tájékoztatás a részvényes rendelkezésére áll. 3:281. § [Konferencia-közgyűlés lebonyolítása] (3) Ha a konferencia-közgyűlésen elektronikus hírközlő eszközök igénybevételel történő szavazásra kerül sor, biztosítani kell, hogy az elektronikus hírközlő eszközzel szavazó részvényes elektronikus visszaigazolást kapjon a szavazat *leadásáról*.

43 3:273. § [Részvétel a közgyűlésen] (2) Nyilvánosan működő részvénytársaság közgyűlésén az a részvényes, illetve részvényesi meghatalmazott vehet részt, akit legkésőbb a közgyűlés kezdőnapját megelőző második munkanapon bejegyezték a részvénykönyvbe. Az alapszabály ettől eltérő rendelkezése semmis. (3) A közgyűlésen a részvényesi jogok gyakorlására az a személy jogosult, akinek nevét – lezárásának időpontjában – a részvénykönyv tartalmazza. A részvénynek a közgyűlés kezdőnapját megelőző átruházása nem érinti a részvénykönyvbe bejegyzett személynek azt a jogát, hogy a közgyűlésen részt vegyen, és az őt mint részvényest megillető jogokat gyakorolja. (4) Ha a nyilvánosan működő részvénytársaság alapszabálya megengedi, hogy a részvényes szavazati jogát a közgyűlést megelőzően postai úton gyakorolja, e jog gyakorlását érvényesen csak olyan feltételhez kötheti, amely a részvényes személyazonossága megállapításához szükséges.

44 Nincs összhangban a 2013. évi V. törvény (Ptk.) 3: 268. § (4) bekezdésével: Nyilvánosan működő részvénytársaság esetén a közgyűlés hatáskörébe tartozó kérdésekről nem lehet közgyűlés tartása nélkül határozatot hozni.

szavazásnál a részvényes személyazonosságának tisztázásához a 2018/1212/EU rendelet 1. és 2. táblázatainak használata etc.). A szavazatok leadásához, rögzítéséhez és beszámításához kapcsolódó visszaigazolás tekintetében a határidők rögzítése nem történt meg,⁴⁵ sem a Ptk.-ban, sem a 2019. évi LXVII. törvényben (a hosszú távú részvényesi szerepvállalásról). Viszont a 2019. évi LXVII. törvény 7. § (3) bekezdése a szavazási visszaigazolás elmulasztását (társasági kötelezettségként kezelve) szankcionálja: a közgyűlés által hozott határozat bírósági felülvizsgálatát⁴⁶ kezdeményezheti ilyen esetben a részvényes (akkor is, ha szavazatával a határozat meghozatalához hozzájárult). Ezt a törvényi szabályozást nem tekintjük adekvát megoldásnak, mert

– itt nem a határozat jogszerűtlen, hiszen nem ütközik sem jogszabályba, sem létesítő okiratba;

– itt a határozat/döntéshozatalban való részvétel, a szavazás nem lett visszaigazolva. Ebben az esetben nem arról van szó, hogy a részvényes nem gyakorolhatta szavazati jogát, hanem arról, hogy a nyrt. nem bizonyítja a részvényesenkénti szavazási folyamat (szavazatleadás, szavazatrögzítés, szavazatbeszámítás) jogszabályi előírás szerinti megtörténtét. Erre való tekintettel, és azt figyelembe véve, hogy a nyrt. határozatainak bírósági felülvizsgálatánál ki jogosult perindításra (ezt a kitéltet nem áttörve), sokkal célszerűbbnek látjuk a cégbíróság törvényességi felügyeleti eljárásának kezdeményezését.⁴⁷

A BÉT FTA a jelen alpontban tárgyalt igazolásokra kifejezett ajánlást vagy utalást nem tartalmaz,⁴⁸ ahogy a tanulmányozott magyar tőzsdei nyrt.-k honlapja sem.⁴⁹

3.3. A 2017/828/EU irányelv már a preambulumban is hangsúlyozza a társaságok javadalmazási politikájának fontosságát,⁵⁰ összekapcsolva azt a fenntarthatósággal (SF,

45 A Bizottság (EU) 2018/1212 végrehajtási rendelete (2018. szeptember 3.) a 2007/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a részvényesek azonosítására, az információk továbbítására és a részvényesi jogok gyakorlásának megkönnyítésére vonatkozó rendelkezések tekintetében történő végrehajtására vonatkozó minimumkövetelmények megállapításáról 9. cikk (5) bekezdés.

46 Ptk. 3:35. §

47 Ptk. 3:34. §; 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról 72. § (1) A törvényességi felügyeleti eljárás célja, hogy a cégnyilvántartás közhiteltségének biztosítása érdekében a cégbíróság intézkedéseivel a cég törvényes működését kikényszerítse. 74. § (1) Törvényességi felügyeleti eljárásnak van helye, ha d) *a cég a működése során nem tartja be a szervezeteire és működésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, illetve a létesítő okiratában foglaltakat.*

48 Sem 1.2. A közgyűlés összehívása, sem 1.3. A közgyűlés lebonyolítása, sem 1.4. A közgyűlést érintő egyéb kérdések alrészeknél. <https://www.bet.hu/Kibocsatok/Ajanlasok-kibocsatoknak/Felelos-tarsasagiranyitas> (letöltés ideje: 2022. 03. 25.).

49 <https://molgroup.info/hu/befektetoi-kapcsolatok/kozgyules>; https://www.otpbank.hu/static/portal/sw/file/22031_1_kgy_hird_027.pdf; <https://www.gedeonrichter.com/hu-hu/befektetok/kozgyulesek>; <https://zwickunicum.hu/hu/befektetoknek/kozgyulesek/>. https://www.telekom.hu/rolunk/befektetoknek/befektetoi_kozlemenyek/2022/marcius_10 (letöltés ideje: 2022. 03. 25.).

50 (28): Mivel a társaságok számára a javadalmazás alapvető eszköz abban, hogy a saját érdekeiket és az igazgatóik érdekeit összehangolják, tekintettel továbbá az igazgatóknak a társaságokban betöltött alapvető szerepére, fontos a társaságok javadalmazási politikájának az illetékes társasági szervek által megfelelő módon történő meghatározása, és annak lehetővé tétele

ESG),⁵¹ és a tagállamokra bízva az erre való részvényesi ráhatást (a közgyűlés döntési és jóváhagyási hatáskörrel bír-e, vagy csak véleményez ebben a tekintetben: kötelező és konzultatív jelleg).⁵² Ennek megfelelően a 2019. évi LXVII. törvény (a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről) előírja az igazgatók vonatkozásában olyan javadalmazási politika kidolgozását, mely hozzájárul a társaság stratégiájához, hosszú távú érdekeihez és fenntarthatóságához, ugyanakkor a társaság üzleti érdekét és üzleti titokhoz való jogát nem sérti.⁵³

A magyar implementáló jogszabály a konzultatív jellegű megoldást alkalmazza:⁵⁴ a részvényeseknek csak álláspontjuk kifejtésére van lehetőségük,⁵⁵ és a javadalmazási politikát elutasító közgyűlési határozat esetén az elutasított javadalmazási politika alapján kell a társaság igazgatói számára kifizetést teljesíteni.⁵⁶ Meglátásunk szerint ezzel a regulációval „látszat”-jogkört kaptak a részvényesek, és „látszat”-hatáskörhöz jutott a közgyűlés: a részvényesek javadalmazási politikát nem támogató döntése ellenére, a közgyűlés által nem támogatott javadalmazási politika lesz alkalmazható aránylag hosszú időn keresztül.⁵⁷ A társaság honlapján ezzel kapcsolatos közzétételi kötelezettséget nem tartjuk visszatartó erejűnek.⁵⁸ Ezzel a szabályozással az ügyvezetés saját javadalmazása felett meghatározóbb hatáskörrel

a részvényesek számára, hogy kifejtsek álláspontjukat a társaság javadalmazási politikájáról.

51 (29): A javadalmazási politikának hozzá kell járulnia a társaság üzleti stratégiájához, hosszú távú érdekeihez és fenntarthatóságához, és nem kötődhet teljes egészében vagy főként rövid távú célokhoz. Az igazgatók teljesítményét pénzügyi és nem pénzügyi kritériumok alapján is értékelni kell, ideértve adott esetben a környezeti, a társadalmi és az irányítási tényezőket is.

52 (29): Annak érdekében, hogy a részvényeseknek tényleges beleszólásuk legyen a javadalmazási politikába, biztosítani kell számukra a jogot arra, hogy a társaság javadalmazási politikájáról annak világos, érthető és átfogó áttekintése alapján kötelező vagy konzultatív jelleggel szavazzanak.

53 16. § (1), (2), (4) bekezdések; tartalma: 17. § (1)–(3) bekezdések.

54 2019. évi LXVII. törvény 16. § (5) A társaság az igazgatói részére csak a Ptk. 3:268. § (2) bekezdés szerint közgyűlésen véleménynyilvánító szavazásra előterjesztett javadalmazási politika alapján fizethet ki javadalmazást. Ptk. 3: 268. § (2) Nyilvánosan működő részvénytársaság esetén a közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik a javadalmazási politikáról való véleménynyilvánító szavazás. A javadalmazási politikát annak jelentős változása esetén, de legalább négyévente a közgyűlés napirendjére kell tűzni.

55 Lásd: 2019. évi LXVII. törvény 16. §-ához fűzött indokolását.

56 2019. évi LXVII. törvény 16. § (5) bekezdés; 2019. évi LXVII. törvény 16. §-ához fűzött indokolása.

57 2019. évi LXVII. törvény 16. § (6) Ha a közgyűlés elutasítja a javasolt javadalmazási politikát, akkor a társaságnak az átdolgozott javadalmazási politikát újbóli véleménynyilvánító szavazás céljából a következő közgyűlésen elő kell terjesztenie. Ptk. 3: 268. § (2) *A javadalmazási politikát annak jelentős változása esetén, de legalább négyévente a közgyűlés napirendjére kell tűzni.* Kihagyva a 2017/828/EU irányelv joghézagot kitöltő rendelkezését, 9a. cikk (2) Azokban az esetekben, amikor nincs még jóváhagyott javadalmazási politika és a közgyűlés nem hagyja jóvá a javasolt politikát, a társaság az igazgatóinak a meglévő gyakorlatainak megfelelően továbbra is fizethet javadalmazást, és az átdolgozott javadalmazási politikát a következő közgyűlésen kell előterjesztenie jóváhagyás céljából.

58 2019. évi LXVII. törvény 18. §. A javadalmazási politikával kapcsolatos véleménynyilvánító közgyűlési szavazást – a javadalmazási politika elutasítása esetén az ismételt szavazást – követően a javadalmazási politikát a társaság honlapján haladéktalanul nyilvánosságra kell hozni, a szavazás dátumával és eredményével együtt. A javadalmazási politikának legalább

rendelkezik, mint a társaság legfőbb szerve,⁵⁹ és ez állandósult konfliktusforrássá válhat a társaság tagjai és a társaság operatív szerve között, és a 2017/828/EU irányelv deklarált céljaival is ellentétes.⁶⁰ A nyrt. legfőbb szervének új keletű és a magyar társasági jogban szokatlan véleményezési hatásköre vagy folyamatos párbeszédet és együttműködést vált ki a döntéshozó és az operatív szervek között a társaság törvényes és közérdekű célokat is szolgáló működése érdekében, vagy az ügyvezetés önjáróvá válását és a közgyűlés javadalmazási politikára vonatkozó véleményének negligálását eredményezi. A BÉT FTA 2021. január 1-jei változata passzív hozzáállást mutat, kivárára berendezkedve,⁶¹ a vizsgált magyar tőzsdei nyrt.-k honlapjai pedig némileg vegyes képet mutatnak.⁶²

Az éves javadalmazási jelentés közgyűlési véleményezését érintő előírásoknál is hasonló kétségeink vannak,⁶³ bár az uniós norma által meghatározott célok irányába való elmozdulásra ad esélyt

érvényessége alatt díjmentesen elérhetőnek kell lennie. Ptk. 3:279. § [Határozatok nyilvánosságra hozatala] (1) A nyilvánosan működő részvénytársaság a közgyűlésen hozott határozatokat köteles honlapján nyilvánosságra hozni. (2) A nyilvánosan működő részvénytársaság a javadalmazási politikáját és a javadalmazási jelentést köteles honlapján nyilvánosságra hozni. 59 *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*, szerk. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter, Kluwer online jogtár (letöltés ideje: 2021. 11. 06.).

60 Lásd: 50. és 51. lábjegyzetek.

61 1.5. Javadalmazás – Hatályon kívül helyezve: Az ajánlások 2020-as felülvizsgálata során a Felelős Társaságirányítási Bizottság hatályon kívül helyezte a javadalmazásra vonatkozó 1.5. fejezetben, valamint az 1.6.7. pontban szereplő ajánlásokat, illetve ennek megfelelően módosította az 1.6.2, 1.6.9. és 2.2.2. pontokat és az 1. sz. mellékletet, tekintettel arra, hogy 2019 júliusától a javadalmazásra vonatkozó szabályokat a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi LXVII. törvény rendezi. Mindazonáltal a Bizottság szándékozik a jövőben ezeket a törvényi rendelkezéseket kiegészítő, magyarázó, iránymutató ajánlásokat tenni a kibocsátók részére, azonban ehhez szükséges, hogy az új jogszabályi rendelkezésekhez kapcsolódó gyakorlat kialakuljon. A hatályon kívül helyezett pontok helyébe lépő – Felelős Társaságirányítási Bizottság által a későbbiekben elfogadásra kerülő – új ajánlások, javaslatok ezeket a gyakorlati tapasztalatokat fogják összegezni. <https://www.bet.hu/Kibocsatok/Ajanlasok-kibocsatoknak/Felelos-tarsasagiranyitas> (letöltés ideje: 2022. 03. 27.).

62 A MOL Nyrt. közzétette részletes javadalmazási politikáját. https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/mol_remuneration_policy_2020_hun.pdf (letöltés ideje: 2022. 04. 10.). Az OTP Bank Nyrt. kevésbé részletes javadalmazási irányelveket szerepeltet a honlapján. https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/mol_remuneration_policy_2020_hun.pdf (letöltés ideje: 2022. 04. 10.). A Richter Gedeon Nyrt. honlapján nincs közzétéve javadalmazási politika, csak következtetni lehet rá, hogy van: a 2022. évi közgyűlési előterjesztésből (78–94.). <https://bet.hu/newkibdata/128693174/Igazgatosag%20eloterjesztese%20a%202022%20evi%20kozgyulesre.pdf> <https://bet.hu/newkibdata/128693174/Igazgatosag%20eloterjesztese%20a%202022%20evi%20kozgyulesre.pdf> (letöltés ideje: 2022. 04. 10.). A Zwack Unicum Nyrt. és a Magyar Telekom Nyrt. javadalmazási politikáiról szóló dokumentumai az OTP-hez hasonló részletességűek. https://zwackunicum.hu/files/befektetoknek_vallalatiiranyitasi-elvek__ertekelesi-es-javadalmazasi-iranyelvek_hu_1559567250/zwk20200625_or03h.pdf és <https://www.telekom.hu/static-tr/sw/file/2020AGM-Javadalmazasi-Politika.pdf> (letöltés ideje: 2022. 04. 10.).

63 2019. évi LXVII. törvény 19. § (1), (2) bekezdések, 20. §; Ptk. 3:268. § (3) Nyilvánosan működő részvénytársaság esetén az előző üzleti évre vonatkozó javadalmazási jelentést véleménynyilvánító szavazás céljából a közgyűlés napirendjére kell tűzni. Közzétételi kötelezettségre vonatkozóan: 2019. évi LXVII. törvény 21. §. A javadalmazási jelentést a társaság a véleménynyilvánító

- az, hogy a javadalmazási jelentésnek az előző üzleti év javadalmazási jelentéséről szóló közgyűlési véleménynyilvánító szavazás figyelembevételére is ki kell térnie (comply or explain);⁶⁴
- az állandó könyvvizsgáló felszólítási jogköre és közgyűlést tájékoztató kötelezettsége;⁶⁵
- a hatósági felügyeleti és a cégbírósági törvényességi felügyeleti intézkedések lehetősége.⁶⁶

A szemügyre vett magyar tőzsdei nyrt.-k javadalmazási jelentésük fellelhetőségét nem könnyítették meg: némi keresgéléssel és számos kattintással⁶⁷ érhetők el.

közgyűlési szavazást követően a honlapján tízéves időtartamra – díjmentesen – nyilvánosan elérhetővé teszi. A társaság határozhat úgy is, hogy a javadalmazási jelentést tíz évet meghaladó ideig teszi elérhetővé, ha az már nem tartalmazza az igazgatók személyes adatait. Ptk. 3:279. § (2) A nyilvánosan működő részvénytársaság a javadalmazási politikáját és a javadalmazási jelentést köteles honlapján nyilvánosságra hozni.

64 2019. évi LXVII. törvény 19. § (3) bekezdés.

65 2019. évi LXVII. törvény 19. § (4) A társaság állandó könyvvizsgálója ellenőrzi, hogy a javadalmazási jelentésben szerepelnek-e az e §-ban meghatározott információk. Ha a társaság állandó könyvvizsgálója azt állapítja meg, hogy a javadalmazási jelentés nem felel meg az e §-ban foglaltaknak, felhívja a társaság igazgatóit a szükséges intézkedések megtételére. Ha a javadalmazási jelentés javítására nem kerül sor, a társaság állandó könyvvizsgálója jogosult a részvényeseket a következő közgyűlésen tájékoztatni az észlelt hibáról, hiányosságról és az általa megtett intézkedésről.

66 2019. évi LXVII. törvény 22. § (1) A társaság igazgatói kötelesek megtenni minden szükséges, a feladatkörükbe eső intézkedést annak érdekében, hogy a javadalmazási jelentés megfeleljen az előírásoknak, továbbá, hogy annak nyilvánosságra hozatala megtörténjen. E kötelezettség megszegése esetén, ha a társaság engedélyköteles főtevékenységet folytat, e főtevékenység felett felügyeletet gyakorló hatóság vagy szervezet felügyeleti jogkörében, ha a társaság nem végez engedélyköteles főtevékenységet, vagy nincs a főtevékenység felett felügyeletet gyakorló hatóság vagy szervezet, a cégbíróság törvényességi felügyeleti jogkörében járhat el. (2) A hitelintézetek és a befektetési vállalkozások tekintetében e törvénynek a javadalmazási jelentésre vonatkozó előírásait akkor kell alkalmazni, ha a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos feladatkörében eljáró Magyar Nemzeti Bank azt a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról szóló, 2013. június 26-i 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 450. cikk (1) bekezdés j) pontja szerinti határozatában kéri.

67 A MOL Nyrt. a 2022. évi rendes közgyűlés előterjesztései között jelentette meg a javadalmazási jelentését (119–142.). https://molgroup.info/storage/documents/eves_rendes_kozgyules/agm_documents_2022_hu.pdf https://molgroup.info/storage/documents/eves_rendes_kozgyules/agm_documents_2022_hu.pdf (letöltés ideje: 2022. 04. 10.). Az OTP Bank Nyrt. honlapján a 2022. évi közgyűlési előterjesztések között szerepel „Az igazgatóság, a felügyelőbizottság és az audit bizottság tagjai díjazásának megállapítása” 519–522., javadalmazási jelentés viszont nem. https://www.otpbank.hu/static/portal/sw/file/220322_kozgy_eloterjesztések_h.pdf (letöltés ideje: 2022. 04. 10.); A Richter Gedeon Nyrt. 2022. évi közgyűlési előterjesztése tartalmazza a javadalmazási jelentést (95–106.). <https://bet.hu/newkibdata/128693174/Igazgatosag%20eloterjesztese%20a%202022%20evi%20kozgyulesre.pdf> (letöltés ideje: 2022. 04. 10.). A Zwack Unicum Nyrt. csak egy kétoldalas „Javadalmazási nyilatkozatot” tett közzé. https://zwackunicum.hu/files/befektetoknek_tozsdei-bejelentések_2021_javadalmazasi-nyilatkozat_hu_1622014405/zwk20210526or_02h.pdf (letöltés ideje: 2022. 04. 10.). A Magyar Telekom Nyrt. szintén a 2022. évi rendes közgyűlés előterjesztései végére tette a javadalmazási jelentését (387–395.). https://www.telekom.hu/static-tr/sw/file/2022AGM_eloterjesztések_0321_boritoval.pdf (letöltés ideje: 2022. 04. 11.).

3.4. A 2017/828/EU irányelv a nyrt. kapcsolt ügyfelekkel⁶⁸ kötött ügyleteinek jóváhagyáshoz kötését⁶⁹ és átláthatóságának biztosítását⁷⁰ is garanciális jogintézménynek tekinti.⁷¹ A 2019. évi LXVII. törvény főszabályként a társaság ügyvezetésének adja a

68 2017/828/EU irányelv 1. cikk 2. h) kapcsolt fél: jelentése megegyezik az 1606/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletnek megfelelően elfogadott nemzetközi számviteli standardokban foglaltakkal; 2019. évi LXVII. törvény 2. § 4. kapcsolt fél: az 1606/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel összhangban egyes nemzetközi számviteli standardok elfogadásáról szóló, 2008. november 3-i 1126/2008/EK bizottsági rendeletben meghatározott személy.

69 Preambulum (42) A kapcsolt felekkel folytatott ügyletek hátrányosak lehetnek a társaságokra és azok részvényeseire nézve, mivel lehetőséget biztosíthatnak a kapcsolt félnek arra, hogy a társasághoz tartozó értéket szerezzen meg. Így a társaságok és a részvényesek érdekeit védő megfelelő biztosítékok jelentőséggel bírnak. A tagállamoknak ezért biztosítaniuk kell, hogy a kapcsolt felekkel folytatott lényeges ügyleteket a részvényesek vagy az ügyviteli vagy felügyeleti testület jóváhagyásra előterjesszék azon eljárásokkal összhangban, amelyek megakadályozzák, hogy egy kapcsolt fél pozíciójából fakadóan előnyhöz jusson, és megfelelően védik a társaság és azon részvényesek érdekeit, akik nem kapcsolt felek, beleértve a kisebbségi részvényeseket is. (43) Ha a kapcsolt felekkel folytatott ügyletben igazgató vagy részvényes érintett, az érintett igazgató vagy részvényes nem vehet részt a jóváhagyásban vagy a szavazásban. A tagállamoknak azonban lehetőséget kell adni arra, hogy engedélyezzék a kapcsolt fél részvényes részvételét a szavazásban, feltéve, hogy a nemzeti jog a szavazási eljárás tekintetében megfelelő biztosítékokat ír elő a társaságok és a nem kapcsolt fél részvényesek – többek között a kisebbségi részvényesek – érdekeinek védelme érdekében, például az ügyletek jóváhagyására vonatkozó magasabb többségi küszöb révén.

70 2017/828/EU irányelv 9c. cikk (2) A tagállamok biztosítják, hogy ha a társaságok a kapcsolt felekkel lényeges ügyletet folytatnak, akkor azt legkésőbb az ügylet végrehajtásakor nyilvánosan jelentsék be. A bejelentésnek tartalmaznia kell legalább a kapcsolt féllel fennálló viszony jellegére vonatkozó információkat, a kapcsolt fél nevét, az ügylet időpontját és értékét, valamint az annak értékeléséhez szükséges egyéb információkat, hogy az ügylet a társaság és a nem kapcsolt fél részvényesek – a kisebbségi részvényeseket is beleértve – szempontjából méltányos és indokolt-e. (3) A tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a (2) bekezdésben említett nyilvános bejelentéshez olyan jelentést is mellékelni kell, amely értékeli, hogy az ügylet a társaság és a nem kapcsolt fél részvényesek – a kisebbségi részvényeseket is ideértve – szempontjából méltányos és indokolt-e, valamint bemutatja az alapjául szolgáló feltevéseket és az alkalmazott módszereket. 2019. évi LXVII. törvény 23. § (1) A társaság köteles a honlapján nyilvánosságra hozni a kapcsolt féllel folytatott lényeges ügyletre vonatkozó információkat, legkésőbb az ügylet végrehajtásakor. A tájékoztatásnak tartalmaznia kell legalább a) a kapcsolt féllel fennálló viszony jellegére vonatkozó információkat, b) a kapcsolt fél nevét, c) az ügylet időpontját és értékét, valamint d) az annak értékeléséhez szükséges információkat, hogy az ügylet a társaság és a nem kapcsolt fél részvényesek szempontjából – a kisebbségi részvényeseket is ideértve – méltányos és indokolt-e.

71 2017/828/EU irányelv 9c. cikk (4) A tagállamok biztosítják, hogy a kapcsolt felekkel folytatott lényeges ügyleteket a közgyűlés vagy a társaság ügyviteli vagy felügyeleti testülete jóváhagyja azon eljárások szerint, amelyek megakadályozzák, hogy a kapcsolt fél pozíciójából fakadóan előnyhöz jusson, valamint biztosítják a társaság és azon részvényesek érdekeinek megfelelő védelmét, akik nem kapcsolt felek, beleértve a kisebbségi részvényeseket is. A tagállamok előírhatják, hogy a közgyűlésen a részvényesek a társaság ügyviteli vagy felügyeleti testülete által jóváhagyott, a kapcsolt felekkel folytatott lényeges ügyletekre vonatkozóan szavazati joggal rendelkezzenek. Abban az esetben, ha a kapcsolt felekkel folytatott ügylet igazgatót vagy részvényest érint, az érintett igazgató vagy részvényes nem vehet részt a jóváhagyásban vagy a szavazásban. A tagállamok engedélyezhetik, hogy a kapcsolt fél részvényes részt vegyen a szavazásban, feltéve, hogy a nemzeti jog a szavazási eljárás előtt vagy annak során alkalmazandó

kapcsolt felekkel folytatott lényeges ügyletek jóváhagyási jogkörét,⁷² eltérést engedve a társaság alapszabályának arra, hogy közgyűlési vagy felügyelőbizottsági (feltéve, hogy dualista szervezeti modell van a nyrt.-nél) hatáskörbe utalja a kérdést. A 2017/828/EU irányelv preambulumban⁷³ ezzel kapcsolatban óvandonak ítélt társasági és részvényesi érdekeket jobban szolgálónak és a jogbiztonság szempontjából is megfelelőbbnek találjuk a legfőbb szervhez vagy a belső ellenőrző szervhez telepítését a kapcsolt felekkel kötött lényeges ügyletek hatályosságát vagy hatálytalanságát kiváltó jogkörnek (jóváhagyás mint felfüggesztő feltétel). Helyesnek tartjuk azt a rendelkezést, amely szerint a jóváhagyásról szóló döntéshozatalban nem vehet részt az a személy, aki a kapcsolt féllel folytatott ügyletben közvetlenül érintett, ideértve azt az esetet is, ha az érintett személy a kapcsolt fél.⁷⁴ Ez összhangban lévőknek tűnik a Ptk. legfőbb szervei határozathozatalánál a szavazásból kizártakra vonatkozó szabállyal,⁷⁵ azonban a magyar bírói gyakorlat bizonytalan abban a tekintetben, hogy ez a rendelkezés diszpozitív-e a Ptk. 3:4. § (1)–(3) bekezdései alapján,⁷⁶ így véleményünk szerint az általános normát (Ptk.) megelőző

megfelelő biztosítékokat garantál a társaság vagy a nem kapcsolt fél részvényesek – a kisebbségi részvényeseket is beleértve – érdekeinek védelme érdekében annak megakadályozása révén, hogy a kapcsolt fél a nem kapcsolt fél részvényesek többségének ellentétes véleménye ellenére vagy a független igazgatók többségének véleménye ellenére jóváhagyja az ügyletet.

72 25. § (1) bekezdés, kivéve: 24. § A 23. § rendelkezéseit nem kell alkalmazni a) a szokásos üzletmenet során és rendes piaci feltételek mellett kötött ügyletekre; b) a társaság és leányvállalatai között kötött ügyletekre, feltéve, hogy a leányvállalatok teljes egészében a társaság tulajdonában vannak, vagy a társaság más kapcsolt fele nem rendelkezik tulajdonosi érdekkel a leányvállalatban, vagy az említett ügyletek vonatkozásában jogszabály megfelelően védi a társaság, a leányvállalat és azok nem kapcsolt fél részvényeseinek – a kisebbségi részvényeseket is beleértve – érdekeit; c) azon ügylettípusokra, amelyek esetében a jogszabály a közgyűlés jóváhagyását írja elő, feltéve, hogy minden részvényes tisztességes bánásmódban részesül, valamint a társaság és a nem kapcsolt fél részvényesek – a kisebbségi részvényeseket is beleértve – érdekeit az ilyen rendelkezés szabályozza, és azok megfelelő védelemben részesülnek; d) az igazgatók javadalmazásával vagy annak egyes elemeivel kapcsolatos, a társaság érvényben lévő javadalmazási politikája alapján megállapított, illetve járó juttatásokra; e) a hitelintézetek által a stabilitásuk megóvását célzó, az európai uniós jog értelmében a prudenciális felügyeletért felelős illetékes hatóság által elfogadott intézkedések alapján kötött ügyletekre; f) a valamennyi részvényes számára azonos feltételek mellett felkinált ügyletekre, amelyek során biztosított a valamennyi részvényessel szembeni egyenlő bánásmód és a társaság érdekeinek védelme.

73 Lásd: 67. lábjegyzet.

74 2019. évi LXVII. törvény 25. § (3) bekezdés.

75 Ptk. 3:19. § (2) A határozat meghozatalakor nem szavazhat az, a) akit a határozat kötelezettség vagy felelősség alól mentesít vagy a jogi személy terhére másfajta előnyben részesít; b) akivel a határozat szerint szerződést kell kötni; c) aki ellen a határozat alapján pert kell indítani; akinek olyan hozzátartozója érdekelt a döntésben, aki a jogi személynek nem tagja vagy alapítója; e) aki a döntésben érdekelt más szervezettel többségi befolyáson alapuló kapcsolatban áll; vagy f) aki egyébként személyesen érdekelt a döntésben.

76 ÍH 2017. 147.: A Ptk. 3:19. § (2) bekezdésének a)–f) pontjaiban megjelölt okok bármelyikének fennállta önmagában, a törvény erejénél fogva a tag a szavazásból kizártságát eredményezi, anélkül, hogy ezt a taggyűlésnek külön alakszerű határozatban meg kellene állapítania. A szavazásból kizárás jogszabályi feltételeinek fennállta esetén ezért az e tárgyban történő külön határozat hozatalának elmulasztása az érintett tag szavazásból kizárásával meghozott taggyűlési határozatot nem teszi jogszabálysértővé. Ezzel

speciális norma (2019. évi LXVII. törvény) eltérést nem engedő előírása az elsődleges azzal, hogy a közvetlen érdekeltiség tartalmát a Ptk. hivatkozott rendelkezése alapján tudjuk meghatározni.⁷⁷

Összességében úgy látjuk, hogy a fentebb elemzett, hosszú távú részvényesi szerepvállalást ösztönző eszközök egyelőre a nyilvánosságra hozandó, nem könnyen elérhető deklarációkban⁷⁸ fognak testet ölteni, és nem fognak a magasztos célok elérését lehetővé tevő hatékony konstrukcióknak bizonyulni. Sok teendő vár még a magyar nyrt.-kre nemcsak az analizált szempontokból, hanem az Európai Parlament és Tanács közös új irányelvjavaslatára (Corporate Sustainability Due Diligence)⁷⁹ is tekintettel.

Irodalomjegyzék

1. Demetra ARSALIDOU: *Institutional investors, behavioural economics and the concept of stewardship*, Law and Financial Markets Review, 2012/11.
2. BODZÁSI Balázs: *A hosszú távú részvényesi (befektetői) szerepvállalás ösztönzésére irányuló uniós törekvések*, Fontes Iuris, 2018/2.
3. Iris H-Y CHIU: *Governing the purpose of investment management: how the 'stewardship' norm is being (re)developed in the UK and EU*, ECGI Working Paper Series in Law, 2021. augusztus 9.
4. Roya DERA KHSHAN, Rodney TURNER, Mauro MANCINI: *Project governance and stakeholders: a literature review*, International Journal of Project Management, 2019/37.
5. Guido FERRARINI: *Redefining corporate purpose: sustainability as a game changer = Sustainable Finance in Europe*, Corporate Governance, Financial Stability and Financial Markets, eds. Danny BUSCH, Guido FERRARINI, Seraina GRÜNEWALD, Palgrave Macmillan, Cham, 2021.
6. Holger FLEISCHER: *Corporate purpose: a management concept and its implications for company law*, European Company and Financial Law Review, 2021/2.
7. Robert Edward FREEMAN: *Strategic management: a stakeholder approach*, Cambridge University Press, Cambridge, 1984.
8. Milton FRIEDMAN: *Capitalism and freedom*, University of Chicago Press, Chicago, 1962.

egyezően: BDT 2018. 3828., ellenkezőleg: DÍT Cgf. III. 05-15-000014/2., BDT 2019. 3980.: A tagnak a saját maga ügyvezetővé választásához, lejáráó ügyvezetői tisztsége határozatlan időre történő meghosszabbításához fűződő érdeke olyan közvetlen és azonnal érvényesülő, érintettségét megalapozó jogi érdek, amely megteremti e tag határozathozatalból való kizártságát. A Ptk. 3:19. § (2) bekezdés f) pontja diszpozitív szabály, alkalmazását a társasági szerződés kizárhatja vagy szűkítheti, sőt kifejezetten lehetővé tehető a társasági szerződésben, hogy a tag a saját vezető tisztségviselői jogviszonya tárgyában hozandó döntésnél szavazati joggal rendelkezzen. Ha a társasági szerződés ilyen szabályt nem tartalmaz, a Ptk. 3:19. § (2) bekezdés f) pontjának előírása szerint kell a döntéshozatalnál eljárni.

⁷⁷ Ügyvezetési és felügyelőbizottsági jóváhagyás esetén ilyen analóg értelmezés nincs; lásd: Ptk. 3:115. §, 3:123. § (3) bekezdés.

⁷⁸ Lásd: 67. lábjegyzet.

⁷⁹ COM(2022) 71 final 2022. 02. 23.

9. Philipp JASPERS: *Sustainable Shareholder Activism – bald auch in Deutschland?* <https://blog.otto-schmidt.de/gesellschaftsrecht/2022/01/31/sustainableshareholderactivism2/> (letöltés ideje: 2022. 03. 20.)
10. KISFALUDI András: *Társasági jogviták választottbíróóság előtt = Acta Conventus de Iure Civili Tomus X*, szerk. PAPP Tekla, Lectum Kiadó, Szeged, 2009.
11. KNOLL-CSETE Edit, TÓTH András: *Vállalatok társadalmi felelősségvállalása, A fenntartható gazdaság etikus marketing stratégiája*, Glossa Iuridica, 2021/Különszám.
12. Eva MEZZATESTA: *Shareholder stewardship: global trends and challenges*. Submitted in part fulfilment of the LLM degree of Corporate & Financial Law in the University of Glasgow, 2019/2020, 11, 33–40.
13. Eva MICHELER: *Facilitating investor engagement and stewardship*, European Business Organization Law Review, 2013/14, 32, 41–42.
14. Melinda MUTH, Lex DONALDSON: *Stewardship theory and board structure: a contingency approach*, Scholarly Research and Theory Papers, 1998/1.
15. Alessio M. PACCES: *Sustainable corporate governance: the role of the law = Sustainable Finance in Europe, Corporate Governance, Financial Stability and Financial Markets*, eds. Danny BUSCH, Guido FERRARINI, Seraina GRÜNEWALD, Palgrave Macmillan, Cham, 2021.
16. PUSKÁS Ágnes: *A felelős üzleti magatartás elveinek megjelenése az Európai Unióban*, Közjogi Szemle, 2021/1.
17. Michele SIRI, Shanshan ZHU: *Integrating sustainability in EU Corporate Governance Code = Sustainable Finance in Europe, Corporate Governance, Financial Stability and Financial Markets*, eds. Danny BUSCH, Guido FERRARINI, Seraina GRÜNEWALD, Palgrave Macmillan, Cham, 2021.
18. Lorraine TALBOT : *The coming of shareholders stewardship*, Legal Studies Research Paper, No. 2010-22.
19. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*, Kluwer online jogtár (letöltés ideje: 2021. 11. 06.)

FARKAS CSABA

A kényszertörlési eljárás a hatályos szabályozás tükrében

The Compulsory Deregistration Procedure in the Light of Current Legislation

Abstract: Involuntary deregistration was as a main rule an irreversible but “popular” procedure earlier since the company was deregistered without administrative costs and the satisfaction of the demands of the creditors. The company does not have to decide about the dissolution, appoint a receiver, or decide about the hire for him/her and does not have to conduct this complex, multiple, and sometimes difficult procedure. According to the current regulation, the involuntary deregistration is reversible, so the company being deregistered can be “saved”. However, it demands a very active cooperation from the company being bound to certain preclusive deadlines.

Keywords: involuntary deregistration, reversible procedure, preclusive deadline, increased cooperation, satisfaction of the demands of the creditors, fine

Összefoglaló: A kényszertörlés korábban főszabályként visszafordíthatatlan, de „népszerű” eljárás volt, hiszen a társaságeljárás költségei és a hitelezői követelések kielégítése nélkül törölték a cégnyilvántartásból. A társaságnak nem kell döntenie a végelszámolásról, vagyonkezelőt kijelölni, és nem kell lefolytatnia egy bonyolult, többszörös és esetenként nehézkes eljárást. A hatályos szabályozás szerint a kényszertörlés visszafordítható, így a cég „menthető”. Ez azonban fokozott együttműködést követel meg a társaságtól, bizonyos határidők betartása mellett.

Kulcsszavak: kényszertörlés, visszafordítható eljárás, jogvesztő határidő, fokozott együttműködés, a hitelezői követelések kielégítése, bírság.

1. Bevezetés

A gazdasági társaságok jogutód nélküli megszűnésének egyik talán legnagyobb vitára okot adó intézménye a kényszertörlési eljárás. Az esetek döntő többségében a kényszertörölt gazdasági társaság után „úr marad”, azaz a gazdasági társaság jogutód nélkül úgy szűnik meg, hogy hitelezői teljes egészében nem kerülnek kielégítésre.

A kényszertörlési eljárás során az állami kontroll nem teljes egészében érvényesül, ami a gazdasági társaság oldaláról üdvözlendő, ugyanakkor a közérdekvédelem, a hitelezővédelem, a tisztességes eljárás mint alapvető érték sérülhet. Ez az ellentmondás talán

feloldhatatlan és örök dilemmát okoz, és éppen ez az egyik ok, amely a téma aktualitását adja. Másrészt új joganyag megalkotására is sor került,¹ amely alapjaiban változtatta meg a kialakult joggyakorlatot. A módosítást megelőzően ugyanis a kényszertörlési eljárás irreverzibilis folyamat volt, ami azt jelentette, hogy a kényszertörlési eljárás útjára lépett cég jogutód nélküli megszűnése iránt kétség nem merült fel. A módosítás egyik célja éppen az volt, hogy a kényszertörlési eljárás ne legyen visszafordíthatatlan, azaz a jogalkotó tegye lehetővé a társaság megmentését.

2. A kényszertörlési eljárás okai

A kényszertörlés elrendelésére csak a Ctv.-ben² taxatív meghatározott esetekben kerülhet sor:

a) A cégbíróság a gazdasági társaságot megszüntnek nyilvánítja.

Amennyiben a cégbíróság a törvényességi felügyeleti eljárás során a társaságot megszüntnek nyilvánítja, akkor a céget a tevékenység gyakorlásától eltiltja és kezdeményezi a felszámolási eljárást, vagy elrendeli a társaság kényszertörlését.

b) A társaság a végelszámolást három éven belül nem fejezte be, és a cégbíróság előtt törlése iránt kérelmet nem terjesztett elő.

Ebben az esetben a végelszámolási eljárás a törvény erejénél fogva befejezést nyer – ide nem értve azt az esetet, amikor bírósági vagy hatósági eljárás van folyamatban –, és a cégbíróság hivatalból, végzéssel elrendeli a gazdasági társaság kényszertörlését.

c) A gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnését előidéző ok következett be, és végelszámolási eljárás lefolytatásának nincs helye.

Idetartozik például az az eset, amikor a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a társaság adószámát megvonja. Adószám nélkül nincs gazdasági társaság, így a társaság kényszertörlésének az elrendelésére kerül sor.

A kényszertörlési eljárás megindításáról szóló jogerős végzést a cégbíróság a Cégbizonylatban közzéteszi. Figyelemmel arra, hogy a végzés a gazdasági társaság létét, működését érinti, így a végzés ellen fellebbezésnek és felülvizsgálatnak is helye van.

3. Kényszertörlési eljárás elrendelésének tilalmai

a) A kényszertörlési eljárás elrendelésére nem kerülhet sor a gazdasági társaság fizetésképtelenségét megállapító végzés meghozatalát követően.³

A tilalom a törvény erejénél fogva, *ex lege* következik be. A kényszertörlési eljárás és a felszámolási eljárás „ütközése során” a jogalkotónak azt kell mérlegelnie, hogy az

1 2021. évi LXX. törvény a kényszertörlési eljárásra és a felszámolási eljárásra vonatkozó és kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

2 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról

3 Ctv. 116. § (2) bekezdés.

egymással konkuráló érdekek esetén melyik részesüljön védelemben. A kényszertörlési eljárás során a főbb védendő értékek a gazdasági élet tisztasága, a folyamatok átláthatósága, a jogszabálynak nem megfelelően működő gazdasági társaságok cégnyilvántartásból történő törlése. A felszámolási eljárás során a szerződések teljesítése, a jogos hitelezői követelések kielégítése alap gondolatként jelenik meg. A szerződésekből jogok és kötelezettségek keletkeznek, a szerződésekbe vetett bizalom megköveteli azok teljesítését. Talán éppen ezért a felszámolási eljárás elsőbbséget élvez, hiszen ebben az eljárásban remény mutatkozik arra, hogy a hitelező – ha csak részben is, de – az adós vagyonából kielégítést nyerjen.

b) Nem határozható el a kényszertörlési eljárás, ha a büntetőbíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a gazdasági társaságot, illetve a cégbíróságot arról értesíti, hogy a társasággal szemben büntetőjogi intézkedés alkalmazására kerülhet sor.⁴

Jelen esetben a közrend, a közérdek védelme indokolja a kényszertörlési eljárás „háttérbe szorulását”. Nem lehet megengedni, hogy a gazdasági társaság törlésre kerüljön, az iratok esetlegesen megsemmisüljenek, és bármilyen ok miatt ne lehessen egy bűncselekmény elkövetését feltárni.

4. A kényszertörlési eljárás menete

A Ctv.-ben meghatározott okok fennállása esetén a cégbíróság elrendeli a gazdasági társaság kényszertörlését. Amennyiben a kényszertörlés elrendelésére azért került sor, mert a cégbíróság a gazdasági társaságot törvényességi felügyeleti eljárás keretében megszüntetnek nyilvánította, vagy a társaság a végelszámolást három éven belül nem fejezte be, és a cégbíróság előtt törlése iránt kérelmet nem terjesztett elő, akkor a jogalkotó lehetővé teszi, hogy a gazdasági társaság a folyamatot megállítsa és azt visszafordítsa. A gazdasági társaság szabályszerűen összehívott legfőbb szervei ülése ugyanis határozatot hozhat arról, hogy a társaság a szokásos napi üzletmenetet meg nem haladó üzletszerű gazdasági tevékenységet tovább folytatja. A határozat előterjesztésére a jogalkotó viszonylag rövidebb határidőt állapít meg, ugyanis a társaság a kényszertörlési eljárás kezdő időpontjától számított tizenöt napon belül terjesztheti elő a kérelmét. E határidő jogvesztő jellegű, azaz amennyiben a kérelem a fenti időn belül nem kerül benyújtásra, akkor az alanyi jog elvész. Igazolási kérelem előterjesztésének nincs helye. Az eljárásban – a szakmaiság érvényre juttatása miatt – a jogi képviselőt kötelező. A szabályszerűen előterjesztett kérelemről a cégbíróság – rövid határidőn belül – öt munkanapon belül határoz. Amennyiben ilyen kérelem nem érkezett, vagy a kérelem joghatályosan nem is terjeszthető elő,⁵ akkor a társaság üzletszerű gazdasági tevékenységet a kényszertörlési eljárás kezdő időpontjától nem végezhet. Az is előfordulhat, hogy társaság a kérelmet szabályszerűen benyújtotta, azonban a kényszertörlési eljárás kezdő időpontjától számított kilencvenedik napig nem kérte, hogy a cégbíróság állapítsa meg,

4 Ctv. 116. § (2) bekezdés.

5 Ctv. 116. § (1) bekezdés d) pont.

hogy a cég tovább működésének feltételei fennállnak és a kénysztörlési eljárást vele szemben szüntesse meg, akkor a határidő lejártát követő naptól a társaság üzletszerű gazdasági tevékenységet jogszerűen nem végezhet. Ugyanez a jogkövetkezmény akkor is, ha a társaság által előterjesztett kérelmet a cégbíróság jogerősen visszautasította, vagy a kérelmet elutasította.

A kénysztörlési eljárás alatt a gazdasági társaság legfőbb döntéshozó szerve a törvényben, illetve a létesítő okiratban rögzített jogkörét korlátozottan gyakorolhatja. Ebben az esetben ugyanis csak olyan döntések meghozatalára kerülhet sor, amelyek a kénysztörlési eljárás céljával nem ellentétesek, és nem sértik, nem veszélyeztetik a hitelezői érdekeket. A korlátozó rendelkezéseket az alábbiakban rögzítjük.

- a) Nem lehet elhatározni a gazdasági társaság jogutóddal történő megszűnését (átalakulás, egyesülés, szétválás).
- b) Nem lehet határozatot hozni a jogutód nélküli megszűnéséről (végelszámolás).
- c) A gazdasági társaság a jegyzett tőke leszállításáról nem dönthet.

A vezető tisztségviselővel szemben is sokkal gondosabb eljárást vár el a jogalkotó, ugyanis a képviselő nemcsak a gazdasági társaság érdekeit kell hogy a döntések meghozatala során figyelembe vegye, hanem a hitelezőket is. Éppen ezért a vezető tisztségviselő

- a) a gazdasági társaság nevében új kötelezettséget nem vállalhat,
- b) a társaságot terhelő kötelezettséget nem teljesíthet,
- c) a társaság vagyontárgyát nem ruházhatja át és nem terhelheti meg.

A fenti korlátozó rendelkezések ellenére kötött szerződések jogszabályba ütköznek, és mint ilyen szerződések tilosak.⁶ A tilalom ellenére megkötött szerződésekhez joghatás nem társul. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy amennyiben a cégbíróság a tovább működéshez szükséges engedélyt megadja, akkor a fenti korlátozó rendelkezések nem érvényesek, a vezető tisztségviselő a hitelezői érdekek szem előtt tartása mellett, minden szükséges intézkedést megtehet annak érdekében, hogy a cégbíróság a kénysztörlési eljárást megszüntesse.

A kénysztörlési eljárás során a jogviszonyok rendezése, a szerződések teljesítése érdekében a hitelezői érdekek védelme miatt szükség van arra, hogy a gazdasági társaság vagyonát a lehető legteljesebb körben feltérképezzük. A vagyon felmérése a cégbíróság feladata, és egyben jogszabályon alapuló kötelezettsége is. A cégbíróságnak mindent el kell követnie annak érdekében, hogy a kénysztörlés alá került társaság vagyona felderítésre kerüljön. A cél az, hogy a gazdasági társaság törlése után ne maradjon fenn olyan vagyon, amelyről utóbb derül ki, hogy az a törölt gazdasági társaság vagyonát képezte. Ez ugyanis újabb eljárás – vagyonrendezési eljárás⁷ – lefolytatását vonja maga után.

I.

A kénysztörlési eljárás megindításáról szóló jogerős végzést a cégbíróság a *Cégek* közlönyben közzéteszi, és egyben egy *felhívást* is megjelentet, és kéri, hogy akinek

- a) a társasággal szemben követelése van,

⁶ Ptk. 6:95. §.

⁷ Ctv. 119. §–124/C. §.

b) tudomása van arról, hogy a társaság ellen bírósági, közjegyzői vagy más hatósági eljárás van folyamatban,

c) a társaság tulajdonában lévő eszköz van a birtokában, a társaság vagyontárgyára vonatkozó jog jogosultjaként van bejegyezve, valamely vagyontárgyat illetően a javára, illetve érdekében tény van feljegyezve, vagy a cég vagyontárgyára tarthatna igényt,

d) tudomása van a kényszertörlés közzétételének a napját megelőző évben a társaság vagyonában bekövetkezett változásról, vagy

e) a társasággal fennálló munkaviszonyon alapuló bérkövetelése vagy munkaviszonyból származó egyéb követelése van, azt a közzétételt követő negyven napon belül jelentse be a cégbíróságnak.

A határidő nem jogvesztő jellegű, de a késedelem azzal a jogkövetkezménnyel jár, hogy a bejelentő az igényét a kényszertörlési eljárásban már nem tudja érvényesíteni.

A bejelentő bárki lehet, belföldi vagy külföldi természetes személy, jogi személy egyaránt. Követelések bejelentése esetén, annak érdekében, hogy a cégbíróság érdemi döntést tudjon hozni, a bejelentésnek tartalmaznia kell a követelés jogosultjának a nevét (cégnevét), lakcímét, (székhelyét), nem természetes személy esetén nyilvántartási számát, a követelés jogalapját, összegét, járulékait, és a keletkezésének, esedékességének időpontját. A hitelező állítását okiratokkal köteles igazolni, azaz a követelését alátámasztó dokumentumokat csatolni köteles. Amennyiben hitelező hatóság, akkor ilyen kötelezettséget a jogalkotó nem ír elő, az okiratok csatolásának a hiánya az érdemi ügyintézésre nincs kihatással.

II.

A közzététellel egyidejűleg a társaság vagyonára vonatkozó adatok bekérése érdekében a cégbíróság megkeresi a közhiteles vagy közérdekvédelmi célból vezetett nyilvántartást vezető szervezeteket is. Ilyen például a gépjármű-nyilvántartó hatóság, a légi járművek és az úszólétesítmények lajstroma, az ingatlanügyi hatóság, az ingó jelzálogjogi nyilvántartást vezető szervezet vagy a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar, a pénzforgalmi szolgáltató, befektetési vállalkozások, árutőzsdei szolgáltatók. Ezek a szervezetek a megkeresésnek ingyenesen harminc napon belül kötelesek eleget tenni.

III.

A cégbíróság a fenti felhívással és a megkereséssel egyidejűleg írásban megkeresi a kényszertörlés alatt álló gazdasági társaság *vezető tisztségviselőjét* és a cégjegyzékbe bejegyzett *valamennyi tagját* annak érdekében, hogy a társaság vagyonára, jogaira és kötelezettségeire vonatkozó rendelkezésükre álló információkat a cégbíróság részére adják meg. Az érintettek a felhívás kézhezvételét követő harminc napon belül kötelesek a kért tájékoztatást megadni. A végzésben a cégbíróság arról is tájékoztatást ad, hogy amennyiben a megkeresésre válasz nem érkezik, akkor szankcióként pénzbírság kiszabására is sor kerülhet. Ennek mértéke 100 000 Ft-tól 900 000 Ft-ig terjedhet. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a cégbíróság a vezető tisztségviselőt, illetve a tagokat kizárólag pénzbírsággal sújthatja, egyéb szankció alkalmazására nincs lehetőség.

kell megfizetni.⁸ A jogalkotó ezzel a „mérsékelt illetékekkel” is ösztönözni akarja a gazdasági társaságot arra, hogy a jogszerű működés feltételeit valósítsa meg.

d) Érvényes adószámmal rendelkezik.

A gazdasági társaságnak azt is igazolnia kell, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által kiadott érvényes adószáma van, az nem került visszavonásra. Amennyiben ez a feltétel nem áll fenn, akkor a kényszertörlési eljárás nem szüntethető meg, ugyanis a gazdasági társaságok esetén az adószám megléte a törvényes működés egyik feltétele.

6. Tovább működés helyreállításának a hiánya

Elképzelhető, hogy a gazdasági társaság nem akarja tovább folytatni a működést, vagy a törvény a kérelem előterjesztését eleve kizárja. Ebben az esetben a társaság jogutód nélkül, kényszertörlési eljárással megszűnik. A cégbíróság ebben az esetben azt is vizsgálja, hogy a vezető tisztségviselőt, illetve a gazdasági társaság tagjait terheli-e mulasztás. A jogalkotó külön nem említi, de talán szólnunk kell a kézbesítési megbízottról is. Álláspontunk szerint a kézbesítési megbízott is közrehat a kényszertörlési eljárás elrendelésében. Abban az esetben, ha a számára szabályosan kézbesített küldeményeket nem továbbítja, akkor a külföldi tag, vezető tisztségviselő nem szerez tudomást a küldemény tartalmáról, így nem tud eleget tenni a felhívásban foglaltaknak. Ezekben az esetekben a jogkövetkezmények a kézbesítési megbízottal szemben is alkalmazhatóak lehetnek. A cégbíróság ebben az esetben azt is vizsgálja, hogy a vezető tisztségviselőt, illetve a gazdasági társaság tagjait terheli-e mulasztás.⁹

A cégbíróság végzéssel megkeresi a kényszertörlési eljárás hatálya alatt álló gazdasági társaság vezető tisztségviselőjét, a korlátlan tagi felelősséggel rendelkező tagokat (közkereseti társaság tagjai, betéti társaság beltagja), korlátolt tagi felelősséggel működő gazdasági társaság (korlátolt felelősségű társaság tagja, zártkörűen működő részvénytársaság részvényese, betéti társaság kültagja) esetén a társaság többségi befolyással rendelkező tagját¹⁰ annak érdekében, hogy egyrészt tegyenek észrevételt a bejelentett hitelezői követelésekről, másrészt a társaságot terhelő mulasztásról nyilatkozzanak.

A cégbíróság nemcsak a hatályos cégbírósági eljárás alapján küldi ki a megkeresését, hanem lehetősége van arra, hogy a kényszertörlési eljárás megindításának időpontját megelőző két évben a társaságnál működő fenti alanyi kört is megkeresse. Erre alapvetően akkor van lehetősége, ha adat merül fel arra, hogy a társaság korábbi vezető tisztségviselőnek, illetve tagnak, részvényesnek a jogviszonya alatt is fennállt a cég törvénysértő működése.

A vezető tisztségviselő, illetve a tag, részvényes a nyilatkozatát a kézhezvételtől számított harminc napon belül teheti meg. A határidő egy alkalommal legfeljebb harminc nappal meghosszabbítható.

⁸ 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről 66. § (2) bekezdés.

⁹ A fenti rendelkezéseket a nyilvánosan működő részvénytársaság részvényesére nem kell alkalmazni. Ennek oka abban keresendő, hogy a részvénytársaság esetében – főleg a nyilvánosan működő részvénytársaságnál – a tagi közrehatásról nem beszélhetünk. A részvénytársaság alapvetően tőkeegyesítő gazdasági társaság, a tagok személyes közreműködése nem jellemző.

¹⁰ Ptk. 8:2. §.

kell megfizetni.⁸ A jogalkotó ezzel a „mérsékelt illetékekkel” is ösztönözni akarja a gazdasági társaságot arra, hogy a jogszerű működés feltételeit valósítsa meg.

d) Érvényes adószámmal rendelkezik.

A gazdasági társaságnak azt is igazolnia kell, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által kiadott érvényes adószáma van, az nem került visszavonásra. Amennyiben ez a feltétel nem áll fenn, akkor a kényszertörlési eljárás nem szüntethető meg, ugyanis a gazdasági társaságok esetén az adószám megléte a törvényes működés egyik feltétele.

6. Tovább működés helyreállításának a hiánya

Elképzelhető, hogy a gazdasági társaság nem akarja tovább folytatni a működést, vagy a törvény a kérelem előterjesztését eleve kizárja. Ebben az esetben a társaság jogutód nélkül, kényszertörlési eljárással megszűnik. A jogalkotó külön nem említi, de talán szólnunk kell a kézbesítési megbízottól is. Álláspontunk szerint a kézbesítési megbízott is közrehat a kényszertörlési eljárás elrendelésében. Abban az esetben, ha a számára szabályosan kézbesített küldeményeket nem továbbítja, akkor a külföldi tag, vezető tisztségviselő nem szerez tudomást a küldemény tartalmáról, így nem tud eleget tenni a felhívásban foglaltaknak. Ezekben az esetekben a jogkövetkezmények a kézbesítési megbízottal szemben is alkalmazhatóak lehetnek. A cégbíróság ebben az esetben azt is vizsgálja, hogy a vezető tisztségviselőt, illetve a gazdasági társaság tagjait terheli-e mulasztás.⁹

A cégbíróság végzéssel megkeresi a kényszertörlési eljárás hatálya alatt álló gazdasági társaság vezető tisztségviselőjét, a korlátlan tagi felelősséggel rendelkező tagokat (közkereseti társaság tagjai, betéti társaság beltagja), korlátolt tagi felelősséggel működő gazdasági társaság (korlátolt felelősségű társaság tagja, zártkörűen működő részvénytársaság részvényese, betéti társaság kültagja) esetén a társaság többségi befolyással rendelkező tagját¹⁰ annak érdekében, hogy egyrészt tegyenek észrevételt a bejelentett hitelezői követelésekről, másrészt a társaságot terhelő mulasztásról nyilatkozzanak.

A cégbíróság nemcsak a hatályos cégadatok alapján küldi ki a megkeresését, hanem lehetősége van arra, hogy a kényszertörlési eljárás megindításának időpontját megelőző két évben a társaságnál működő fenti alanyi kört is megkeresse. Erre alapvetően akkor van lehetősége, ha adat merül fel arra, hogy a társaság korábbi vezető tisztségviselőnek, illetve tagnak, részvényesnek a jogviszonya alatt is fennállt a cég törvénytörő működése.

A vezető tisztségviselő, illetve a tag, részvényes a nyilatkozatát a kézhezvételtől számított harminc napon belül teheti meg. A határidő egy alkalommal legfeljebb harminc nappal meghosszabbítható.

⁸ 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről 66. § (2) bekezdés.

⁹ A fenti rendelkezéseket a nyilvánosan működő részvénytársaság részvényesére nem kell alkalmazni. Ennek oka abban keresendő, hogy a részvénytársaság esetében – főleg a nyilvánosan működő részvénytársaságnál – a tagi közrehatásról nem beszélhetünk. A részvénytársaság alapvetően tőkeegyesítő gazdasági társaság, a tagok személyes közreműködése nem jellemző.

¹⁰ Ptk. 8:2. §.

A vezető tisztségviselőnek, tagnak, részvényesnek – továbbiakban eltiltással érintett személyek – elő kell adnia, hogy a bejelentett követelés jogalapját, összecszerúságát, esedékességét elismeri vagy vitatja. Amennyiben vitatja, akkor állítását okiratokkal vagy egyéb dokumentációk csatolásával kell igazolni. A kényszertörlési eljárásban alapvetően – az eljárás viszonylag gyors lefolyása miatt is – okirati bizonyítékoknak van helye. Az eltiltással érintett személyeknek arról is nyilatkozniuk kell, hogy milyen konkrét intézkedéseket tettek meg annak érdekében, hogy a társaság a fennálló kötelezettségeit teljesítse.

Amennyiben a cégjegyzékben bejegyzett adatok alapján az eltiltással érintett személy nem elérhető, akkor a cégbíróság a lakcímnnyilvántartót megkeresi. Ha az eltiltással érintett személy a lakcímnnyilvántartó által közölt adatok alapján sem elérhető, akkor a Ctv. egy vélelmet állít fel, mely szerint az eltiltással érintett személy az adatszolgáltatási és nyilatkozattételi kötelezettségének nem tett eleget. Ennek abból a szempontból van jelentősége, hogy amennyiben a cégbíróság a törvénysértő működés vizsgálatával összefüggésben az eltiltással érintett személy közrehatását nem tudja teljes egészében felderíteni, akkor az eltiltással érintett személlyel szemben pénzbírság kiszabására kerülhet sor. Ennek mértéke 100 000 Ft-tól 400 000 Ft-ig terjedhet. A cégbíróságnak az eset összes körülményét vizsgálnia kell, és diszkrecionális jogkörében eljárva dönti el, hogy alkalmaz-e szankcióként pénzbírságot, és ha igen, akkor milyen mértékűt. A pénzbírság kiszabása tehát nem kötelezettség, csak lehetőség.

Abban az esetben, ha a megkeresés eredményes, de az eltiltással érintett személy a rendelkezésére álló határidőn belül nyilatkozatot nem tesz, akkor úgy kell tekinteni, hogy az eltiltás alkalmazására okot adó feltételek a nyilatkozatot elmulasztó eltiltással érintett személlyel szemben fennállnak. A nyilatkozattételre felhívó végzésben a cégbíróság a mulasztás jogkövetkezményeire figyelmezteti az eltiltással érintett személyt.

A határidőben bejelentett hitelezői követeléseket a cégbíróság megvizsgálja. Amennyiben a cégbíróság minden kétséget kizáróan nem tudja megállapítani a jogosult személyét, a követelés jogalapját, összecszerúságát, esedékességét, akkor a bejelentett követelést vitatott követelésként veszi figyelembe.

A bejelentett hitelezői igényt az eltiltással érintett személy részére a cégbíróság megküldi. Amennyiben az érintett nyilatkozatot nem tesz, vagy nyilatkozata ellentmondásos, illetve a követelést ugyan vitatja, de annak ténybeli alapját nem jelöli meg, okiratokat nem csatol, akkor a cégbíróság a hitelezői igényt elfogadottnak tekinti, és a követelés vitatását elutasítja. Amennyiben a követelés közokiraton alapul, a követelés jogalapját a kényszertörlési eljárásban nem lehet vitatni.

Ha az eltiltással érintett személy a követelést vagy annak egy részét vitatja, és ezt okiratokkal is igazolja, akkor a cégbíróság az eltiltással érintett személy beadványát megküldi a követelés bejelentőjének. A bejelentő az iratok kézhezvételét követő tizenöt napon belül teheti meg a nyilatkozatát. A határidő jogvesztő jellegű, elmulasztása esetén igazolási kérelem előterjesztésének nincs helye. A nyilatkozat elmulasztásának az lesz a jogkövetkezménye, hogy a cégbíróság a követelést vitatott követelésként veszi figyelembe.

A bejelentések, nyilatkozatok alapján a cégbíróság végzéssel megállapítja a társasággal szembeni követeléseket. A végzés ellen az eltiltással érintett személy, illetve a követelés előterjesztője fellebbezést terjeszthet elő.

A cégbíróság a kényszertörlés alatt álló gazdasági társaság komplex vizsgálatát végzi, és ebben a körben a társaság törvénytört működését is vizsgálja. Amennyiben azt állapítja meg, hogy az eltiltással érintett személy

a) nem tudja kétséget kizáróan igazolni azt, hogy az elvárható minden szükséges és elvárható intézkedést megtett a társaság jogsértő működésének megszüntetése, a társaság által megvalósított mulasztás megszüntetése érdekében, akkor ennek két jogkövetkezménye van: egyrészt a cégbíróság rendelkezik az eltiltással érintett személy eltiltásáról, másrészt az eltiltott személy korlátlanul felel a kényszertörlési eljárásban bejelentett, de ki nem elégített hitelezői követelésekért. Nyilvánvaló, hogy csak a cégbíróság által elismert, nem vitatott követelésekről van szó. Több eltiltott személy felelősége egyetemleges.

b) a törvényességi felügyeleti eljárásban vagy a kényszertörlési eljárásban meghatározott kötelezettségének, illetve a bíróság felhívására az adatszolgáltatási és nyilatkozattételi kötelezettségének nem tett maradéktalanul eleget. Ebben az esetben a cégbíróság rendelkezik az eltiltással érintett személy eltiltásáról.

Az eltiltott személy az eltiltás ideje alatt nem szerezhethet többségi befolyást gazdasági társaságban, nem válhat annak korlátlanul felelős tagjává vagy egyéni cég tagjává, és nem lehet cég vezető tisztségviselője.

A cégbírósági végzéssel szemben fellebbezésnek van helye.

7. A kényszertörlési eljárás befejezése

A kényszertörlési eljárás lezárása alapvetően attól függ, hogy a társaság vagyonával összefüggésben érkezett-e adatszolgáltatás, bejelentés, illetve sor került-e jogos hitelezői igény bejelentésére, és annak a kiegyenlítése megtörtént-e. Ennek megfelelően az alábbi megoldások jöhetnek szóba:

a) Amennyiben a társasággal szemben követelés bejelentésére nem került sor, adatszolgáltatás nem érkezett, akkor a cégbíróság a gazdasági társaságot a cégnyilvántartásból törli. Figyelemmel arra, hogy a cégbíróság megkeresései eredményre nem vezettek, a hatóságoktól a társaság vagyonára adatok nem érkeztek, hitelezői bejelentés nem történt, így a társaságot a cégbíróság a cégnyilvántartásból törli. Ebben az esetben a társaság nem hagy maga után ürt, kielégítetlen hitelezői igények nincsenek, így a cégbíróság az eltiltás mellőzésével törli a társaságot. Az eltiltás mint szankciós intézkedés alapvetően akkor jön szóba, ha a hitelezői igények sérülnek. Jelen esetben azonban ez nem áll fenn, így joghátrány alkalmazására nem kerül sor.

b) Elképzelhető azonban, hogy a társasággal szemben hitelezői követelések bejelentésére sor került. A jogalap és esedékesség igazolása mellett a cégbíróság a követelés összecszerűségét is vizsgálja. Abban az esetben, ha a követelés összege a 400 000 Ft-ot nem éri el, és a társaság ilyen mértékű vagyonnal nem rendelkezik, akkor a cégbíróság a társaságot törli a cégnyilvántartásból, és ezzel egyidejűleg rendelkezik az eltiltásról. Jelen esetben a hitelezői érdekek sérülnek, kielégítetlen hitelezői követelések maradnak hátra, melynek szankciójaként hivatalból kerül sor az eltiltás alkalmazására. A cégbíróság a

végzésben a vezető tisztségviselőt kötelezi arra, hogy a társaság iratanyagának az elhelyezéséről gondoskodjon.

c) Abban az esetben, ha a bejelentett követelések összértéke eléri a 400 000 Ft-ot, vagy ha a társasággal szemben követelés bejelentésére került sor, és a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a társaság vagyona eléri a 400 000 Ft-ot, akkor a cégbíróság végzéssel a kénysztörölési eljárást megszünteti, és kezdeményezi a társaság ellen a felszámolási eljárás megindítását. A felszámolási eljárás elrendelése esetén a cégbíróság a kénysztörölési eljárás során beszerzett és egyébként rendelkezésére álló adatokat a felszámolóbiztos részére átadja.

d) Sajátos a helyzet abban az esetben, ha peres eljárás van folyamatban. Ebben az esetben a cégbíróság a kénysztörölési eljárást megszünteti és kezdeményezi a felszámolási eljárás megindítását, de csak abban az esetben, ha a peres eljárás a kénysztörölési eljárás elrendelését megelőzően került megindításra, a per tárgya pénzkövetelés vagy pénzben kifejezhető követelés, és a társaság indította a peres eljárást, azaz a cég felperesi pozícióban van. Álláspontunk szerint a közjegyző előtt indult, fizetési meghagyásos eljárást is ide kell sorolni. A hatályos jogszabályi rendelkezések alapján ugyanis a 3 000 000 Ft-ot el nem érő követelések esetében közvetlenül peres eljárás nem indítható. Ebben az esetben a jogosult az igényét csak közjegyző előtti fizetési meghagyásos eljárás keretében érvényesítheti.¹¹ Abban az esetben, ha a kötelezett ellentmondással élt, vagy belföldi lakóhely hiányában a fizetési meghagyás kibocsátására nem kerülhet sor, a közjegyzői, peren kívüli eljárás peres eljárássá alakul. Ebből következően, amennyiben a kénysztörölés alatt álló gazdasági társaság a kénysztörölési eljárás elrendelése előtt hitelt érdemlően igazolja, hogy fizetési meghagyás kibocsátása iránt kérelmet nyújtott be, akkor – amennyiben az egyéb feltételek is fennállnak – a cégbíróságnak a felszámolási eljárást kötelezően kezdeményeznie kell. Természetesen csak abban az esetben, ha a fizetési meghagyásos eljárás folyamatban van. Ha az jogerősen visszautasításra került, akkor nincs helye a felszámolási eljárás elrendelésének.

e) Abban az esetben, ha a társasággal szemben követelés bejelentésére nem került sor, azonban a társaságnak van vagyona, akkor a cégbíróság a társaságot a cégnyilvántartásból törli. Ebben az esetben nincs kielégítetlen hitelező igény, így a törléssel egyidejűleg nem kerül sor az eltiltás alkalmazására. A gazdasági társaság cégnyilvántartásból való törléssel szűnik meg (*ex lege*). Ez azt jelenti, hogy a gazdasági társaság jogképessége megszűnik, jogokat nem szerezhet, kötelezettségeket nem vállalhat, tulajdonos nem lehet. Ebből következik, hogy a megmaradt vagyon jogi sorsáról a törléssel egyidejűleg a cégbíróságnak hivatalból rendelkeznie kell. A megmaradt vagyon a Ptk. rendelkezései szerint kerül a tagok között felosztásra.¹² Ennek értelmében a társaság tagjait a teljesített vagyoni hozzájárulásuk arányában illeti meg a vagyon. Nem teljesen értünk egyet ezzel a törvényszöveggel. A Ptk. rendelkezései főszabály szerint diszpozitvak, ami azt jelenti, hogy a felek egyező akarattal a törvény rendelkezéseitől eltérhetnek. Ennek megfelelően a tagok a létesítő okiratban a vagyon felosztása tekintetében a Ptk.-hoz képest egyedi szabályokat is elfogadhatnak. Álláspontunk szerint

11 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról. 3. § (2) bekezdés.

12 Ptk. 3:48. § (2) bekezdés.

amennyiben a létesítő okirat a Ptk. fenti hivatkozott szakaszától eltérő rendelkezést tartalmaz, akkor a cégbírósnak a megmaradt vagyont a tagok létesítő okiratban megfogalmazott elvei alapján kell felosztania.

Amennyiben a társaság vagyonának tulajdonjogával összefüggésben kétség merül fel, akkor a cégbírósnak nem engedi, hogy a társaság kényszertörlési eljárás eredményeként megszüntetésre kerüljön. Ebben az esetben a kényszertörlési eljárás átfordul felszámolási eljárássá, és a felszámolóbiztos feladata lesz a kétséges vagyoni elem sorának rendezése.

A cégbírósnak a kényszertörlési eljárást végzéssel zárja le. A végzésben megállapítást nyer a gazdasági társaság megszűnése, és kötelező rendelkezést tartalmaz az eljárási illeték megfizetésére is. Ennek oka abban keresendő, hogy a jogalkotó a kényszertörlési eljárásokat háttérbe akarja szorítani, és inkább arra ösztönzi a társaságokat, hogy végelszámolási eljárással szűnjenek meg. A jogalkotó egy viszonylag magas, a cégeljárásokban eddig teljesen ismeretlen mértékű „büntető jellegű” illetéket állapít meg abban az esetben, ha a társaság kényszertörlési eljárással szűnik meg. Az illeték mértéke 250 000 Ft.¹³ Az illeték a kényszertörlési eljárás kezdő időpontjában a cégjegyzékbe bejegyzett tagokat és vezető tisztségviselőiket egyetemlegesen terheli. Ez alapvetően egy kötelezett egyetemlegesség, mely álláspontunk szerint – a belső jogviszonyukban – egyenlő mértékben terheli a kötelezetteket. A kényszertörlési eljárásban költségkedvezmény igénybevételeire nincs lehetőség, tehát vagyoni, jövedelmi, személyi viszonyokra hivatkozással az illetékfizetési kötelezettség megfizetése alól nem lehet kitérni. A Ctv. ezzel összefüggésben egy pontosító szabályt iktatott be. Abban az esetben, ha a kényszertörlési eljárás elrendelésére azért került sor, mert a társaság jogutód nélküli megszűnését előidéző ok következett be, de végelszámolási eljárás lefolytatásának nincs helye, akkor az eljárás illetékmentes, azaz a cégbírósnak nem rendelkezik illeték megfizetéséről.

Az új illetékszabályokat egyébiránt a 2021. július 12. napján és az azt követően indult kényszertörlési eljárásokban kell alkalmazni azzal, hogy a kivezető törvény¹⁴ hatálya alá tartozó cégek esetén illeték kiszabására nem kerül sor akkor sem, ha a céggel szembeni kényszertörlési eljárás 2021. július 1. napján vagy azt követően indult meg.

13 Itv. 66. § (1) bekezdés.

14 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készségről.

FERENCZ JÁCINT

A vezető állású munkavállalók munkajogi helyzete

The Labour Law Status of Managerial Employees

Abstract: The study deals with the atypical employment relationship of managerial employees. One of the reasons for the atypical nature of the managerial employment relationship is that not all managers are employed in an employment relationship since the tasks can also be performed in an agency relationship, and some authors even consider the latter relationship to be more suitable for settling the rights and obligations of the parties. This atypicality is reinforced by the fact that the current legislation allows the manager's employment contract to derogate from the provisions of the second part of the collective agreement and that the collective agreement does not cover the manager.

The study also describes the liability of managerial employees and the rules on conflicts of interest and non-competition that apply to them.

Keywords: managerial employee, executive director, atypical employment relationship, liability, conflict of interest, prohibition of competition

Összefoglaló: A tanulmány a vezető állású munkavállalók atipikus munkaviszonyával foglalkozik. A vezetői munkaviszony atipikusságát adja többek között az is, hogy nem minden vezetőt foglalkoztatnak munkaviszony keretében, hiszen a feladatkör ellátható megbízási jogviszonyban is, sőt egyes szerzők szerint alkalmasabb ez utóbbi jogviszony a felek jogainak és kötelezettségeinek rendezésére. Az atipikusságot erősíti a hatályos szabályozás azon eleme, amely megadja annak lehetőségét, hogy a vezetői munkaszerződés az Mt. teljes második részében foglaltaktól eltérjen, illetve hogy a kollektív szerződés hatálya nem terjed ki a vezetőre.

A tanulmány bemutatja vezető állású munkavállalók felelősségét, a rájuk vonatkozó összeférhetlenségi és versenytilalmi szabályokat is.

Kulcsszavak: vezető állású munkavállaló, ügyvezető, atipikus munkaviszony, felelősség, összeférhetlenség, versenytilalom.

1. A vezető állású munkavállaló munkaviszonya¹

A vezető állású munkavállalóra vonatkozó szabályokat Magyarországon a Munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) az atipikus szerződések között² tárgyalja, jelezve, hogy e foglalkoztatottak számára nagyfokú eltérést enged az általános szabályokhoz képest. A vezető állású munkavállalók ilyen típusú megkülönböztetése a hatályos törvény sajátossága, a Munka törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény. (1992. évi Mt.) még az általános szabályok között tartalmazott rendelkezéseket a vezetőkre – a maitól lényegesen eltérő tartalommal. A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) egyenesen tilalmazta a vezető tisztségviselő munkaviszonyban történő alkalmazását. Kenderes 2007-ben megállapította, hogy „*meg kellett volna (a jövőt illetően meg lehet, illetve meg kell) engedni, hogy a vezető tisztségviselő a jogszabály adta keretek között szabadon döntsön a tekintetben, hogy munkaviszonyban is kíván-e állni társaságával, odafigyelve arra a szabályozásban, hogy – ahol ez szükséges – a Gt. szerinti vezető tisztségviselői jogviszony (pl. igazgatósági tag) és az Mt. szerinti munkaviszony (pl. vezérigazgató) a korrelatív kapcsolat ellenére is megfelelően megkülönböztethető és elkülöníthető legyen egymástól*”.³ Írásomnak nem célja a vezető állású munkavállaló szabályozástörténetének bemutatása, ezért a továbbiakban a hatályos joganyag elemzésére törekszem.

A vezetői munkaviszony atipikusságát adja többek között az is, hogy nem minden vezetőt foglalkoztatnak munkaviszony keretében, hiszen a feladatkör ellátható megbízási jogviszonyban is, sőt egyes szerzők szerint alkalmasabb ez utóbbi jogviszony a felek jogainak és kötelezettségeinek rendezésére.⁴ Az atipikusságot erősíti a hatályos szabályozás azon eleme, amely megadja annak lehetőségét, hogy a vezetői munkaszerződés az Mt. teljes második részében foglaltaktól eltérjen, illetve hogy a kollektív szerződés hatálya nem terjed ki a vezetőre. A kollektív szerződés megkötésekor lényegében a vezető állású munkavállaló(k) képviselik a tulajdonosi érdekeket a tárgyalóasztalnál, így a szakirodalomban sem vitatott álláspont e kitétel indokoltsága.

1.1 A vezető állású munkavállaló, vezető tisztségviselő és cégvezető elhatárolása

A joggyakorlat szempontjából kérdésként merül fel, hogy kit tekinthetünk vezető állású munkavállalónak. A vezető kifejezést ugyanis nemcsak a munkajog, hanem a társasági jog is használja, vagyis szabályozást nemcsak a Munka törvénykönyvében, hanem a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben (a továbbiakban: Ptk.) is találunk. A két jogterület közötti szoros kapcsolatra és azok ellentmondásos voltára Kenderes György már 2007-ben felhívta a figyelmet,⁵ és az általa említett kritikai megjegyzések egy részét az új Ptk.-ba integrált társasági jogi szabályok, valamint a Munka

1 Lásd még a témához: FERENCZ Jácint: *Atipikus munkavégzési formák*, Dialóg-Campus, Budapest–Pécs, 2015, 102–109., valamint FERENCZ Jácint, BANKÓ Zoltán: *Atipikus munkajogviszonyok*, Wolters Kluwer, Budapest, 2015, 80–87.

2 Mt. XV. fejezet.

3 KENDERES György: *A munkaszerződés hazai szabályozásának dogmatikai kérdései és ellentmondásai*, PhD-értekezés, Miskolc, 2007, 116.

4 Ld. később a vezetői szerepek elhatárolása kapcsán.

5 KENDERES: *i. m.*, 116–118.

törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény részben orvosolta. A tanulmány további részében kizárólag a 2014. március 15. utáni állapotokat kívánjuk részletesen tárgyalni.

A Ptk. Harmadik könyvének 3:21–25. §-ai rendelkeznek a jogi személy ügyvezetéséről, azon belül a vezető tisztségviselőről. Eszerint a jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a tagok vagy az alapítók hatáskörébe, egy vagy több vezető tisztségviselő vagy a vezető tisztségviselőkből álló testület jogosult. Az első vezető tisztségviselőket a létesítő okiratban kell kijelölni, később azokat a jogi személy tagjai választják meg, nevezik ki vagy hívják vissza. A Ptk. 3:112. §-a alapján a társaság ügyvezetését a vezető tisztségviselő – a társasággal kötött megállapodása szerint – megbízási jogviszonyban vagy munkaviszonyban láthatja el. A Ptk. továbbra is használja a cégvezető fogalmát is. A 3:113. § értelmében a társaság legfőbb szerve a vezető tisztségviselők munkájának segítése érdekében egy vagy több cégvezetőt nevezhet ki. A cégvezető a vezető tisztségviselő rendelkezései alapján irányítja a társaság folyamatos működését, feladatait munkaviszonyban látja el. Adott tehát a kérdés: vezető állású munkavállaló-e a cégvezető? Az Mt. 208. § (1) bekezdése alapján vezető állású munkavállaló a munkáltató vezetője, valamint a közvetlen irányítása alatt álló és – részben vagy egészben – helyettesítésére jogosított más munkavállaló. Szintén vezetőnek tekinthető az a munkavállaló, aki a munkáltató működése szempontjából kiemelkedő jelentőségű vagy fokozottan bizalmi jellegű munkakört tölt be, és alapbére eléri a kötelező legkisebb munkabér hétszeresét. Vagyis a cégvezető az Mt. mint *lex specialis* alapján akkor számíthat vezető állású munkavállalónak, ha vagy a vezető tisztségviselőt helyettesítő jogkörökkel is rendelkezik, vagy munkabére eléri a fent megnevezett összeget.⁶

A kiemelkedő jelentőségű munkakör, illetve a fokozottan bizalmi jellegű munkakör megítélésének kérdése problematikus. Kártyás Gábor szerint e vezetői pozíció létrejöttének három feltétele van: a munkáltató működése szempontjából kiemelkedő jelentőségű vagy fokozottan bizalmi jellegű munkakör betöltése, a vezetői munkakör munkavállaló általi elfogadása és a munkabérhatár.⁷ Törő Emese szerint e jogviszony lényege, hogy a munkáltató tulajdonosa bizonyos munkakörben dolgozókat szigorúbb munkaügyi szabályoknak kíván alávetni, ezért sorolja e munkavállalókat a vezetők közé.⁸ Az új Mt.-hez készült kommentár szerint két feltétel azonosítható a törvényben: a munkakörre és a munkabérre vonatkozó korlát. A kommentár kiemeli, hogy a feleknek a vezetői munkakörben közösen kell megállapodniuk; akár a munkaviszony keletkezésekor, akár annak fennállása alatt is minősíthető egy munkakör bizalmi jellegűnek vagy kiemelkedő jelentőségűnek.⁹

Az Mt. szóhasználatában a „munkáltató vezetője” alatt minden esetben értjük a társaság vezető tisztségviselőjét, amennyiben annak jogviszonya az Mt. hatálya alá tartozik,

6 FERENCZ Jácint, FODOR T. Gábor, KUN Attila, MÉSZÁROS Katalin Éva: *A munkaviszony létesítése*, Wolters Kluwer, Budapest, 2016, 134.

7 KÁRTYÁS Gábor: *Vezetők munkaviszonyban*, HR-Munkajog, <http://munkajog.hu/rovatok/szakertoi-blog/vezetok-munkaviszonyban#> (letöltés ideje: 2014. 02. 18.)

8 TÖRŐ Emese: *A köz- és versenyszférában megvalósuló vezetői jogállás kritikai elemzése*, PhD-értekezés. Debrecen, 2005, 38.

9 CSÉFFÁN József: *A Munka Törvénykönyve és magyarázata*, Szegedi Rendezvényszervező Kft., Szeged, 2012, 549.

vagyis feladatát munkaviszony keretében látja el, és nem megbízási jogviszonyban. Idetartozik tehát a munkaszerződéssel foglalkoztatott ügyvezető a közkereseti társaság (kkt.), a betéti társaság (bt.) és a korlátolt felelősségű társaság (kft.) esetében, illetve a Gt. korábbi kifejezéseivel az üzletvezető a kkt. és a bt. esetében. Részvénytársaság esetében vezető tisztségviselők, és így vezető állású munkavállalónak tekinthetők az igazgatók és a vezérigazgató.

A vezető tisztségviselő esetében előfordulhat az is, hogy a vezető egyben tagja, tulajdonosa is az őt foglalkoztató társaságnak. A Ptk. 3:144. § szerint a közkereseti társaság ügyvezetését a tagok közül kijelölt vagy megválasztott egy vagy több ügyvezető látja el, és nem választható olyan személy, aki nem tagja a társaságnak. A betéti társaságnak is csak tag lehet az ügyvezetője, korlátozást jelent ezen belül az a szabály, amely a kültag ügyvezetési jogát kizárja (Ptk. 3:156. §). A korábbi Gt. megtiltotta a vezető tisztségviselő munkaviszonyban történő alkalmazását, amelyet a 2003/3. számú polgári jogegységi határozat is megerősített. Kenderes megállapítja, hogy a jogegységi határozat legfőbb hibája röviden és a lényegre rámutatva az, hogy nem vesz tudomást arról a tényről, hogy egy adott természetes személy a maga fizikai valóságában nem azonosítható a különböző jogviszonyokban megnyilvánuló, adott esetben többes jogalanyiségével. Vitatható azonban, hogy egy magánszemély, mint a bt. beltagja, hogyan hoz döntést saját maga felett mint munkáltató és egyben munkavállaló, akiknek az érdekei a közgazdaságtani elméletek szerint nem feltétlenül esnek egybe.¹⁰ Csákné Filep Judit családi vállalkozásokat elemző értekezése ugyanakkor az ügynökelmélet egy másik aspektusát is említi: a tulajdonos méri fel leghatékonyabban a gazdasági társaság érdekeit, ezért a tulajdonosi ügyvezetés során kisebb járulékos költségek keletkezhetnek, mint ha a menedzsment külső személyekből áll.¹¹

A kft. esetében már nincsen korlátozás az ügyvezető személyét illetően: lehet a társaság tagja vagy más személy is, aki megfelel a vezető tisztségviselőre vonatkozó előírásoknak. A részvénytársaság vezető tisztségviselői a legalább háromtagú igazgatóság tagjai (igazgatók), illetve zártkörű részvénytársaság esetén választható vezérigazgató. A nyilvánosan működő részvénytársaság egységes irányítási rendszere esetében a legalább öttagú igazgatótanács tagjai a vezető tisztségviselők. A Ptk. 3:286. §-a alapján az igazgatótanács tagjai többségének függetlennek kell lennie, vagyis a 3:287. §-a alapján a tanács tagok többsége nem állhat munkaviszonyban a részvénytársasággal a jogviszonyt megelőző öt éven belül, illetve nem lehet olyan részvényese (tagja), aki közvetve vagy közvetlenül a leadható szavazatok legalább harminc százalékát birtokolja vagy ilyen személynek közeli hozzátartozója vagy élettársa, illetve szintén nem tekinthető függetlennek, aki vezető tisztségviselő vagy vezető állású munkavállaló egy olyan gazdasági társaságban, amelynek független igazgatótanácsi tagja egyben a nyilvánosan működő részvénytársaság vezető tisztségviselője.

A szakirodalomban vitatott kérdés, hogy a vezető tisztségviselő feladatát mely jogviszonyban indokolt ellátnia. Kenderes véleménye szerint a vezető tisztségviselő

10 Az ügynökelmélet munkaviszonyra vonatkozó elméletéről bővebben: ANGYAL Ádám: *Vállalati kormányzás – corporate government*, Aula, 2002.

11 CSÁKNÉ Filep Judit: *Családi vállalkozások – fókuszban az utódlás*, PhD-értekezés, Budapest, 2012, 38–39.

jogviszonya alapvetően polgári jogi¹² jellegű, így megbízási jogviszonyként célszerű azt szabályozni. Rácz Zoltán szerint a vezető tisztségviselői jogviszony egy önálló jogviszony, amely szerint a vezető tisztségviselő társasági jogviszonyban áll, jogaira és kötelezettségeire a társasági jog irányadó, a nem szabályozott kérdéseire a Ptk. megbízási szerződésre vonatkozó szabályait kell alkalmazni, de ha a vezető tisztségviselő munkaszerződést köt a munkáltatóval, úgy a munkajogi szabályok alkalmazandóak.¹³

1.2. A vezető állású munkavállaló munkaviszonyának specifikumai

Román Róbert megállapítja, hogy a vezető állású munkavállalók munkaviszonya inkább a polgári jogi megbízáshoz áll közelebb, mint a tipikus munkaviszonyhoz, így annak tartalma vagy a gyakorlatban kialakult formái is eltérő képet mutatnak.¹⁴ A vezető állású munkavállaló munkaszerződésének tartalma tekintetében a felek nagyfokú autonómiával rendelkeznek, mivel az Mt. 209. § (1) bekezdése alapján a vezető munkaszerződése a törvény Második részében foglalt rendelkezésektől eltérhet, többek között azzal a megszorítással, hogy a kollektív szerződés ebben az esetben sem terjed ki a vezetőre [az eltérést nem engedő rendelkezésekre nézve lásd továbbá az Mt. 209. § (2) bekezdését]. Ennek értelmében a munkaviszonyra vonatkozó olyan szabályok, mint a munkaidő, munkabér, felmondási idő, próbaidő vagy a pihenőidő szabályozása – mind egyéni megállapodástól függő kérdések.

A Ptk. 3:114. §-a alapján a vezető tisztségviselői megbízást öt évre – ha a társaság ennél rövidebb időtartamra jött létre, erre az időtartamra – szól. A vezető állású munkavállaló vezetői megbíztatása – a jogi személyek tekintetében érvényesülő diszpozitivitás általános szabályából következően – azonban akár határozatlan idejű is lehet.

Az Mt. 209. §-ában nevesíti azokat az eltéréseket, amelyeket a vezető állású munkavállaló alkalmazásával összefüggésben a munkaszerződésre vonatkozó általános szabályokhoz képest másként kell szabályozniuk a feleknek. Ilyen szabályok egyebek mellett, hogy a vezetőre a kollektív szerződés hatálya nem terjed ki, a munkarendje pedig kötetlen.

A versenytilalmi megállapodások a vezető állású munkavállalók munkaszerződésének jellemző tartalmi elemei, különösen olyan vállalkozások esetében, ahol a vezető tisztségviselők jelentős mennyiségű és piaci értékű üzleti titok birtokába jutnak jogviszonyuk fennállása alatt. A versenytilalmi megállapodás azonban nem csak vezető állású munkavállalóra vonatkozhat, hanem bármely munkavállalóra. A hatályos szabályozás szerint a felek megállapodása alapján a munkavállaló – legfeljebb a munkaviszony megszűnését követő két évig – nem tanúsíthat olyan magatartást, amellyel munkáltatója jogos gazdasági érdekét sértené vagy veszélyeztetné. Az 1992. évi Mt. a munkaviszony megszűnését követő három évben határozta meg a versenytilalmi megállapodás maximumát.¹⁵ A fenti korlátozásért a munkáltató megfelelő ellenértéket köteles fizetni,

12 KENDERES: *i. m.*, 116.

13 RÁCS Zoltán: *A vezető állású munkavállalókra vonatkozó speciális összeférhetlenségi szabályok*, Jogi Iránytű, 2011/4, 2.

14 ROMÁN Róbert: *A vezető állású munkavállalókra vonatkozó jogi szabályozás változásai az új Munka Törvénykönyvében = Miskolci Egyetem ÁJK Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája. Collegium Doctorum Konferencia*, Miskolc, 2012. április 19., 3.

15 A korábbi szabályozásról bővebben: RÚZS-MOLNÁR Krisztina: *A vezető állású munkavállalók versenytilalmi megállapodásáról*, Munkaügyi Szemle, 2009/4, 43–46, 44.

amelynek számításánál különösen arra kell tekintettel lenni, hogy a megállapodás milyen mértékben akadályozza a munkavállalót – elsősorban képzettségére és gyakorlatára tekintettel – újabb munkavégzésre irányuló jogviszony létesítésében. A versenytilalmi megállapodás jellegét tekintve polgári jogi megállapodás, a munkajogi vonatkozása csupán annyi, hogy azt a felek a közöttük fennálló munkaviszonyra tekintettel kötik meg.¹⁶ Az ellenérték a megállapodás tartamára nem lehet kevesebb, mint az azonos időszakra járó alapbér egyharmada. Tekintettel arra, hogy a „megfelelő ellenérték” meghatározása nem egyértelmű, annak tartalmát a bírói gyakorlat alakította ki.¹⁷ Pál ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy a megfelelő ellenértéknek az elhelyezkedési korlát időtartamával, illetve a vezető által vállalt kötelezettség súlyával, jellegével kell arányban állnia, amely arányosságot az eset összes körülménye alapján kell elbírálni.¹⁸

A német jog tételesen határozza meg a kártalanítás mértékét: a korábbi átlagkereset legalább 50%-át kell fizetni a korlátozás tartama alatt.¹⁹ A versenytilalmi megállapodásokhoz kapcsolódó jogintézmény az angolszász jogban ismert „*inevitable disclosure doctrine*”, vagyis a szükségszerű jogsértés elve, amelynek értelmében a korábbi munkáltató megakadályozhatja egy volt munkavállalója elhelyezkedését a konkurenciánál abban az esetben is, ha közöttük nem volt érvényes versenytilalmi megállapodás.²⁰ Ezen elv alkalmazásával kapcsolatban az angolszász irodalmon belül is széles körű vita folyik, főleg azért, mert az egyes államok jogalkalmazásában más-más tartalommal és feltételekkel jelenik meg az elv.²¹

1.3. A vezető állású munkavállaló felelőssége

Az Mt. szabályozásával a vezetők felelősségére vonatkozó munkajogi és polgári jogi szabályozás összhangba kerül annak rögzítésével, hogy a vezető tisztségviselő felelőssége vétkességen alapul, vagyis gondatlan károkozás esetén is a teljes kárért felel. Akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, de ez vezetők esetében fokozott gondosságot jelent. Az elvárható gondosság szintjének meghatározása azonban a gyakorlatban problematikus, és elmondható, hogy főleg a bírói gyakorlat alakította ki annak tartalmát. Nochta Tibor a következőkben foglalja össze a bírói gyakorlatból következő, gondosság hiányát feltételező eseteket: felróható az előre látható és kirívóan észszerűtlen kockázatvállalás, a munkáltató nem elég részletes tájékoztatása nagy értékű szerződések megkötése előtt, jogszabályok be nem tartásával vagy megkerülésével kötött ügyletekhez való hozzájárulás.²²

16 KAJTÁR Edit: *Pénzt vagy munkát? A versenytilalmi megállapodás szabályozása*, Pécsi Munkajogi Közlemények, 2013/II, 64.

17 *Uo.*, 70.

18 PÁL Lajos: *A vezető foglalkoztatásának szabályai*, HVG-ORAC, Budapest, 2007, 60.

19 *Handelsgesetzbuch* 63. § (3) bekezdés (2014. március 3-i állapot).

20 RYAN M. WIESNER: *A State-By-State Analysis of Inevitable Disclosure: A Need for Uniformity and a Workable Standard*, 16 *Intellectual Property Law Review*, 2012/211, 2.

21 ELIZABETH A. ROWE: *When Trade Secrets Become Shackles: Fairness and The Inevitable Disclosure Doctrine*, *Tulane Journal of Technology & Intellectual Property*, 2005/7, 2–4.

22 NOCHTA TIBOR: *A vezető tisztségviselők magánjogi felelősségének mércéjéről és irányairól az új Ptk. alapján*, *Gazdaság és Jog*, 2013/6, 4.

Az Mt. csak azt a szabályt rögzíti, hogy a vezető gondatlan károkozás esetén a teljes kárért felel, de ezt ki kell egészítenünk a Ptk. vonatkozó, részleteket is tartalmazó szakaszaival. Ezek alapján a vezető a társasággal szembeni felelőssége megállapítása során,²³ ha a társaság legfőbb szerve a vezető tisztségviselő kérésére a beszámoló elfogadásával egyidejűleg az előző üzleti évben kifejtett ügyvezetési tevékenység megfelelését megállapító felmentvényt ad, vagyis nem találja érdemben kifogásolhatónak az általa végzett tevékenységet, a társaság a vezető tisztségviselő ellen akkor léphet fel az ügyvezetési kötelezettségek megsértésére alapozott kártérítési igénnyel, ha a felmentvény megadásának alapjául szolgáló tények vagy adatok valótlanok vagy hiányosak voltak.

A vezető tisztségviselő harmadik személyekkel szembeni felelőssége körében elmondható, hogy míg a korábbi Gt. alapján a vezető kártérítési felelőssége csak a társasággal szemben állt fenn, addig a Ptk. szabályai között már megtaláljuk a felelősség kiterjesztését. A korábbi szabályozás alapján a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet kialakulásáért az ügyvezetőnek a társaság hitelezőivel szemben nem volt helytállási kötelezettsége. A fizetéseképtelenség előidézéséért, a fizetéseképtelenség bekövetkezését megelőzően tanúsított magatartásokért, az ezt megelőző gazdasági tevékenység veszteségéért és a bekövetkezett vagyronvesztésért az ügyvezető a társaság felé a Gt. 30. § (2) bekezdése alapján felelt.²⁴ Ezzel szemben a Ptk. a jogi személy vezető tisztségviselőjének a LXIX. fejezetében a „Felelősség más személy által okozott kárért” szabályozás körében a deliktuális felelősségét a kódex a jogi személlyel egyetemlegesen állapítja meg. Ennek megfelelően, ha a jogi személy vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek szándékosan kárt okoz, a károsulttal szemben a jogi személlyel egyetemlegesen felel.²⁵ Az új szabályozás szerint így a károsult lehetőségei duplázódnak: a károsulttal szemben a vezető tisztségviselő a gazdasági társasággal egyetemlegesen felel majd, azaz a károsult nemcsak a gazdasági társaságtól, hanem a vezető tisztségviselőtől is közvetlenül követelheti majd kára egészének megtérítését, így a vezető tisztségviselő a döntéseivel okozott kárért a teljes magánvagyonával fog felelni. Az új társasági jogi szabályozás szerint a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során az általa képviselt társaságának okozott kárért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel. A felelősség szigorítása abban mutatkozik meg, hogy a vezető tisztségviselő csak akkor és annyiban mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, továbbá nem volt tőle elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.

A gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése után a társaság a vezető tisztségviselőivel szembeni kártérítési igényt – a társaság nyilvántartásból való törlésétől számított egyéves jogvesztő határidőn belül – a törlés időpontjában tagsági jogviszonyban állók érvényesíthetik [Ptk. 3:117. § (1) és (3) bekezdés]. Harmadik személyekkel szemben a társaság jogutód nélküli megszűnése esetén (ide nem értve a végelszámolást) a vezető

23 Bővebben: FERENCZ Jácint, TRENYSÁN Máté: *Jogértelmezési kérdések a vezető tisztségviselő társasággal szembeni kártérítési felelősségének köréből = A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége*, szerk. PÁL Lajos, HVG-ORAC, Budapest, 2017, 113–127.

24 NOCHTA: *i. m.*, 5.

25 *Uo.*

tisztviselő akkor felel a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe (Ptk. 3:118. §).

A fenti szigorú felelősségi szabályok indokoltta tehetik a vezető állású munkavállalók felelősségbiztosítását is, melyre jelen tanulmányban terjedelmi korlátok miatt nem térünk ki.²⁶

1.4. Összeférhetlenségi szabályok

Az összeférhetlenségi szabályokat az Mt. 211. §-a rögzíti, amely szerint a vezető állású munkavállaló nem szerezhethet részesedést – a nyilvánosan működő részvénytársaságban való részvényszerzés kivételével – a munkáltatóival azonos vagy ahhoz hasonló tevékenységet is végző vagy a munkáltatóval rendszeres gazdasági kapcsolatban álló más gazdálkodó szervezetben, nem köthet a saját nevében vagy javára a munkáltató tevékenységi körébe tartozó ügyletet, továbbá köteles bejelenteni, ha a hozzátartozója tagja a munkáltatóval azonos vagy ahhoz hasonló tevékenységet is folytató vagy a munkáltatóval rendszeres gazdasági kapcsolatban álló gazdasági társaságnak, vagy vezetőként munkavégzésre irányuló jogviszonyt létesített az ilyen tevékenységet is folytató munkáltatónál. A Ptk.-ban található összeférhetlenségi szabályok kiegészítik a fenti felsorolást azzal, hogy a társaság vezető tisztviselője, amennyiben új vezető tisztviselői megbízást fogad el, a tisztviselés elfogadásától számított tizenöt napon belül köteles e tényről értesíteni azokat a társaságokat, ahol már vezető tisztviselő vagy felügyelőbizottsági tag [új Ptk. 3:115. § (1) bekezdés]. Az Mt. 211. § (1) bekezdése alapján a vezető további munkavégzésre irányuló jogviszonyt – azaz munkaviszonyt, a munkavégzési kötelezettséggel járó szövetkezeti tagsági viszonyt, a vállalkozási és megbízási jogviszonyt, gazdasági társaság vezető tisztviselői vagy felügyelőbizottsági tagsági tevékenység ellátására irányuló jogviszonyt és egyéni vállalkozást – nem létesíthet.

Az Mt. általános, minden munkavállalóra, így a vezető állásúakra is vonatkozó rendelkezése szerint a munkavállaló a munkaviszony fennállása alatt nem tanúsíthat olyan magatartást, amellyel munkáltatója jogos gazdasági érdekeit veszélyeztetné.

A joggyakorlatban rendszeresen felmerülő kérdés a fentiekkel kapcsolatban, hogy miként kell értelmezni a „tevékenység végzését”. A Legfelsőbb Bíróság vonatkozó gyakorlata alapján a cégjegyzékben feltüntetett tevékenység számít az összeférhetlenség fennállásának megítélésében, és közömbös az, hogy a társaság a konkrét tevékenységet folytatja-e vagy sem, mivel a cégbejegyzés alapján bármikor elkezdheti kifejtetni az adott tevékenységet.²⁷

1.5. A vezető állású munkavállaló jogviszonyának megszűnése

A jogviszony megszűnésével kapcsolatban ismét fel kell hívunk a figyelmet arra, hogy a vezető tisztviselői jogviszony egy választással vagy kinevezéssel, illetve ezek elfogadásával létrejövő jogviszony, így figyelembe kell venni a megszűnésnek a Ptk. Harmadik könyvében foglaltakat is. A vezető tisztviselő jogviszonyát a társaság

26 A témához: FERENCZ Jácint, VERMES Attila: *A vezető állású munkavállalók felelősségbiztosítása*, HR & Munkajog, 2014/5, 21–25.

27 CSÉFFÁN: *i. m.*, 559., PÁL: *i. m.*, 53.

legfőbb szerve visszahívással megszüntetheti, erre az állandósult bírói gyakorlat szerint a Ptk. szabályait kell alkalmazni. Ha a visszahívással kapcsolatban jogvita alakul ki, mindenekelőtt azt a kérdést kell tisztázni, hogy a vezető tisztségviselői és az egyéb, munkaviszonya keretében ellátandó feladatokra nézve egységes vagy külön-külön jogviszonyt létesítettek a felek. Ha különvált jogviszonyról van szó, a visszahívás a vezető tisztségviselő munkaviszonyát nem érinti.²⁸ A munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő lemondása esetén ismét munkajogi problémák merülnek fel: a lemondás egyoldalú címzett jognyilatkozat, amelyhez a társaság hozzájárulása nem szükséges, munkaviszony esetén felmondásnak van helye. Pál Lajos rámutatott arra is, hogy az 1992. évi Mt. alapján a munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő esetében az azonnali hatályú felmondást kivéve nem volt mód a határozott idejű munkaviszony lejáratá előtti jogszerű, egyoldalú megszüntetésére.²⁹ Az új Mt. hatálybalépésével azonban – ha szűk körben is – van lehetőség a vezető állású munkavállaló határozott idejű munkaviszonyának felmondására [Mt. 66. § (8) bekezdés és 67. § (2) bekezdés].

Az Mt. a tipikus munkaviszonyhoz képest azt rögzíti, hogy a vezető munkaviszonyának a munkáltató általi jogellenes megszüntetése esetén tizenkét havi távolléti díjnak megfelelő összeget köteles megfizetni [Mt. 209. § (6) bekezdés]. Munkáltatói felmondás esetén nem alkalmazandó a felmondási tilalom általános szabálya a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság idején, illetve az Mt. 66. § (4)–(6) bekezdésében, valamint 68. § (2) bekezdésében foglalt felmondási korlátozások sem illetik meg a vezető állású munkavállalót. Szintén eltérés, hogy a munkáltató a felmondást nem köteles indokolni. Az azonnali hatályú felmondás (korábbi rendkívüli felmondás) joga szintén eltérően alakul a vezetővel szemben, mivel az ennek alapjául szolgáló ok bekövetkeztétől számított három éven belül, bűncselekmény elkövetése esetén a büntethetőség elévüléséig gyakorolható a jog [Mt. 210. § (2) bekezdés]. Az összeférhetlenségre, versenytilalomra vonatkozó szabályok megsértése vezető állású munkavállalók esetében az állandósult bírói gyakorlat szerint általában megalapozza a munkáltató részéről az azonnali hatályú felmondást.³⁰

1.6. Kritikai észrevételek a vezető állású munkavállalók foglalkoztatásával összefüggésben

Sajnálatos, hogy az új Polgári törvénykönyv hosszas előkészítő folyamata során nem volt mód arra, hogy a jogalkotó az időközben hatályba lépett új Munka törvénykönyvével összhangba hozza a vezető tisztségviselőre vonatkozó szabályokat. Nem mintha önmagában a munkajogi szabályozással nem lenne elég probléma: véleményem szerint a vezető állású munkavállaló mint jogi jelenség, tekintsük azt akár polgári jogi, akár munkajogi értelemben, önmagában hordozza a jogi feszültségek igen széles tárházát. Míg a társasági jog egyértelműen meghatározza azoknak a körét, akik vezető tisztségviselői szerepkörben eljárónak tekinthetők, addig a vezető állású munkavállaló már maga is problematikus, még akkor is, ha eltekintünk a munkajogi aspektusoktól. Figyelembe

28 PÁL: *i. m.*, 82.

29 UO., 86.

30 CSÉFFÁN: *i. m.*, 556.

véve ugyanakkor, hogy a vezető tisztségviselő nem feltétlenül munkaviszony keretében látja el feladatát, igen széles szakadék látszik kialakulni a munkaviszonyban foglalkoztatott és a megbízási szerződéssel munkát végző vezető jogi státusza között. Ezt az ellentmondást az Mt. azzal a megoldással látszik áthidalni, hogy szinte korlátlan eltérést enged a vezető állású munkavállalóra vonatkozó munkaszerződés egyes feltételeinek kialakítása során az Mt. kötelező rendelkezéseitől. Így előfordulhat az a helyzet, hogy – mivel a szerződést tartalma, és nem elnevezése alapján kell minősítenünk – nem egyértelmű a vezető munkavégzésre irányuló jogviszonyának a minősítése, amely egyes jogviták esetén még akár bírósági hatásköri problémákat is felvet. A fenti helyzetre mintegy „koronát helyez” a Ptk.-nak a vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó új szabályozása. Török Tamás észrevételezi, hogy a vezető tisztségviselő mögöttes felelősségének kiterjesztése felveti a kérdést, hogy egyáltalán szükséges-e a nem profitorientált jogi személyek vezető tisztségviselőjének ilyen típusú másodlagos felelősségét kimondani. Esetleg elégséges lenne a vezető tisztségviselő felelősségét kimondani a profitorientált jogi személyek (pl. gazdasági társaság, szövetkezet) tekintetében, mellettük ugyanakkor indokoltnak tűnik az ügydöntő felügyelőbizottsági tag, a cégvezető és a vezető állású munkavállaló másodlagos felelősségét is megteremteni.³¹

Irodalomjegyzék

1. ANGYAL Ádám: *Vállalati kormányzás – corporate government*, Aula, 2002.
2. CSÁKRNÉ Filep Judit: *Családi vállalkozások – fókuszban az utódlás*, PhD-értekezés, Budapest, 2012.
3. CSÉFFÁN József: *A Munka Törvénykönyve és magyarázata*, Szegedi Rendezvényszervező Kft., Szeged, 2012.
4. FERENCZ Jácint: *Atipikus munkavégzési formák*, Dialóg-Campus Budapest–Pécs, 2015.
5. FERENCZ Jácint, BANKÓ Zoltán: *Atipikus munkajogviszonyok*, Wolters Kluwer, Budapest, 2015.
6. FERENCZ Jácint, FODOR T. Gábor, KUN Attila, MÉSZÁROS Katalin Éva: *A munkaviszony létesítése*, Wolters Kluwer, Budapest, 2016.
7. FERENCZ Jácint, TRENYSÁN Máté: *Jogértelmezési kérdések a vezető tisztségviselő társasággal szembeni kártérítési felelősségének köréből = A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége*, szerk. PÁL Lajos, HVG-ORAC, Budapest, 2017.
8. FERENCZ Jácint, VERMES Attila: *A vezető állású munkavállalók felelősségbiztosítása*, HR & Munkajog, 2014/5.
9. KAJTÁR Edit: *Pénzt vagy munkát? A versenytilalmi megállapodás szabályozása*, Pécsi Munkajogi Közlemények, 2013/II.
10. KÁRTYÁS Gábor: *Vezetők munkaviszonyban*, HR-Munkajog, <https://ado.hu/munkaugyek/vezetok-munkaviszonyban/> (letöltés ideje: 2022. 05. 12.)

31 Török Tamás: A szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel. *Gazdaság és Jog*, 2013/7, 17–18.

11. KENDERES György: *A munkaszerződés hazai szabályozásának dogmatikai kérdései és ellentmondásai*, PhD-értekezés, Miskolc, 2007.
12. NOCHTA Tibor: *A vezető tisztségviselők magánjogi felelősségének mércéjéről és irányairól az új Ptk. alapján*, Gazdaság és Jog, 2013/6.
13. PÁL Lajos: *A vezető foglalkoztatásának szabályai*, HVG-ORAC, Budapest, 2007.
14. PÁL Lajos (szerk.): *A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége*, HVG-ORAC, Budapest, 2017.
15. RÁCZ Zoltán: *A vezető állású munkavállalókra vonatkozó speciális összeférhetlenségi szabályok*, Jogi Iránytű, 2011/4.
16. ROMÁN Róbert: *A vezető állású munkavállalókra vonatkozó jogi szabályozás változásai az új Munka Törvénykönyvében = Miskolci Egyetem ÁJK Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája Collegium Doctorum Konferencia*, Miskolc, 2012. április 19.
17. Elizabeth A. ROWE: *When Trade Secrets Become Shackles: Fairness and The Inevitable Disclosure Doctrine*, Tulane Journal of Technology & Intellectual Property, 2005/7.
18. RÚZS-MOLNÁR Krisztina: *A vezető állású munkavállalók versenytilalmi megállapodásáról*, Munkaügyi Szemle, 2009/4.
19. TÖRÖ Emese: *A köz- és versenyszférában megvalósuló vezetői jogállás kritikai elemzése*, PhD-értekezés, Debrecen, 2005.
20. TÖRÖK Tamás: *A szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel*, Gazdaság és Jog, 2013/7.
21. Ryan M. WIESNER: *A State-By-State Analysis of Inevitable Disclosure: A Need for Uniformity and a Workable Standard*, 16 Intellectual Property Law Review 2012/ 211, <http://scholarship.law.marquette.edu/iplr/vol16/iss1/2> (letöltés ideje: 2022. 05. 12.)

CSEH BALÁZS

Az állami tulajdonban lévő társaságok által ellátott közszolgáltatások szabályozási rendszere, különös tekintettel az ellenőrzésre

The Regulatory Regime for Public Services Provided by State-Owned Companies, with Particular Reference to Control

Abstract: The system of managing state property and providing public services was renewed after 2010 in Hungary. As a result of the change in the legal environment and the new regulation, the role of state-owned companies has increased. Today, public services can only be provided through publicly owned companies in almost all sectors. The system of public service tasks was also significantly affected by the introduction and expansion of official price regulation. The economic operation and legality of the companies can be examined by inspections. The transparency of the companies is achieved by publishing these audit experiences and reports. In my study, therefore, I rely heavily on practical experience to present the regulatory cadastre.

Keywords: public service, SOE, regulatory price, 3E, public finances, controlling

Összefoglaló: Magyarországon 2010 után megújult az állami vagyonnal való gazdálkodás és a közszolgáltatások ellátásának rendszere. A jogszabályi környezetben történt változás, az új reguláció hatására az állami tulajdonú gazdasági társaságok szerepe felértékelődött. A közszolgáltatásokat ma már csak köztulajdonú gazdasági társaságok révén lehet biztosítani szinte kivétel nélkül az összes ágazatban. A közszolgáltatások feladatellátásának rendszerét a hatósági árszabályozás bevezetése, illetve bővítése is jelentősen befolyásolta. A társaságok gazdasági és törvényességi működése az ellenőrzések által vizsgálható. A társaságok átláthatósága pedig ezen ellenőrzési tapasztalatok, illetve beszámolók közzétételével valósul meg. Tanulmányomban ezért nagyban támaszkodom a szabályozási kataszter bemutatása mellett a gyakorlati tapasztalatokra.

Kulcsszavak: közszolgáltató, köztulajdonú társaság, hatósági ár, 3E, államháztartás, ellenőrzés.

1. Eszmetörténeti háttér: Az újweberi felfogás szerinti államszerep a közszolgáltatások rendszerében

Bevezetésként az újweberi (neoweberiánus) felfogás megjelenésére és annak hatásaira hívnám fel a figyelmet e rövid rendszerismertető tanulmányban. Az irányzat képviselői a jó kormányzat kimunkálása mellett érvelnek, vagyis aktív, erős és az állampolgárokkal szemben felelős államban gondolkodnak, amelynek képesnek kell lennie arra, hogy a szó klasszikus értelmében a közjó érdekében kormányozzon. A felfogás – a korábbi liberális vagy NPM-moddellel ellentétben – már nem kívánja teljesen perifériára szorítani az államot, mert a társadalom életében fontos szerepet játszó szereplőként fogja fel. A weberi modellben a köztulajdonú gazdasági társaságok esetében a közjogi jelleg kerül előtérbe – azonban a felfogás szerint a közigazgatás jogilag túlszabályozott, és a közigazgatási szervektől elvárt legfontosabb követelmény, hogy a szervezet hatásköri, feladatellátó és eljárási normáit maradéktalanul betartsák –, ezért az újweberi felfogás gyakorlatilag egy olyan szintézis, mely ismét erősítené az állam szerepét a gazdasági növekedés beindításában és fenntartásában, s nem a liberális piaci logikát erőlteti annak működésére. Az átalakuló szabályozás közszolgáltatások terén azonban több problematikát is felvet, mint hogy a közigazgatási jogi szabályozás így nem tud mit kezdeni a hatékonysági követelményekkel, legfeljebb azt is szabályozni akarja. Mindez nem jelenti azt, hogy a jogi szabályozás a hatékonysági szempontokkal ellentétes lenne vagy azt feleslegessé tenné, mint ahogy a közpénzek felhasználása sem lehet megfelelő anélkül, hogy a legfontosabb elveit ne szabályoznák, és ne érvényesülnének állami ellenőrző jogkörök.

E szemléletben már megfogalmazódtak olyan új igények is a közpénzek hatékony felhasználására, amelyek érvényesítésére a jogi szabályozás is alkalmas. Ilyen a közpénzek felhasználásának átláthatósága, nyilvánossága és az elszámoltathatóság. A pusztán jogkövető eljárás feltételeinek és szabályainak biztosításán túlmenően hangsúlyossá teszik az eredményorientált működésmódot is. Ezeket a követelményeket az újweberiánusok szerint az állam és a jogi szabályozás különböző intézmények létrehozásával valósíthatja meg. A független ellenőrző szerv jogositványainak ki kell terjednie a hatékonysági szempontok vizsgálatára is, a hagyományos ellenőrző szerepeknek együttműködésre irányuló kapcsolattá kell válnia, az ellenőrzések eredményeit nyilvánosságra kell hozni, és a visszaélések jogkövetkezmenyeit szabályozni kell. Mára már jelentőségét veszítette az a vita, hogy az állami vagy a magántulajdon a hatékonyabb-e, mert a piaci verseny megoldani látszik a hatékonyság kérdését. Ki kell emelni, hogy a modellek közül a közpénzek hatékony felhasználására a legdifferenciáltabb megközelítéseket az amerikai gyökerű, korántsem egységes New Public Management megközelítés dolgozta ki, azonban az európai weberi modellben – az eltérő közigazgatási hagyományok ellenére – az üzleti szemlélet sok tekintetben megvalósíthatónak tűnik, de lényegében még mindig idegen a történelmi rendszerekben. Nagyobb hatékonyság a kormányzati erőforrásokkal való gazdálkodásban látszik, elmozdulás az *ex-ante* kontrolltól az *ex-post* felé.¹

1 Lásd bővebben: STUMPF István: *Az állam újrafelfedezése és a neoweberiánus állam = OKRI Szemle*, szerk. VIRÁG György, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2009, 110–124.

Fontos megjegyezni, hogy az erős állam hangsúlyozása az NPM piacközponti szemléletének ellentételezéseként jelenik meg, és arra utal, hogy csak egy feladat- és hatáskörökkel kellőképpen felvértezett közigazgatás lehet képes az állampolgári szükségletek megfelelő szinten és színvonalon történő kielégítésére.² A weberi modellel szemben fogalmazott meg erős kritikát Perrow,³ aki viszont nem hangsúlyozta eléggé azt, hogy a szervezeti elvek természetesen eltérően esnek latba a közjavakat, illetve a magánjavakat előállító szektorban, vagyis az számít, hogy a szervezet honnan veszi a felhasznált erőforrást – a szűkebb vagy tágabb közösségtől, adóbevételek formájában vagy magánpénzek formájában, illetve megfordítva: a társadalom mely szegmensének teremt az adott szervezet új erőforrást: mindenkinek vagy csak egy szűk csoportnak. Fontos a kritika során kiemelni, hogy a közigazgatás, közszolgáltatás és a piaci szervezetek (köz- vs. magán) közötti különbségek jelentősek, így a köztulajdonú társaságok esetében fokozott fontossága van a nagyszámú foglalkoztatott és egyéb érintett miatt is a társadalmi felelősségnek, az esélyegyenlőségnek, illetve a nyilvánosság, átláthatóság értékeinek. Mann⁴ azt is kiemeli, hogy a modell középpontjában az áll, hogy az állam a kényszerítő ereje által támogató módon a szabályozással, szabályalkotással gyakorolja a gazdaság befolyásolását. Kerekes⁵ szintén a kontrollrendszerek és a szabályozás állami kiépítését helyezi az állam gazdasági szerepvállalásának középpontjába. Veres⁶ pedig az állam hatósági szerepét hangsúlyozza a piacon, és kiemeli, hogy az állami vállalatok révén az állam egyrészt a piacot közvetlenül befolyásolja (tulajdonosként) és közvetett módon is a szabályozás és a vállalatok támogatása által.

Megfigyelhető, hogy az elmúlt évtizedben már egyre kevésbé állítják szembe a különböző modellek a menedzsmentelvetket a közjogi rendszerben működő közigazgatási módszerekkel, és a két egymást kiegészítő intézményi rendszerszemlélet kerül előtérbe. Ennek kapcsán a köztulajdonú vállalatokkal szembeni elvárás abban jelentkezik, hogy azok nyitott, átlátható szervezetekként működjenek, mivel közpénzt is kezelnek, az államnak ezen szervezetek elszámoltathatóságát biztosítani kell, az elérhető (köz)szolgáltatásoknak törekednie kell a minél magasabb színvonal biztosítására és a kiszámíthatóságra, tehát a folyamatosságra, illetve a kormánytól bizonyos fokban függetlenül (vállalkozási autonómia) kell működni, továbbá a közérdeknek előrébb kell kerülnie más érdekcsoportok (politikai vagy gazdasági) érdekeivel szemben.⁷ A XXI. században a jogszerűség kritériumán túlmenően megkerülhetetlen kérdéssé vált a köztulajdonú társaságok esetében a struktúra hatékony és eredményes működése. Azon

2 PONGRÁCZ Attila: *Nemzetállamok és új szabályozó hatalmak a globális erőterben – avagy megszélí-díthető-e a globalizáció?*, Dialóg Campus, Budapest, 2019.

3 CHARLES PERROW: *The limits of safety: the enchancement of a theory of accidents*, Journal of Contingencies and Crisis Management 5 (2), 1994, 212–220.

4 MICHAEL MANN: *The Sources of Social Sower*, Vol. I., Cambridge University Press, Cambridge, 1986.

5 KEREKES Endre: *Az állam gazdasági szerepe. Gazdasági folyamatok és kontrollingtechnikák alkalmazásának kapcsolata*, Polgári Szemle, 2019/1–3, 413–423.

6 VERES László: *Az állam gazdasági szerepvállalásának felértékelődése*, Polgári Szemle, 2017/1–3, 116–132.

7 JENEI György: *A közszféra nemzetközi modelljei és átalakítási folyamatai. A közszféra és a gazdaság versenyképessége*, Állami Számvevőszék Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2007, 217–238.

felül tehát, hogy a piaci versenyben folytatott interakciókban a jogszerűség betartásával, illetve kikényszerítésével támogatnia kell a közszolgáltatást igénybe vevő állampolgár (végső soron fogyasztó) – és szélesebb értelemben véve a társadalom egésze – boldogulását, vagy más megközelítésben a gazdaság és társadalom fejlődését a „közjó” érdekében, arra is figyelmet kell fordítani, hogy eközben a belső működését hogyan tudja innovatív eszközökkel még hatékonyabbá, eredményesebbé, jobb minőségűvé tenni. Ez a gondolatmenet a közelmúltban lezajlott gazdasági világválság kapcsán a legtöbb országban az állami szerepvállalás részleges vagy teljes, az újweberi irányokba történő újraértelmezéséhez vezetett.

Álláspontom szerint a gyenge reguláció, gyenge állami ellenőrzés és gazdaságbefolyás, illetve a piaci szereplők túlzott autonómizmusa miatt az állam és a társadalom érdekeit nem teljes mértékben lefedő köztulajdonú vállalati működés tapasztalható egy NPM-modellű rendszerben, amely leginkább érzékelhető volt a közszolgáltatások területén a profitcélok néha korlátlan és kontrollálatlan érvényesülése által, hiszen ennek alapja a reguláció viszonylagos enyhe volta. Mindezt az ún. NPM-DPM-modell (New Public Management – Decentralizáció – Privatizáció – Menedzsment kizárólagos profitelv) érvényesülése teszi lehetővé. Vagyis az állam nem befolyásolja, nem ellenőrzi, nem szabályozza kellő módon a közüzemek működését sem, így a liberalizált termelési mód megannyi kudarccal járhat. Matolcsy⁸ is megjegyzi, hogy a szabadversenyos piaci modell, az állami szabályozás gyengeségei miatt, rendre válságokhoz vezet, míg a szociális piacgazdasági modell a túlzott állami szabályozás miatt veszít versenyképességéből. Egyetértek azzal, hogy a vállalati szinten általánossá váló, kevésbé szabályozott állapot államműködési mechanizmusok által is megengedve, az alanyi jogon szabályozót (tehát az államot) is igen nagymértékben szabályozatlanná teheti.⁹

Magyarországon a nemzeti vagyonról szóló törvényben és az Alaptörvényben is impliciten megfogalmazódott szemléletmódváltás eredményeként az NPM-filozófia helyett egy újweberi (NWS), a francia etatista modellhez hasonlatos filozófia és annak gazdasági vetülete (a DPM-paradigma helyén), egy ugyancsak új, ún. CNPG- (Centralizáció – „Nemzetiesítés” – Public Good) koncepció érvényesül mint új szemléletmód és gyakorlat. Vagyis a köztulajdonban álló vállalatok, közszolgáltatók működésében már nem a profit az elsődleges, hanem a fogyasztói érdekeket szem előtt tartó árak és a közjó minél szélesebb körű érvényesítése.¹⁰ A köztulajdonú gazdasági társaságok esetében ez a fajta közérdeken alapuló vállalatiirányítás, illetve azt előmozdítani szándékozó állami felügyelet és külső ellenőrzés az új közpénzügyi menedzsment vívmányainak eszközeivel érhető el, amellyel kapcsolatosan véleményemmel csatlakozok Domokos¹¹ állammenedzsment-szemléletéhez. E szerint a fékek és ellensúlyok rendszerének legfontosabb feladata, hogy intézményei – felhatalmazásaiktól függően – hiteles, objektív, időszzerű,

8 MATOLCSY György: *A neoliberális gazdaságpolitika téveszméi*, Polgári Szemle: Gazdasági és Társadalmi Folyóirat, 2007/7–8, 6–16.

9 LENTNER Csaba: *Közpénzügyek és államháztartástan*, NKE, Budapest, 2021.

10 LENTNER Csaba: *A magyar állampénzügyek fejlődéstörténete a dualizmus korától napjainkig – Nyugattól Keletre, Keletől Nyugatra*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2019.

11 DOMOKOS László: *Vállalatiirányítás a közérdek szolgálatában = Ösztönző állam – hatékonyabb vállalatok*, szerk. PARRAGH Bianka, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019.

releváns információkat biztosítsanak; tevékenységük révén beavatkozzanak, korrigáljanak és/vagy direkt, indirekt módon szankcionáljanak annak érdekében, hogy a vállalatok nem megfelelő vagy éppen önérdékkövető magatartása ne tudjon kiteljesedni, és hosszú távon a társadalom által elfogadottnak tartott értékek érvényesülni tudjanak, tehát megvalósulhasson a vállalatműködés során a közérdek. A köztulajdonú (állami és önkormányzati) gazdasági társaságok működésében új korszak kezdődött az intézményi gondolkodás újjáélesztésével, a transzparencia, közpénzügyi menedzsmentszemlélet és a going concern-elv érvényre juttatásával.

2. Az állami (köz)tulajdonú gazdasági társaságok jogszabályi környezete Magyarországon

Az állami szerepvállalásnak, a köztulajdonú társaságok alapításának és működtetésének különböző szinterei és lépcsőfokai voltak azok fejlődéstörténete során. Egyrészt maga az állam, másrészt a városok jutottak többször abba a helyzetbe, hogy üzemek köztulajdonba vétele útján gondoskodjanak az emberek valamely nélkülözhetetlen tömegszükségletének (víz, csatorna, villany, közlekedés stb.) biztos és olcsó kielégítéséről. Másrészt ezt követően az állam valamely katonai, pénzügyi vagy más állami érdek biztosításáról (hadianyaggyár, posta, rádió, telefon, vasút, kereskedelmi és ipari kikötő, repülés stb.) gondoskodott ilyen módon. A közszolgáltató társaságok megjelenése Magyarországon viszonylag rövid múltra tekint vissza. A 19. századtól napjainkig vizsgálhatjuk azok fejlődését. Ahogyan Magyary is találóan jegyzi meg: *„A gazdasági élet és a technika nagy fejlődése nemcsak azt tette szükségessé, hogy az állam a gazdasági élet irányítására egyre nagyobb befolyást gyakoroljon, hanem azt is, hogy a gazdasági tevékenységben részt vegyen.”*¹²

A gazdasági krízisek enyhítésére az elmúlt évtizedben Magyarország az állami gazdaságbefolyásolás és a nemzeti tulajdon megerősítésével reagált. Így került sor a köztulajdonú gazdasági társaságok megerősítésére, gondolok itt különösképpen a MÁV-részvények visszavásárlására, a MOL-részvények felvásárlására, vagy a mindinkább előtérbe kerülő önkormányzati, illetve állami tulajdonú hulladékgyűjtési zrt.-k létrehozására, az energetikai piacon lévő állami részvétel növelésére (távhőszolgáltatók, Paksi Atomerőmű, vagy a 2022. év elején az E.ON beolvasztására az MVM Zrt.-be stb.), illetve a hatósági árszabályozás 2013-ban történt bevezetésére.

Megállapítható, hogy az állami vállalatok tulajdonlásának és a közszolgáltatások működésének kérdése nem választható el a regnáló kormány gazdasági filozófiájától és a mögötte álló társadalmi csoportok igényeitől, illetve az ezt felvállaló, kormányt alakító politikai pártok gazdasági ideológiájától. A 2008–2009-es gazdasági-pénzügyi válságot követően megérett a felismerés a köztulajdon jelentőségére és válságtompító hatására.

¹² MAGYARY Zoltán: *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában. A magyar közigazgatás szervezete, működése és jogi rendje*, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942, 247.

Új szabályozás vette kezdetét Magyarországon is, amelynek első lépése a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény volt. A jogalkotó célja a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működésének előmozdítása, amelynek érdekében hiánypótlóan – ezzel kitöltve a joghézagot – definiálta a jogszabály 1. §-ában a köztulajdonú gazdasági társaságok fogalmát, mely szerint: *„a köztulajdonban álló gazdasági társaság az a gazdasági társaság, amelyben a Magyar Állam, helyi önkormányzat, a helyi önkormányzat jogi személyiséggel rendelkező társulása, többcélú kistérségi társulás, fejlesztési tanács, nemzetiségi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat jogi személyiségű társulása, költségvetési szerv vagy közalapítvány külön-külön vagy együttesen számítva többségi befolyással rendelkezik*”. Ezen társaságok nemzetgazdasági jelentőségét és fokozott védelmét a 2011-es év hozta meg, hiszen a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény, illetve Magyarország Alaptörvénye [38. cikk (1) bekezdés] jelentette ki *expressis verbis*, hogy *„Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon.”*, illetve *„A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.*” Háttérjogszabályként pedig természetes módon érvényesül a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, ezáltal pedig hid képződik a köztulajdonú gazdasági társaságok esetében az állam és a gazdasági társaságok jogi személyisége között is. Mindezeket felül 2020. január 1-jén hatályba lépett a 2019. évi 339. kormányrendelet a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről, amely kodifikálta a belső kontrollrendszer kialakításának és működtetésének kötelezettségét, ami az általuk kezelt állami vagyon és a felhasznált közpénzek hatékony felhasználása miatt indokolt. A részletezettek alapján a magyar jogalkotó olyan jogszabályi környezetet biztosított a közszolgáltatók számára, amely – a jog lehetőségei és korlátai között – megteremtheti a társaságok hatékony működését és a globális vagy makroszintű negatív gazdasági hatások tompításának lehetőségét.

A 2012. január 1-jén hatályba lépő Alaptörvény 38. cikke generálisan szabályozza a nemzeti vagyon kataszterét. A törvényi szabályozás kiemeli, hogy a nemzeti vagyonnal történő gazdálkodás hatékonyan történjen, a működés fenntartható legyen, vegye figyelembe a jövő nemzedék szükségleteit is. Magyarország Alaptörvénye mellett a Nemzeti vagyonról szóló törvény (2011. évi CXCVI. törvény, továbbiakban: Nvt.) fektette új alapokra a nemzeti vagyon struktúráját, szabályozta a vagyongazdálkodást. Így a nemzeti vagyon kizárólag meghatározott feladatokra használható fel, azaz a közfeladatok ellátására, a közcélok elérésére, előmozdítására. Az Alaptörvény hangsúlyozza továbbá, hogy az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló gazdasági szervezeteknek önállóan és törvényesen kell feladataikat ellátniuk, a célszerűséget és az eredményességet előrehelyezve. Az állami vagyonhoz kapcsolható vállalkozások szabályozása az Nvt. keretében történt, míg az önkormányzati tulajdonban álló vállalatok feladataira a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) is hatást gyakorol.

Fontos kiemelni, hogy az önkormányzati feladatellátás történhet költségvetési szerv útján, de önkormányzati tulajdonban álló gazdasági társaságon keresztül is, tehát köztulajdonú társasági formában. Magyarországon 2006 óta jelentősen megnőtt az önkormányzati tulajdonban lévő vállalkozások száma, a helyhatóságok főképp 2006 és 2008 között alapítottak számos társaságot közfeladataik ellátása érdekében, 2011 után

azonban ez a lendület mérséklődött. Ez visszavezethető arra, hogy a gazdasági társaságok szabályozása korábban kevésbé volt szigorú az államháztartási gazdálkodás szabályainál, illetve a munkajogi szabályok is enyhébbek voltak a közszféra normáinál. A szabályozást tekintve a 2011. évi CXCV. törvény (Stabilitási törvény) 2015-ben kiterjesztésre került az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok hitelfelvételi engedélykötelességére vonatkozóan is. Az önkormányzatok és vállalataik is erősebb törvényi kontroll alá kerültek. 2011-től az Állami Számvevőszék ellenőrzési jogosítványait szintén kiterjesztették az önkormányzatok közüzemi vállalataira is (de az állami vállalatokra szintű), amely napjainkra átláthatóbb gazdálkodást biztosít. Az új állampénzügyi rendszer centralizáltabb és ellenőrzöttebb vállalati gazdálkodást jelent.

A megváltozott szabályozás lehetővé tette a jó kormányzás megvalósítását, a közpénzkel való hatékony gazdálkodást. A komplex szabályozási környezet kialakítása mellett azonban az Állami Számvevőszék (továbbiakban: ÁSZ) ellenőrzési jogköre is bővült. A 2011-ben hatályba lépő 2011. évi LXVI. törvény (ÁSZ-törvény) bővítette a pénzügyi ellenőrző szervezet hatáskörét. Az ÁSZ a törvény hatálybalépését követően hatékonyan tudja ellenőrizni a köztulajdonú vállalatok működését, a fenntartható, költséghatékony gazdálkodását, amely elősegíti a színvonalas (köz)feladatellátást. Az állammenedzsment megújítása kapcsán 2011 és 2015 között nyilvánosságra hozott számvevőszéki jelentések rávilágítottak a köztulajdonú vállalatok hiányosságaira, a vagyonyilvántartás nem megfelelőségére.¹³ Boros¹⁴ tanulmányában vizsgálta a hazai szabályozás hiányosságait az állami tulajdonú gazdasági társaságok esetében, és javaslatként fogalmazta meg egy önálló jogszabály elfogadását az állami tulajdonú vállalatok belső kontrollrendszerére vonatkozóan. Bár jogilag nem lehet előírni gazdasági eredményt, mindössze a megvalósítására szolgáló magatartást, éppen ezért kell erősíteni a szabályozószervek szerepét. Ennek is eljött az ideje a már korábban említett, 2019. évi 339. kormányrendelet a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről megalkotásával és 2020. január 1-jén történt hatálybalépésével. Ezáltal, úgy gondolom, egy, a szakma szempontjából is támogató és hézagpótló jogszabály áll rendelkezésre. Lényeges kiemelni, hogy a legnagyobb újítás és eredmény abban ragadható meg, hogy a köztulajdonú gazdasági társaságok számára jogszabály eddig nem írta elő belső kontrollrendszer kialakításának és működtetésének kötelezettségét, azonban az általuk kezelt nemzeti vagyon és a felhasznált közpénzek miatt ez indokolt. A jogszabály szerint azon köztulajdonú társaságok esetében kell alkalmazni, amelyek a tárgyévét megelőző két üzleti évben a mérlegforduló napján a következő három mutatóérték közül legalább kettő a társaság elfogadott (egyszerűsített) éves beszámolója, vagy – amennyiben konszolidált éves beszámólót is készít – a konszolidált éves beszámolója alapján meghaladja az alábbi határértéket: a) a mérlegfőösszeg a 600 millió forintot, b) az éves nettó árbevétel az 1200 millió forintot, c) az átlagosan foglalkoztatottak száma a 100 főt. Ezeknek a cégeknek kötelezően belső kontrollrendszert kell működtetniük, de a felügyelőbizottság

13 DOMOKOS László, VÁRPALOTAI Viktor, JAKOVÁC Katalin, NÉMETH Erzsébet, MAKKAI Mária, HORVÁTH Margit: *Szemponok az állammenedzsment megújításához. Fókuszban az állami és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok irányítása*, Pénzügyi Szemle, 2016/2, 185–204.

14 BOROS Anita: *Compliance Audit Issues of State-owned Business Associations*, Pénzügyi Szemle/ Public Finance Quarterly, 2019/4, 542–558.

javaslata alapján is alkalmazhatja és működtetheti az e jogszabály szerinti belső kontrollrendszert. Az új szabályozás – a nemzetközi belső kontroll standardokra, illetve a nemzetközi belső ellenőrzési standardokra épülően – a közszolgáltatók működési környezetére átültetett követelményeket tartalmaz. A társaságok gazdasági működésének elvei vonatkozásában kiemelt fontosságúnak tartom, hogy a nemzeti vagyronról szóló törvényben és az Alaptörvényben is implicite megfogalmazódott szemléletmódváltás eredményeként az újweberi modell és CNPG- (Centralizáció – „Nemzetiesítés” – Public Good) koncepció érvényesül. Ennek köszönhetően például, az önkormányzatok esetében, a településüzemeltetésben és településfejlesztésben stratégiai jelentőségre tesznek szert az ilyen társaságok, ebből adódóan a folyamatos működés, a folyamatos közszolgáltatás-biztosítás a legfontosabb, illetve a válsághelyzetekből fakadó válságkezelés, amely során a köztulajdon erősebb, közvetlenebb, célzottabb ráhatási lehetőségei helyeződnek előtérbe. Továbbá arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy krízishelyzetben a köztulajdonú közszolgáltatók sajátos szerepet töltenek be az állami és önkormányzati működés rendszerében, ahogy azt láthattuk (láthatjuk) az új koronavírus okozta válsághelyzetben is. Kiemelendő – Boros¹⁵ kimutatásai alapján –, hogy ezen közszolgáltatóknak egyaránt meg kell felelniük a törvényi előírásoknak és a gazdasági társaságnak kitűzött közcélok-nak is, továbbá a közszolgáltatást igénybe vevő felek elvárásainak, illetve a kormányzat rövid, közép- és hosszú távú stratégiai céljainak.

Lényeges megjegyezni, hogy a köztulajdonú többségű, közszolgáltatásért felelős magyar vállalatok irányítására vonatkozó hatályos jogszabályok olyan irányítási kereteket biztosítanak, amelyek összhangban vannak a nemzetközi ajánlásokkal. Ezt bizonyítja az Állami Számvevőszék 2011–2015 közötti időszak vizsgálata alapján nyilvánosságra hozott, az állami és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok ellenőrzési tapasztalatait bemutató, 113 vállalatra kiterjedő vizsgálati jelentése.¹⁶ Az erősebb szabályozási és kontrollkörnyezet által a közüzemi szolgáltatók hatékonysága fokozható. Mindemellett Deskar és Škrbić megállapítása¹⁷ szerint a fiskális politika döntéshozóinak felelőssége, hogy körültekintően használják és igazítsák a fiskális eszközöket oly módon, hogy a fiskális politikának legyen egy anticiklikus, stabilizáló hatása a gazdaságra, ezért a horvát példából megállapítható, hogy a going concern-elv érvényesülésével a köztulajdonú vállalkozásoknak jelentős szerep jut a stabilizáció elérésében.

A közszolgáltatások ellátásbiztonságának fenntartása a folyamatos vállalati működésben, illetve a számviteli törvény talán legfontosabb alapelveként definiált vállalkozás folytatása számviteli alapelve érvényesülésén nyugszik. A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 15. § (1) bekezdése szerint „A beszámoló elkészítésekor és a könyvvezetés során abból kell kiindulni, hogy a gazdálkodó a belátható jövőben is fenn tudja tartani működését, folytatni tudja tevékenységét, nem várható a működés beszüntetése vagy bármilyen okból történő jelentős csökkenése (a vállalkozás folytatásának elve)”. Továbbá a vállalkozásfolytatási elv érvényesülését nemcsak a vállalat belső érdeke kívánja meg, hanem az állami és társadalmi érdek

15 BOROS: *i. m.*, 542–558.

16 DOMOKOS et al.: *i. m.*, 2016.

17 MILAN DESKAR-ŠKRBIĆ: *Dynamic effects of fiscal policy in Croatia: confronting New-Keynesian SOE theory with empirics*, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu, 2018/36, 83–102.

is. A going concern-elvű számvitel lehetővé teszi, hogy a különböző (pénzügyi, működési, egyéb jellegű) indikátorok alapján előre jelezhetőek legyenek a működésképtelenség vagy drasztikus visszaesés jelei, tehát az, hogy mikor vonható kétségbe a vállalkozás folytatása számviteli alapelvének érvényesülése. A közszolgáltatások további biztosítása, fenntartása vagy helyettesítése megköveteli ezen indikátorok folyamatos figyelését, így a pénzügyi indikátorok közül elsődleges a vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetet értékelő mutatók jelentős romlásának, illetve a közfeladat ellátásához kapcsolódó likviditási nehézségeknek a felismerése. További gyors beavatkozást igényelnek a működési indikátoroknál felmerülő nehézségek, mint például a kulcsfontosságú, szakmai vezetők elvesztése, a közfeladatok ellátásához szükséges anyagi erőforrások hiánya, avagy a közszolgáltatások ellátásához szükséges szakemberhiány. Ezen vállalatok stratégiai jelentőségéből adódóan (különösen pl. a MÁV Zrt., Paksi Atomerőmű stb.) a folyamatos működés, a folyamatos közszolgáltatások biztosítása éppen krízishelyzetekben a legfontosabb, amilyen a SARS-COVID-19 humán koronavírus-világjárvány okozta veszélyhelyzet is, vagy jelenleg az ukrán–orosz konfliktusból adódó válsághelyzet, illetve az abból fakadó válságkezelés, amely során az állami tulajdon erősebb, közvetlenebb, célzottabb állami ráhatási lehetőségei helyeződnek előtérbe. Az állami szabályozás lényege tehát abban fogható meg, hogy olyan környezetet teremtsen, amely a kockázati tényezők okozta zavaró hatásokat a közszolgáltatások vitelében minimálisra szorítja.

A gazdasági helyzetet elemezve lényeges, hogy a 2011-ben elfogadott magyar energiapolitikának (Nemzeti Energia Stratégia 2030 – NES) abból kellett kiindulnia, hogy ellátásbiztonság szempontjából a belső források prioritást élveznek, mindez pedig válságokkal sújtott napjainkban fokozottan fontos. A kormányintézkedések ennek kapcsán, olvasatom szerint, a közjót szolgáló nemzeti energiapolitika alapelve alapján, az állami felelősségvállalással megvalósított társadalmi, közösségi érdekek mentén az ellátási láncok rövidítését, optimalizálását célozzák. Az ellátásbiztonság további fenntartása feltételezi az állami szerepvállalás növelését, amit a sérülékeny helyzetben lévő közszolgáltatók állami felvásárlása vagy az irányítási, felügyeleti rendszer átalakítása tesz lehetővé. Mindezekre a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény ad felhatalmazást, különösen annak 48. §-a, amely szerint a veszélyhelyzet súlyosbodásának közvetlen veszélye esetén, annak megelőzése céljából akár az adott gazdálkodó szervezet működése rendeletben a Magyar Állam közvetlen felügyelete alá is vonható.

3. A hulladékgazdálkodási közszolgáltatás mint a közszolgáltatások átalakulásának plasztikus példája

Az állam mint szervezet feladatai sokrétűek. Azon túl, hogy védelmet biztosít polgárainak a külső fenyegetésekkel szemben, biztosítja számukra a kölcsönösen előnyös együttműködés lehetőségét is. Működését a polgárok anyagi hozzájárulásából (adók, járulékok, illetékek, vámok) fedezi. Ennek fejében szolgáltatóként is tevékeny. Biztosítja az

élhető mindennapok feltételeinek megteremtését. Azokat a szolgáltatásokat, amelyeket az állam nyújt polgárai számára, közszolgáltatásoknak nevezünk. Ezt az ország szintjén alkotott képet jobban fókuszálva vizsgálhatjuk meg a gyakorlati megvalósítást, amelynek színtere mindig helyben van.

Bár a közszolgáltatások alapvetően állami feladatok, működésük akkor optimális, ha az állam minél kisebb költséggel képes ezek biztosítására. Az 1970-es évek gazdasági válsága rákényszerítette az államokat arra, hogy ezeket a közszolgáltató tevékenységeket annak tekintsék, ami, vagyis gazdasági tevékenységnek. A közszolgáltatások kapcsán is megjelent a piaci szemlélet, amelyben az angolszász országok, különösen az Egyesült Királyság járt az élen. Jól jelzik ezt a tendenciát a költség–haszon-elemzések és az úgynevezett Ramsey-árak.¹⁸

A közszolgáltatások és a piaci szolgáltatások közötti legmarkánsabb különbség az állam szerepében határozható meg. Az állam ugyanis a közszolgáltatások esetében az ellátás biztosítása érdekében beavatkozik a piaci viszonyokba. A közszolgáltatások egy csoportja eleve nem is piacosítható (pl. a honvédelem), vagy csak elméletileg (pl. egészségügy). A piaci jellegű közszolgáltatások esetében az állami beavatkozás jelentheti például a működési veszteségek pótlását vagy a hatósági árszabást. Az állam vagy maga nyújtja a szolgáltatást, vagy külső szolgáltatóval szerződik a feladat ellátására. Ez utóbbi esetben azonban a piaci viszonyokat közjogi szabályozással úgy módosítja, hogy a szolgáltatónak „megérje” az ellátást biztosítani. A közszolgáltatások további jellemzője a diszkriminációmentes és folyamatos hozzáférhetőség, továbbá az erőteljes és széles körű jogi garanciák és közösségi ellenőrzés. A közüzemi vállalatok történetét a rendszerváltást követően két nagy változási iránnyal írhatjuk le. Előbb a rövid távú fiskális egyensúly megteremtése érdekében megtörtént privatizációjuk, ami egyszeri jelentős összeg befolyását eredményezte a költségvetés süllyedő hajójába, ugyanakkor csökkentette az állam ilyen célra fordított addigi kiadásait. A második folyamat iránya éppen ellenkező volt: a privatizációt kísérő liberalizációval monopolhelyzetbe került szolgáltatók által diktált magas piaci árak csökkentése érdekében az állam visszavásárolta ezeket a korábban privatizált közszolgáltatásokat, sőt 2013-ban hatósági árazást vezetett be (2013. évi LIV. törvény – „rezsicsökkentés”). Ezt a kormányzati lépést elősegítette a fosszilis energiahordozók akkor viszonylag alacsony ára. A rezsicsökkentés a villamos áram, víz-, gáz- távhő- és kéményseprő-szolgáltatások végfogyasztói árát szabta meg, illetve 10%-kal csökkent a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási díj is.

A közszolgáltatások helyi elérhetőségének biztosítása önkormányzati feladat, amit leggyakrabban önkormányzati tulajdonú gazdasági társaság formájában oldanak meg. Ezek a vállalkozások közpénzeket használnak fel tevékenységükhöz, ezért elengedhetetlen egyrészt a hatékony, célszerű és észszerű és gazdaságos szigorú ellenőrzése, másrészt a vállalkozások alapelveinek, különösen a folyamatok működésnek a biztosítása (Molnár 2018). Mindezt úgy kell megoldani, hogy – ellentétben egy tisztán piaci alapú vállalkozással – ezek a vállalatok nem termelhetnek veszteséget.

18 LAPSÁNSZKY András: *A közszolgáltatások közigazgatás-tudományi alapjai*. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/2248058/file/A_kozszolgaltatasok_kozigazgatas-tudomanyi_alapjai_2019.pdf (letöltés ideje: 2022. 05. 21.).

A magyar jogrendszer egyik alapelve a jogforrási hierarchia, amelynek alapján az alacsonyabb szintű jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintűvel. Az önkormányzat jogalkotói feladatkörében eljárva önkormányzati rendeletben szabályozhatja a törvény által nem szabályozott helyi viszonyokat. Ennek elmulasztása esetén – amennyiben kötelező lenne az adott rendelet megalkotása – a Kúria a kormányhivatal vezetőjét hatalmazza fel a rendelet pótlólagos megalkotására. Ez egyben azt is jelenti, hogy amennyiben az adott jogviszonyt szabályozza magasabb szintű jogszabály, arról helyi szinten jogot alkotni nincs lehetőség, legfeljebb eljárási rendet szabályozni. Például törvény alapján kötelező önkormányzati közfeladat a hulladékgyűjtéssel kapcsolatban a 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: MötV.) 13. § (1) bekezdésének 19. pontja szerint az önkormányzat közigazgatási területén a hulladékgyűjtési közszolgáltatás helyi szintű részletszabályainak meghatározása, valamint a hulladékgyűjtési közszolgáltató kiválasztása, a közszolgáltatási szerződés megkötése. Ez a közszolgáltató csak minősített nonprofit gazdasági társaság lehet a hulladéktörvény értelmező rendelkezéseinek 37. pontja szerint, amely jellemzően nem költségvetési szervként, hanem költségvetésen kívüli feladatellátóként működik.¹⁹ Ágazati besorolását tekintve a hulladékgyűjtő műszaki jellegű kommunális szolgáltatást nyújt, amely 2013-tól kizárólag önkormányzat vagy állami tulajdonú gazdasági társaságok útján látható el. A hulladéktörvény alapján központosított feladatellátással történik a hulladékkezelés. A központi feladatellátó a Nemzeti Hulladékgyűjtési Koordináló és Vagyonkezelő Zrt. (NHKV Zrt.). Az NHKV Zrt. indulása nem volt problémamentes, hiszen egyedül ez a szervezet számláz. A kialakított számlázási gyakorlat pedig likviditási nehézségeket okozott a közszolgáltatásokat nyújtó társaságoknak.

Bár a hulladékkezelési feladatok ellátásában történt erőteljes központosítás nagymértékben csökkentette a helyi hatóságok (jellemzően a jegyző) hatáskörét, a hulladékgyűjtési feladatok helyi szintű megvalósításában szerepet kap a jegyző is, akit a 2015. évi 71. kormányrendelet (a továbbiakban: Hkr.) 9. §-a a környezetvédelmi hatóságok (a továbbiakban: kvh.) között nevesít. Helyi hatóságként ugyanakkor mozgástere csak azokban az ügyekben van, amelyekben nem az ugyanebben a rendeletben főszabály szerint megjelölt területi környezetvédelmi hatóság jár el. Tehát a jegyző csak azokban az esetekben járhat el kvh.-ként, amelyekben őt a jogszabály ekként nevesíti. Ilyen nevesítés például a 2012. évi CLXXXV. törvény [hulladéktörvény] 86. §. (11) bekezdés c) pontja, amely hatósági helyszíni bírság kiszabására jogosítja fel a jegyzőt saját illetékességi területén, vagy hulladékgyűjtési hatóság által kiszabott bírság közérdekű munkára váltása esetén az ugyanezen törvény 61. §-a szerinti foglalkoztatás feltételeinek meghatározása és azok betartásának ellenőrzése, szükség esetén kényszerintézkedésekkel (elővezetés kezdemenyítése) is. A jegyző hatásköre a 2001. évi 271. kormányrendelet (a továbbiakban: Hgbr.) 2. § (2) bekezdés alapján a hulladékgyűjtési bírság megállapítása és kiszabása a települési hulladék kezelésével, általános és szelektív gyűjtésével, leadásával kapcsolatos rendelkezések megszegése, a szervezett hulladékkezelési közszolgáltatás igénybevételét mellőzve közterületen, saját ingatlanon vagy más ingatlanon

¹⁹ HEGEDŰS Szilárd, MOLNÁR Petronella: *Közüzemi vállalatok gazdálkodása*, NKE Kiadó, Budapest, 2019.

történő jogellenes hulladékelhelyezés, továbbá a közterület tisztántartási kötelezettség megszegése esetén. Bár a hulladékgazdálkodási tevékenység központosított végrehajtása viszonylag kevés ezzel kapcsolatos feladatot hagyott az önkormányzatoknál, azonban helyi szinten még mindig az önkormányzat biztosítja a feladat ellátását, és az önkormányzat felelős a közszolgáltatások folyamatos elérhetőségének biztosításáért.

4. A hatósági árszabályozás megjelenése a közszolgáltatásban

A közüzemi vállalatok gazdálkodására lényeges hatást gyakorolt, hogy 2013-tól hatósági árszabályozás lépett életbe a fizetőképes kereslet és a közszolgáltatás-nyújtás optimalizálása érdekében. A kormány első körben a villany, a gáz, illetve a távhőszolgáltatás, majd a víziközmű, hulladékszállítás és kéményseprőipari közszolgáltatás lakossági fogyasztói árát csökkentette. A hatósági árszabályozás („rezsicsökkentés”) eredményeképp a lakosság anyagi teherterele mérséklődött. A 2013. július 1-jével bevezetett víz- és csatornaszolgáltatás, hulladékszállítás, kéményseprés, valamint PB-gáz díjainak csökkentése a fogyasztóknak kb. 100 ezer forint megtakarítást eredményezett éves szinten. Az energiaszolgáltatók 30 napon túli valamennyi kintlévősége 21 százalékkal, a hátralékkal rendelkező villamosenergia-fogyasztók száma 35 százalékkal, a földgázfogyasztóké 38 százalékkal, míg a távhőfogyasztóké 22 százalékkal csökkent. Elmondható, hogy ezen intézkedések a lakosság jövedelmi helyzetére pozitívan hatottak, s ezzel párhuzamosan a közüzemi vállalatok lejárt követelése is csökkentek, ugyanakkor érdemes vizsgálni a bevételkiesés hatásait, a közüzemi szolgáltatók jövőbeni működőképességét, azok rentabilitását. Lentner²⁰ kutatásai szerint a kieső árbevétel ellensúlyozására a fegyelmezettebb, költségtakarékosabb, illetve az Állami Számvevőszék által erősebben kontrollált gazdálkodás került előtérbe. Ahol korábban ezeken a területeken az önkormányzati tulajdon volt előtérben, ott átvette ennek helyét az állami tulajdon, avagy vegyes (állami-önkormányzati) köztulajdon jött létre, és ilyen módon működnek jelenleg is a társaságok (ilyen terület tipikusan az energiaszolgáltatás vagy a tömegközlekedés). Hasonló folyamat volt megfigyelhető a hulladékgazdálkodás terén is, amely önkormányzati kötelező közfeladat biztosítására köztulajdonú gazdasági társaságok jöttek létre. Illetve létrejött több önkormányzati holding társaság (példának okáért a Hajdúnánási Holding Zrt.), amelyek már modern vállalati menedzsmenttel fogják össze a különböző tevékenységeket végző önkormányzati tulajdonú társaságokat.

Magyarországon a rezsicsökkentés bevezetése akkor vette kezdetét, amikor 2010-ben már kimutatható volt, hogy az állampolgárok életszínvonal-beli csökkenése oly mértékűvé vált, hogy azt eredményezte, hogy kevesebbet költött egy háztartás alapvető élelmiszer-termékekre, mint közüzemi díjakra. Ekkor a piaci ármechanizmusok hatására az EU-n belül Magyarországon volt a legmagasabb a villamos energia és földgáz ára. Az elkövetkező 10 évben a közszolgáltatások folyamatos biztosításáért fizetett

20 LENTNER Csaba: *Re-Positioning Public Utility Companies in Hungarian Public Finances after 2010*, Economics and Working Capital, 2019/3–4, 23–28.

lakossági ellenszolgáltatási díj alacsonyan került rögzítésre, és stabilan fennmaradt a hatósági áras szolgáltatási díj, 2020-ban azonban már jelentős nehézségeket eredményezett, hogy ezeket az intézkedéseket Magyarország fenn tudja tartani. Példaként hozható az Eurostat-adatok alapján, hogy az átlagos háztartási villamosenergia-árak 2020 első felében Bulgáriában (10,0 euró/100 kWh), Magyarországon (10,3 euró/100 kWh) és Észtországban (12,4 euró/100 kWh) voltak a legalacsonyabbak, a legmagasabbak pedig Németországban (30,4 euró/100 kWh), Dániában (28,3 euró/100 kWh) és Belgiumban (27,9 euró/100 kWh). A gázár legnagyobb emelkedése Hollandiában (8%) volt megfigyelhető, a legnagyobb csökkenés pedig Lettországon (-29,4%). Azonban a háztartási gáz átlagos ára 2020 első felében Lettországon, Magyarországon és Romániában volt a legalacsonyabb (3,2 euró/100 kWh), a legmagasabb pedig Hollandiában (10,0 euró), Svédországban (9,8 euró), Franciaországban (7,9 euró) és Dániában (7,5 euró). Tehát Magyarországon a gáz csaknem harmadannyiba kerül, mint a legdrágább energiahasználó Hollandiában, ami a hatósági áras közszolgáltatások a lakosság oldalán (a háztartások megtakarításában jelentkező) gazdasági előnyeit prognosztizálja. A közszolgáltatások biztosításával állandó kiszámítható áron történő garantált értéken tartással az állam gazdasági értéket termel, ami növeli a GDP-t és javítja az állampolgárok életszínvonalát. Ugyanakkor a rezsicsökkentés hatósági árszabályozással történő megvalósítása több szempontból is aggályos. Az egyik problémakör, hogy mennyire jut el ez az intézkedés a valóban szükségét szenvedő állampolgárokhoz, a másik kérdés pedig a fenntartható fejlődés kapcsán merül fel. Ugyanis jogalkotói döntés értelmében az állam az energia árába avatkozik be, és nem az energetika átalakítását, fejlesztését támogatja, a megújuló, alternatív energia kiépítését, mint például a nyugati országok.

5. Gondolatok a közszolgáltatók működésének belső ellenőrzéséről

A közüzemek működésének belső ellenőrzését alapvetően a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 2011. évi 370. kormányrendelet, illetve a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 2019. évi 339. kormányrendelet határozza meg. Háttérjogszabálynak (vagy keretszabályozásnak) az államháztartásról szóló törvényt és a számviteli törvényt tarthatjuk. Mindemellett közgazdasági alaptézis, hogy a közpénzek felhasználásának hármas kritériumrendszere van, amelyet a 3E-elv segítségével aposztrofálhatunk. A 3E a hatékonyság, eredményesség, gazdaságosság keretrendszerén belül határozza meg a közüzemek működésével szemben támasztott igényt. A belső ellenőri elemzés során alapvetően múltbeli adatokat használunk fel, azonban a múltbeli adatok információt nyújtanak a jövőbeli gazdálkodáshoz, a kockázatok elkerüléséhez. Ezen módszer alapvetően a gazdasági jelenségekre ható tényezők vizsgálatát foglalja magába. Az elemzés célja, hogy képet kapjunk a közüzem gazdálkodásáról, ezáltal segítve a vezetés döntéseit. Az elemzés vonatkozhat a közüzem működésének egészére, komplex értékelésére, valamint egyes részeire, alrendszerre is, például mindössze a költséggazdálkodás értékelésére. Az elemzés elvégzéséhez szükséges adatokat az éves beszámoló szolgáltatja (amelyre

nyilvános közzétételi kötelezettséget írnak elő a jogszabályok). A beszámoló elemzése során a tulajdonosok (ez esetben az állam és önkormányzatok) is választ kaphatnak arra, hogy a vállalat vagyoni helyzete, likviditása, jövedelemtermelő képessége megfelelő-e. A beszámoló továbbá információt nyújthat a külső érintettek számára is például a hitelnyújtóknak a hitel- és kölcsönnyújtás biztonságáról, de a közüzemek esetében talán a legfontosabb módon a társadalom egésze számára is, hogy a közpénzek felhasználása hatékonyan történt-e.

A 2000. évi C. törvény (számvetési törvény) előírja, hogy a beszámolóban a gazdálkodó vagyonáról, annak összetételéről, fizetőképességéről, valamint jövedelmezőségéről valós, megbízható összképet kell mutatnia. A beszámoló adatai alapján megalkotott mutatók a vállalat vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetét szemléltetik. Az elemzés során statisztikai, matematikai módszertan alkalmazandó (megoszlási, dinamikus, intenzitási viszonyszámok, lánc és bázis viszonyszám, modellezés, trendszámítások, idősoros elemzés, többváltozós statisztikai módszerek). A közszolgáltató vállalat vagyoni, pénzügyi helyzetéről a számvetési törvény szerint összeállított mérleg nyújt információt, ezzel összhangban az eredménykimutatás a vállalat jövedelmezőségéről, gazdálkodási hatékonyságáról. Az eredménykimutatás információi alapján jövedelmi, hatékonysági mutatók képezhetők. A belső ellenőrzés során a legfontosabb a pénzügyi mutatószámok alkalmazása és a vagyoni struktúra vizsgálata. Továbbá fontos a közüzemi vállalatok rentabilitásának vizsgálata is. A vállalkozások rentabilitását a jövedelmezőségi mutatók mérik. A jövedelmezőségi mutatók a vállalat teljesítőképességéről nyújtanak információt, azaz hogy a gazdálkodónak milyen mértékben sikerült hatékonyan, eredményesen a rendelkezésére álló erőforrásokat felhasználnia. A jövedelmezőségi mutatók a mérlegadatokon túl az eredménykimutatás információit is felhasználják. Végezetül – az Állami Számvevőszék ellenőrzési gyakorlata alapján is – a folyamatos belső ellenőrzésnek egyik jelentős területe a közszolgáltató integritáselemzése, amely a közpénzekkel (is) történő gazdálkodás, forrásfelhasználás miatt kiemelkedően fontos.

6. Összefoglalás

Összefoglalásként megállapítható, hogy a komplex szabályozás az anyagi természetű közszolgáltatások folyamatos biztosításának jelentősége miatt indokolt. A közszolgáltatásokat ellátó köztulajdonú társaságok számának növelése, a gazdaságban betöltött szerepüknek erősítése és a stratégiai ágazatokban működő társaságok tulajdonosi struktúrájában az állam térnyerése a gazdaságpolitikában történt pozitív fejleménynek tekinthető. Az újweberi államműködési modell, a reguláció erősödése és állammenedzsment reformja, továbbá az egyéb szabályozási szemléletváltás, az adórendszer, gazdaság ki-fehértését célzó intézkedések, vagy a feketegazdaság visszaszorítása megváltoztatta a köztulajdonú gazdasági társaságokkal szembeni addig általános bizalmatlanságot és azon vélekedést, amely szerint ezek a korrupció és közpénzek elsikkasztásának melegágyai. E folyamatban nem kevés szerepet játszott az Állami Számvevőszék – mivel 2011-től folyamatosan ellenőrzi törvényi felhatalmazás alapján az önkormányzati, illetve állami

tulajdonú gazdasági társaságokat, közszolgáltatókat – hatékony és eredményes ellenőrző, felügyelő szerepe, illetve az olyan elemek beépítése a közpénzügyi gondolkodásba, mint amit Matolcsy György és Domokos László vezető közgazdászok képviselnek. A közszolgáltatások állami és önkormányzati ellátásának működésében új korszak kezdődött az intézményi gondolkodás újjáélesztésével, a transzparencia, közpénzügyi menedzsment szemlélet, a going concern-elv számviteli alapelv érvényre juttatásával.

Végezetül arra is érdemes felhívni a figyelmet, hogy a közüzemek jelentőségét az adja, hogy amennyiben egy közüzemi vállalat beszünteti a tevékenységét, vagy közfeladat-ellátása akadozóvá (kiszámíthatatlanná, romló minőségűvé) válik, úgy az súlyos társadalmi problémákhoz vezethet, amely egy jóléti, demokratikus viszonyokra épülő társadalomban kerülendő. Ebből adódóan pedig a közüzemi vállalati kör működésére hatást gyakorló változások elemzése társadalmi-hasznossági vetületű. Viszont a folyamatos, a költségek mérséklését szem előtt tartó gazdálkodás egyidejűleg nem valósulhatott volna meg a széles körű közpénzügyi reformok nélkül. Vagyis, álláspontom szerint, az erősebb törvényi szabályozás, a nagyobb tulajdonosi kontroll hozzájárul a közüzemi vállalatok eredményesebb gazdálkodásához. Amely meggyőződést tovább erősíti, hogy a jelenleg is zajló válsághelyzetek is rávilágítottak arra a tényre, hogy a közüzemi szolgáltatás egy olyan különleges szolgáltatási tevékenység, amelynek fenntartása (vagy bizonyos szintjének fenntartása) az államháztartás szereplői részéről a legkritikusabb helyzetben is elvárt.

Irodalomjegyzék

1. BOROS Anita: *Compliance Audit Issues of State-owned Business Associations*, Pénzügyi Szemle/ Public Finance Quarterly, 2019/4.
2. MILAN DESKAR-ŠKRBIĆ: *Dynamic effects of fiscal policy in Croatia: confronting New-Keynesian SOE theory with empirics*, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci : časopis za ekonomsku teoriju i praksu, 2018/1.
3. DOMOKOS László, VÁRPALOTAI Viktor, JAKOVÁC Katalin, NÉMETH Erzsébet, MAKKAI Mária, HORVÁTH Margit: *Szemponatok az állammenedzsment megújításához. Fókuszban az állami és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok irányítása*, Pénzügyi Szemle, 2016/2.
4. DOMOKOS László.: *Vállalatirányítás a közérdek szolgálatában = Ösztönző állam – hatékonyabb vállalatok*, szerk. PARRAGH Bianka, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019.
5. HEGEDŰS Szilárd, MOLNÁR Petronella: *Közüzemi vállalatok gazdálkodása*. NKE Kiadó, Budapest, 2019.
6. JENEI György: *A közszféra nemzetközi modelljei és átalakítási folyamatai. A közszféra és a gazdaság versenyképessége*, Állami Számvevőszék Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2007.
7. KERÉKES Endre: *Az állam gazdasági szerepe. Gazdasági folyamatok és kontrollingtechnikák alkalmazásának kapcsolata*, Polgári Szemle, 2019/1–3.
8. LAPSÁNSZKY András: *A közszolgáltatások közigazgatás-tudományi alapjai*, https://jak.ppke.hu/uploads/articles/2248058/file/A_kozszolgáltatások_kozigazgatás-tudományi_alapjai_2019.pdf (letöltés ideje: 2022. 05. 21.)

- 9 LENTNER Csaba: *A magyar állampénzügyek fejlődéstörténete a dualizmus korától napjainkig – Nyugattól Keletre, Kelettől Nyugatra*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2019.
- 10 LENTNER Csaba: *Közpénzügyek és államháztartástan*, NKE, Budapest, 2021.
- 11 LENTNER Csaba: *Re-Positioning Public Utility Companies in Hungarian Public Finances after 2010*, Economics and Working Capital, 2019/3–4.
- 12 MAGYARY Zoltán: *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában. A magyar közigazgatás szervezet, működése és jogi rendje*, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942.
- 13 MANN, Michael: *The Sources of Social Sower*, Vol. I., Cambridge University Press, Cambridge, 1986.
- 14 MATOLCSY György: *A neoliberais gazdaságpolitika téveszméi*, Polgári Szemle: Gazdasági és Társadalmi Folyóirat, 2007/7–8.
- 15 PERROW, Charles: *The limits of safety: the enchancement of a theory of accidents*, Journal of Contingencies and Crisis Management, 1994/5.
- 16 PONGRÁCZ Attila: *Nemzetállamok és új szabályozó hatalmak a globális erőterben – avagy megszelídíthető-e a globalizáció?*, Dialóg-Campus, Budapest, 2019.
- 17 STUMPF István: *Az állam újrafelfedezése és a neoweberianus állam = OKRI Szemle*, szerk. VIRÁG György, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2009.
- 18 VERES László: *Az állam gazdasági szerepvállalásának felértékelődése*, Polgári Szemle, 2017/1–3.

VERMES ATTILA

Jegyzett tőke vagy felelősségbiztosítás?

Share Capital or Liability Insurance?

Abstract: In my opinion, third-party liability insurance contracts could be an appropriate device in the future to replace the damaged reputation of shared capital described in the Hungarian Civil Code. Of course, in the future, it would be necessary to modify the rules of credit practices and creditworthiness assessments. I take the view that in order to make damage statistics more accurate and new insurance products more independent, this new insurance product called third-party liability insurance for share capital should be separated in the function of insurers by way of modifying the Hungarian Insurance Code. The above-mentioned ideas are at the moment theoretical, thought-provoking and conversation-generating ideas only, and the detailed new rules and norms should be established and codified following further research.

Keywords: share capital, third-party liability insurance, duty of contracting company law, protection of creditors

Összefoglaló: Álláspontom szerint a felelősségbiztosítási szerződés megfelelő eszköz lehetne a jövőben a megpézsgott hírnevű Ptk.-beli jegyzett tőkekövetelmények felváltására. Természetesen ez a jövőben szükségessé tenné a hitelképességi vizsgálatok, valamint hitelezési gyakorlat módosítását. Megítélesem szerint annak érdekében, hogy egyfelől a kárstatisztikák jobban követhetőek legyenek, másrészt jobban függetlenedjenek ezek az új biztosítási termékek, Bit. módosítása útján, a biztosító működésén belül el kellene különíteni a jegyzett tőkét pótló biztosítással kapcsolatos tevékenységeket. Mindezen elmondottak ugyanakkor egyelőre csupán elméleti, gondolatébresztő és vitaindító elgondolása, részletes szabályok kidolgozása további kutatások tárgyát képezheti.

Kulcsszavak: jegyzett tőke, felelősségbiztosítás, szerződéskötési kötelezettség, társasági jog, hitelezővédelem.

1. A jegyzett tőke funkciója és problematikája

Mind a hazai, mind pedig a nemzetközi szakirodalomban régóta komoly viták folynak a jegyzett tőke szerepével,¹ funkciójával, céljával, szükségességével és mértékével kapcsolatban, a nemzetközi tendencia pedig az (melyre a legújabb példa a román társasági

1. Ld. bővebben pl. SZEGEDI András: *A törzstőkeminimum dogmája*, Jog – Állam – Politika, 2009/1, 25–38.

jog reformja), hogy a korlátolt felelősségű társasággal bezárólag az érdemi jegyzett tőkére vonatkozó követelményt eltörlik, azt jelképesé teszik.²

A fenti szempontok természetesen felvetik az országok közötti szabályozási verseny kérdését is, hiszen társaságalapítás előtt fontos kérdés lehet a jegyzett tőke mértéke, különösen általában véve a gazdaságierőforrás-hiányos gazdaságokban, valamint a tőkeszegény alapítók esetében, mint pl. a start-up vállalkozások.³ Természetesen az országok közötti szabályozási verseny pusztán a jogi szempontokra vetítve is több összetevős, idetartozik többek között az adójogi, klasszikus polgári jogi, fizetésképtelenségi jogi, közbeszerzési stb. szabályozás is, de ezek részletes taglalása meghaladná a dolgozat terjedelmi kereteit. Az mindenesetre kijelenthető, hogy mind az Európai Unió, mind pedig a világ többi tagállamában bevett és szükségszerű az a kodifikációs, jogi szabályozási gyakorlat, amely a vállalkozási és befektetési kedv ösztönzése érdekében a meglévő gazdasági társaságok tervezett leányvállalatai vagy teljesen új vállalkozások számára más országok jogi szabályozásánál kedvezőbb és kiszámíthatóbb jogi szabályozást és környezetet kíván teremteni.

A gazdaság- és jogpolitika szerves részévé vált a vállalkozási kedv ösztönzése, melynek során nem csupán regionális, hanem adott esetben kontinensek közötti verseny is folyhat egy-egy beruházás helyszínének elnyeréséért, amely munkahelyeket, más termékek és szolgáltatások részére fizetőképes keresletet, valamint helyi önkormányzati és állami adóbevételeket is teremthet.

Hatályos magyar jogunk esetében fel kell hívni a figyelmet egy elsöre talán inkább kevésbé fontosnak tűnő fogalmi pontosításra a hatályos társasági jogban, amely véleményem szerint azonban dogmatikailag meglehetősen fontos és jelentős, álláspontom szerint, mint a kvázi „trójai faló”, megnyithatja az utat a jegyzett tőkére vonatkozó szabályok később jelentős reformja előtt.

Korábbi társasági jogunk mindhárom kódexe a társasági tagok mögöttes felelőségéről beszélt abban az esetben, ha a társaság vagyona a társaság tartozásait nem fedezte. Ezt a jogintézményt egyesek szubszidiárius felelőségnek nevezték, és ehhez a fogalmi alapvetéshez igazodott a csalárd tagi magatartások negatív jogkövetkezménye, szankciója, a korlátozott tagi felelőség áttörése is (*Durchgriffshaftung, piercing / lifting the corporate veil*).⁴

A hatályos Ptk. ugyanakkor megváltoztatta ezt a terminológiát, és nem a tag mögöttes felelőségéről, hanem csupán helytállási kötelezettségéről szól, melyből hiányzik a jogellenesség, a klasszikus jogi felelőség, s ebből következően a jogi normaszöveg olvasatában a tag jogi helyzete kevésbé elítélendő, mint korábbi társasági jogi kódexeinkben.

2 SZEGEDI András tabudöntőgető művét SÁRKÖZI Tamás nemes egyszerűséggel csak anarchistának nevezte, bár leközlölte a *Magyar Jog* című folyóiratban. Ld. bővebben: SZEGEDI András: *Az „ezer forintos kft.” védelmében*, *Gazdaság és Jog*, 2007/3, 8–13.

3 Klaus J. HOPT: *Modern Company Law Problems: A European Perspective. Keynote Speech: Company Law Reform in OECD Countries. Comparative Outlook of Current Trends*, Stockholm, Sweden, 7-8 December 2000.

4 Jó összefoglalót nyújt CSEHI Zoltán: *A társaságok tőkésítéséért való felelőség. Quo vadis ius societatis Hungaricum; Társasági jogunk múltja, jelene, jövője. c. konferencia = Acta Conventus de Iure Civili Tomus IX.*, szerk. PAPP Tekla, Szeged, Lectum Kiadó, 2008.

A jogi változásoknak azonban nem csupán az alapítók, hanem a hitelezők érdekét is védeniük kell, valamint arról sem szabad megfeledkezni, hogy az alapítók és a potenciális, majd tényleges hitelezők csoportja nem egymástól elkülönült, hanem egymást átfedő kategória még akkor is, ha némi időnek kell eltelnie, hogy az alapítókból hitelezők legyenek. Másképp fogalmazva a ma alapított társaságokból lesznek a holnap hitelezői, még ha nem is pontosan ugyanazon, de akár ugyanolyan kontraktuális és deliktuális kötelmek esetében is.⁵

Amennyiben tehát a társaságalapítást oly módon és mértékben könnyíti meg a jogalkotó, hogy ezáltal a hitelezői igények védelme jelentősen romlik, akkor az kontraproduktív, ezáltal kerülendő megoldás. Fontos annak hangsúlyozása, hogy a jobbiztonság nem csupán egy alkotmányos jogelv, nem csupán a jogászok számára fontos, hanem legalább ennyire fontos gyakorlati szempontból a reálgazdaságban is, hiszen a jobbiztonság sérelme, szintjének csökkenése a belföldi – hazai – és a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban is csökkenti a vállalkozói, befektetői kedvet.

Mindennek nem mond ellent, hogy az eddig elmondottak csupán a potenciális alapítók és befektetők többségére, kockázatviselési hajlandóság, attitűd szempontjából a jelentős többséget alkotó kockázattűrő és kockázatkerülő rétegre vonatkoznak. Más kérdés, hogy jelentős kisebbségben ugyan, de mindig is voltak, vannak és lesznek kockázatkedvelő személyek mind a sportban, mind a gazdaságban, mind az élet más területein, azaz lesznek extrém sportolók, nagy tétben pókerezők, a tőzsdén shortolók, származtatott tőzsdei ügyleteket kötők egyaránt.

Szintén fontos az egyes természetes személyek jogelméleti belső és külső jogtudatának kérdése is, amely az általuk betöltött pozíciókon keresztül kihat az egyes gazdasági társaságok viselkedésére is.

Sajnos számos cégnél megfigyelhető az a gyakorlat, hogy jogi és gazdasági döntéseket kizárólag az anyagi haszon alapján mérlegelnek, még a jogszerűség is háttérbe szorul, nem beszélve a fenntarthatóságról, az erkölcsi és morális kérdésekről, a társadalmi felelősségvállalásról. Konkrét példát említve, amikor európai uniós támogatásból bővítik a gazdasági társaság gyártókapacitását és munkavállalóinak számát, majd a robotizáció terjedésével felmerül a kérdés, hogy vajon ún. szellemtargoncákra cseréljék-e a raktárosokat, targoncavezetőket, akkor fájdalmas azt látni, hogy sokszor a döntést az Excel-tábla néhány sora adja meg, nem pedig a Munka törvénykönyve, a munkaszerződések, az európai uniós pályázati előírások és szerződések.

Álláspontom szerint jelentősen bővíteni kellene a jogszociológiai, döntéseméleti és joggazdaságtani (*law and economics*) kutatásokat, és ezek valódi eredményeit be kellene építeni a jogalkotási folyamatokba. A hatályos jogalkotási törvény előírásai ugyan ezt a célt szolgálnák, de még a klasszikus kormány által benyújtott törvényjavaslatoknál is elnagyolt hatásvizsgálatokkal találkozunk, az elburjánzó egyéni országgyűlési képviselői törvényjavaslatokkal még meglévő enyhe szabályokat is meg lehet kerülni, mostanában sűrűn alkalmazott speciális rendkívüli jogrendi, veszélyhelyzeti jogszabályokkal szemben jogalkotástani szempontból pedig végképp nem állnak ilyen követelmények.

A hazai Ptk.-ban szabályozott gazdasági társaságok köre a közkereseti társaságtól a nyilvánosan működő részvénytársaságig terjed, és látjuk, hogy hatályos polgári jogi

⁵ Bayess MANNING: *Legal Capital*, 2nd ed Mineola, NY, Foundation Press, 1982.

kódexünk meglehetősen széles spektrumot fog át a kötelező jegyzett tőke mértéke vonatkozásában, de ez így volt már a korábbi hazai szabályozásokban is (régí Kt., régí Ptk.).

2. A szabályozási cezúra

A szűken értelmezett társasági jogban álláspontom szerint az igazi választóvonal, *differentia specifica* a tőzsdei és nem tőzsdei cégek között húzódik, és önmagában az értékpapírok, azon belül a részvények kibocsátása mint a zártkörűen működő részvénytársaságok egyik sajátossága még nem cáfolja azt a véleményt, hogy a zrt. leginkább egy nagyra nőtt kft.-re hasonlít. A zrt. és a kisebb társasági formák hasonlóságát önmagában már a hatályos Ptk. bevezetése, valamint a társasági tv. Ptk.-ba integrálása is erősítette. Nem csupán arról volt ugyanis szó, hogy a társasági jogi anyagrész a Ptk.-ba került, hanem el kellett dönteni annak helyét is. Sárközi Tamás álláspontjával szemben – aki a társasági jogban a széles értelemben vett társasági szerződés jelentőségét hangsúlyozta, és a társasági jogi anyagrész a kötelmi különös részben, az egyes szerződések között helyezte volna el – az az álláspont győzedelmeskedett, hogy a jogi személyek könyvbe integrálják a társasági jogi szabályokat. Ennek a – többek között – Kisfaludy András nevével fémjelzett álláspontban fontos előfeltétele volt, hogy a korábban az ún. jogi személyiség nélküli gazdasági társaság sajátos kategóriába tartozó kkt. és bt. jogi személyiséget nyerjen. Ez a változás, nevezetesen az említett két gazdasági társaság számára a jogi személyiség „rang” elnyerése értékpapír-jogilag azzal a következménnyel járt, hogy az új Ptk. szerint immár az összes gazdasági társaság, beleértve a kkt.-t és a bt.-t is jogosult értékpapír, nevezetesen kötvény (a közgazdasági terminológiában ún. vállalati kötvény) kibocsátására, mivel a kötvényekről szóló kormányrendelet értelmében a kötvény kibocsátására bármely jogi személy jogosult.

A zrt. közeledését más, kisebb társaságokhoz, jelen esetben a kft.-hez erősítette a magyar Ptk. idén január elsején hatályba lépett módosítása, amely eltörölte azt a korábbi hagyományos korlátozást, hogy egy tagnak csak egy üzletrésze lehet, újabb üzletrész bármilyen jogcímen történő megszerzése esetén az üzletrészek összeolvadnak. A részvénytársaságoknál ilyen korlátozás nem érvényesült, kft.-k esetében pedig 2022. január elsejével a jogalkotó eltörölte ezt a korlátozást, azaz ma már a kft. tagjainak több üzletrészüket lehet, hasonlóan ahhoz, hogy a részvénytársaság részvényeseinek is több részvénye lehet.

Idén január elsejétől ráadásul jelentősen megváltoztak a pótbefizetés szabályai. Az eddig kifejezetten és kizárólag kft.-specifikus jogintézményt a jogalkotó átemelte a gazdasági társasági közös szabályai közé, azaz szinte minden gazdasági társaság esetében alkalmazhatóvá vált, akár zrt.-k esetén is, kivéve a nyilvánosan működő részvénytársaságot, ahol az alapszabály pótbefizetésről nem rendelkezhet, sőt az alapszabály ettől eltérő rendelkezése semmis.

A tőzsdejogi szabályok ennél jelentősebb eltérést jelentenek, azonban fontos hangsúlyozni, hogy a nyrt.-k esetében sem kell az összes részvényt tőzsdére vinni, a jogalkotó megelégszik azzal, ha a részvények egy részét tőzsdére viszik. Természetesen a

nyrt.-k egyéb sajátosságokkal is rendelkeznek, például nem teljesen azonos a nyrt.-k és a zrt.-k által kibocsátható részvények köre, másrészt a tőzsdei részvénybevezetés a nyrt.-k monopóliuma.

Kérdésként merült fel, hogy a jegyzett tőkére vonatkozó szabályok esetleges módosításának hatálya kiterjedjen-e a nyilvánosan működő részvénytársaságokra, vagy a nyrt.-k esetében maradjon a jelenlegi szabályozás.

A fenti kérdésre adandó válaszhoz leginkább a tőzsdejogi szabályozás jellegét és kapcsolatát kell megvizsgálni a társasági joggal, valamint a pénzügyi joggal. Álláspontom és nézetem szerint bár a tőzsdejogban vannak hitelezővédelmi rendelkezések, de ezek leginkább magára a tőzsdét működtető gazdasági társaságra vonatkoznak, és jóval kevésbé a tőzsdére részvényt bevezetett részvénytársaságokra. A tőzsdejogi szabályozás jelentős része arról szól, hogy a jelenlegi és potenciális befektetők, részvényesek minél részletesebb, frissebb, alaposabb, megalapozottabb pénzügyi és jogi adatok és információk alapján hozhassák meg döntéseiket. A hitelezővédelemnél nagyságrendekkel fajsúlyosabb a tőzsdejogban a kisebbségvédelem szabályozása, nevezetesen a nyrt. kisorszvényesei, az ún. közkezhányad, valamint a kisebbségi tulajdonostársak védelme a többségi tulajdonosokkal szemben. A részletesebb adatokkal való ellátás körébe tartozik az ún. negyedéves gyorsjelentések kibocsátásának előírása, ami a klasszikus társasági jogi és számviteli jogi évente egyszeri beszámolóhoz képest valóban négyszer gyakoribb tájékoztatást és közlést jelent, de még mindig messze elmarad attól, hogy a hitelezők naprakészek legyenek az adós gazdasági társaságok pénzügyi-vagyoni helyzetét illetően.⁶

Véleményem szerint a jegyzett tőkére vonatkozó előírások már csak azért is módosításra és modernizálásra szorulnak, mert a társasági jog ezt a fogalmat a számviteli jogból kölcsönzi, és sajnálatos módon a számviteli jog nem képes megfelelni a 21. századi társadalmi-gazdasági viszonyok kihívásainak, ebből következően az ezt alapul vevő társasági jogi szabályozás is csupán idejétmúlt lehet.

Szigeti Péternek, a jogi objektiváció elmélet atyjának elgondolásából tudjuk, hogy nem csupán a gazdasági alapok hatnak a jogi felépítményre, mint a marxi érvelésben, hanem egy körforgásos, oda-vissza ható folyamatról van szó. A versenyjog álláspontom szerint ugyanúgy jelentős megújulás előtt áll, hiszen a hatályos versenytörvényben szinte alig, sporadikusan jelennek meg csupán az alternatív közgazdasági elméletek környezetvédelmi, fenntarthatósági, jóléti felfogásai, azaz az alapul fekvő versenyelméletek és közgazdasági elméletek változásához hozzá kellene igazítani mind a hatályos magyar, mind pedig az uniós versenyjogot is.

Ami a számviteli szabályok, s ebből következően saját és jegyzett tőkére vonatkozó társasági jogi szabályok elavultságát illeti (bár mind ez a kérdés, mind pedig a versenyjog szükséges modernizációja megérne egy önálló tanulmányt), annyit feltétlenül le kell szögezni, hogy a mai információs társadalom lényegesen, nagyságrendekkel gyorsabb információáramlásra képes, és az információs társadalom tagját képező mai ember is lényegesen frissebb információkat vár el, mint amit a hatályos számviteli és társasági

⁶ A kisadózó vállalkozások tételes adójáról szóló 2012. évi CXLVII. törvény 12. § (1) és (3) értelmében a kisadózó vállalkozások számára a számvitelről szóló 2000. törvény szerinti beszámoló készítése nem kötelező.

jogi normák előírják. A tőzsdejogi szabályok közelebb vannak az elvárásokhoz, de a negyedéves gyorsjelentés sem tekinthető elégségesnek, a tőzsdejogi példákból inkább a részvényárfolyamok közzétételére vonatkozó szabályok azok, amelyek nagyon közel vannak a mai kor igényeihez. A tőzsdejogban pl. a tőzsde nyitvatartási ideje alatt néhány kivételtől eltekintve (pl. nyitó és záró szakasz) folyamatosan figyelemmel lehet kísérni a részvényárfolyamok változását, főszabályként ingyenesen 15 perc késleltetéssel, aki pedig előfizet a valós idejű (*realtime*) szolgáltatásra, az élőben kísérheti figyelemmel az árfolyamok változását. Utóbbi megoldás véleményem szerint diszkriminációs kérdéseket vet fel, hiszen az információ hatalom, nézőpontom szerint a jelenlegi és potenciális részvényeseknek és befektetőknek egységes információs szintet kellene nyújtani.

A lassúságon túl további problémát jelent, hogy a számviteli nyilvántartások sok esetben nem tartalmaznak sajátos vagyonelemeket, ami a szabályozás hiányosságaira vezethető vissza, gondolok itt elsősorban a kriptodevizákra, nem hivatalos fizetőeszközöknek minősülő alternatív fizetési eszközökre (pl. a soproni kékfrankra), vagy éppen nem helyettesíthető tokenekre (NFT-kre).

3. Sajátos gazdasági alágazati szabályok

Látni kell ugyanakkor azt is, hogy a legkomolyabb jegyzett tőkére vonatkozó előírások nem a Ptk.-ban, hanem gazdasági alágazati szabályokban találhatóak. Ezek a szabályok mint *lex specialis* felülírják az adott tevékenység vonatkozásában a Ptk.-ban található szabályokat, azonban a hitelezők védelme érdekében azoktól csupán felfelé térhetnek el, azoknál csupán magasabbak lehetnek.

Tőzsde esetében 500 millió forintos minimális jegyzett tőkét ír elő a Tpt. 299. § (1) bekezdése, árutőzsde és határidős kamatlábügyletek kizárólagosság esetében elegendő a 150 millió forint is. Bank esetében a korábbi 2 milliárd forintos jegyzett tőkét a jogalkotó nemrég 4 milliárd forintra emelte fel (2020. január 1. napjától).⁷ Szövetkezeti hitelintézet minimális jegyzett tőkéje legalább 300 millió forint.⁸

Biztosító vagy viszontbiztosító részvénytársasággá és harmadik országbeli biztosító fióktelepénél pedig százmillió forint, melynek legalább 70%-a pénzbeli vagyoni hozzájárulás.⁹

Jelzálog-hitelintézet legalább 3 milliárd forint jegyzett tőkével alapítható, amelyet pénzbiztosítani kell befizetni, azaz nem lehet apport.¹⁰

Az alágazati szabályok ráadásul a jegyzett tőkére vonatkozó követelmények olykor drasztikus megemelésén túl egyéb jogi eszközöket is alkalmaznak a társaság fizetőképessége érdekében, a teljesség igénye nélkül: jegyzett tőke befizetésének előírása az alapításkor, vagyoni biztosítékok (bankgarancia, biztosítási szerződéskötési

7 Hpt. 12. § (1) bekezdés a) pont.

8 Hpt. 12. § (1) bekezdés b) pontja értelmében.

9 Bit. 7. § (3) bekezdés, valamint Bit. 93. § (2) bekezdés a) pontja szerint.

10 A jelzálog-hitelintézetekről és a jelzáloglevélről szóló 1997. évi XXX. törvény 2. § (3) bekezdés alapján.

kötelezettség), szavatoló tőke, különböző tartalékolási előírások (pl. technikai tartalék a biztosítóknál).

Az alágazati szabályok – bár nem teljesen egységes, de mégis jellemző – sajátosága, hogy a fokozott jegyzett tőke követelményt gyakran működési engedélyhez köti, ahol a megfelelő létszámmal és jogi-gazdasági, adott tevékenységre vonatkozó szakmai ismerettel rendelkező hatóság (pl. Magyar Nemzeti Bank mint pénzügyi felügyelet, vagy éppen a közraktári felügyelet) az engedély elbírálása során alaposan meg tudja vizsgálni az engedély iránti kérelmet, másrészt a kérelemhez jellemzően sajátos üzleti tervet kell készíteni, amelynek adataiból, megalapozottságából, szakszerűségéből következtetni lehet az alapítandó gazdasági társaság tevékenységének jövőbeli sikerességére, nyereségességére. Mindezt a hatályos társasági jogunk akként támogatja és védelmezi, hogy az előtársasági létszakban engedélyhez kötött tevékenység egyáltalán nem folytatható, és a többi, előtársasági létszakhoz fűződő korlátozástól eltérően ezt nem oldja meg a társaság jogerős cégbirósági bejegyzése, hanem ehhez a végleges hatósági engedély lesz szükséges.

4. A jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény

Szót kell ejteni arról is, hogy a Ctv.-t jövőre felváltja a jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény, ügyvédi kamarai hírek szerint a törvényben szereplő hatálybalépési dátumhoz képest a tényleges hatálybalépés a lényeges változások megismeréséhez, elsajátításához, a megfelelő képzések és továbbképzések lebonyolításához szükséges idő miatt néhány hónapot csúszni fog. Mint tudjuk, az ördög a részletekben rejlik, sajnálatos módon jelen tanulmány írásának időpontjában a végrehajtási rendeletek még nem készültek el, azok nem állnak rendelkezésre, csupán a rendeletalkotási felhatalmazó rendelkezések köre ismert, valamint az a nem elhanyagolható tény, hogy cégeljárást eddig szabályozó IM-rendeletek helyét eggyel magasabb szintű jogszabályok, azaz kormányrendeletek fogják átvenni a jövőben.¹¹

A már elfogadott, kihirdetett, de még hatályba nem lépett törvény (amely az eddigi Ctv.-alanyokon túl a civilszervezetekre és az ügyvédi irodákra is vonatkozik majd) egyelőre a jegyzett tőke összegének kötelező feltüntetése pártján áll,¹² ráadásul a leszállítás időpontja nem lehet a bejegyzés napjánál korábbi.¹³

11 „A cégjogtól ma leginkább azt várjuk el, hogy a társasági jog anyagi jogi rendelkezéseinek táplálója legyen, és biztosítsa e rendelkezések hatékonyságát, gyors adaptációját a piaci-üzleti kapcsolatokban.” NOCHTA Tibor: *A társasági törvényünk jogrendszerbeli környezetéről = Acta Conventus De iure Civili Tomus X.*, szerk. PAPP Tekla, Lectum Kiadó, Szeged, 2009, 115.

12 A jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény 44. § (7) bekezdés „A szervezet a jogi személyek nyilvántartásába történő bejegyzésével jön létre, és a nyilvántartásból történő törléssel szűnik meg. A szervezet jegyzett tőkéjének leszállítása esetén az erre vonatkozó nyilvántartási adat, valamint a közhasznú jogállás bejegyzése és törlése a bejegyzés napjával válik hatályossá.”

13 A jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény 105. § [A létesítő okiratnak, illetve módosításának a bejegyzési eljárásban észlelhető érvénytelensége] (2) bekezdés b) pont: „a létesítő okirat nem tartalmazza a szervezet nevét, célját vagy főtevékenységét, valamint gazdasági társaság esetén a jegyzett tőkéjét és a tag vagyoni hozzájárulásának mértékét.”; (2) bekezdés e) pont: „a korlátolt felelősségű társaság és részvénytársaság esetében a jegyzett tőke legkisebb összegére vonatkozó törvényi előírásokat megszték”.

5. A számviteli jogból importált problémák

A jegyzett tőkét a társasági jog a számviteli törvényből kölcsönzi, az ott található értelemben használja, külön nem definiálja.

A jegyzett tőke klasszikus felfogása a saját tőke azon eleméről szól, amely legfőképpen a széles értelemben vett hitelezők védelmét szolgálja, valamint a vállalkozás komolyságát, súlyát is szemlélteti.

Kérdésként merülhet fel, hogy potenciális hitelezők honnan tájékozódnak az adott gazdasági társaság pénzügyi vagyoni helyzetét illetően. A számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdasági társaságok esetében a jogi személy létrejöttét követően az első néhány évben igen nehéz az értékelés, hiszen a potenciális hitelezők és a professzionális gazdasági tanácsadók, könyvvizsgálók, minősítő cégek jellemzően a lezárt üzleti évek számviteli törvény szerinti beszámolóiból indulnak ki. Nem véletlen, hogy a start-up cégek finanszírozását nem a klasszikus kereskedelmi bankok, hanem kockázati tőkebefektetők, kockázati tőkealapok, ún. üzleti angyalok végzik, jelentősen eltérő szemlélet- és működésmóddal, kockázatértékelési szabályzattal.

Megjegyzendő, hogy a széles értelemben vett kockázatkezelésen belül a vállalati kockázatkezelés külön tudomány.¹⁴

Álláspontom szerint az leszögezhető, hogy a jegyzett tőke szabályozása jelenlegi formájában nem alkalmas a szándékolt célok elérésére, más kérdés, hogy az esetleges változtatások milyen irányba indulnak el. El lehet képzelni szigorítási irányt is, amely nem feltétlenül a tőkekövetelmények növelését jelenti, csak azok folyamatos meglétét ellenőrizné és garantálná, azaz a jelenlegi jogalkotói cél eléréséhez nyújtana hatékony jogi eszközöket.

A liberalizáció egy másik lehetséges, bár álláspontom szerint szélsőséges iránya a jegyzett tőke eltörlése vagy jelképes összegűvé tétele anélkül, hogy cserébe a hitelezővédelem eszköztára, szintje és mértéke növekedne. Hangsúlyozom, hogy önmagában a jegyzett tőke csökkentését vagy eltörlését nem tartom szélsőségesen libertariánusnak, csak akkor, ha a jogalkotó a hitelezők érdekeit más módon nem kompenzálja.

Természetesen a jogalkotó helyzete nehéz, hiszen egymással olykor homlokegyenest szembenálló érdekek mentén kell szabályoznia, értelemszerűen az alapítók a lehető legkevesebb és legkönnyebben előteremthető jegyzett tőkét szeretnék, míg a hitelezők érdeke befektetések, követeléseik biztonsága, minél nagyobb valószínűségű és mértékű, minél kisebb idő-, energia- és költségráfordítása melletti behajtása.

Az alapítók érdekeit erősíti az innovatív megoldások támogatása, ahol rendszerint az ötletgazda (a szellemi tulajdoni védelmi szintjétől és jogi konstrukciójától függetlenül) jellemzően nem rendelkezik kellő tőkével a termék/szolgáltatás piaci bevezetéséhez, jó, ha egy prototípust el tud készíteni kisipari körülmények között, sokszor még egy valamirevaló üzleti terv, megvalósíthatósági tanulmány is meghaladja mind a szakmai tudását, mind a rendelkezésére álló anyagi forrásokat.

¹⁴ Ld. bővebben pl. FARKAS Szilveszter, SZABÓ József: *A vállalati kockázatkezelés kézikönyve*, Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Budapest, 2012.

6. Hitelezővédelmi szempontok

Hozzá kell tenni, hogy a jogalkotói patikamérleg serpenyőiben a hitelezővédelem szempontjából nem csupán a jegyzett tőke összegre és szolgáltatására vonatkozó szabályoknak kell bent lenniük, hanem széles értelemben a követelések behajtására vonatkozó összes normának, az eljárások hosszára és eredményességére vonatkozó statisztikai adatnak, a behajthatatlan követelések esetében a látens, el nem indult eljárások adataira vonatkozó, felméréseken alapuló becsléseknek egyaránt, hiszen tudjuk, hogy sok esetben a behajthatóság alacsony esélye miatt a hitelezők nem kockáztatják a felszámolási keretben a hitelezői igénybejelentést vagy éppen a végrehajtási eljárás megindítását.¹⁵ Akár a megérzéseken alapuló, akár a tudatos és professzionális vállalati kockázatkezelés (*risk management*) ugyanis sokszor arra sarkallja a hitelezőket, hogy a fenti eljárásokat ne indítsák meg, vagy a már megindult eljárásokhoz ne csatlakozzanak, hiszen ilyen esetben a kárukát növelné a vissza nem kapott, 1%-os felszámolási eljárás keretében fizetendő regisztrációs díj, valamint a végrehajtónak fizetendő előleg.

A be nem hajtható követelések esetében ugyanakkor a természetes személyeknél nagyobb a látencia, hiszen rájuk nem vonatkozik olyan számviteli előírás, amely a követelések behajthatatlanságának igazolását követelné meg.

Hozzá kell tenni, amennyiben a követelés behajtására nincsen remény, és az 1%-os regisztrációs díj befizetését a hitelező nem kívánja, akkor a Cstv. friss módosításainak köszönhetően 2000 Ft-os nettó költségterítés megfizetése a felszámolónak történő igazolása mellett a felszámolónak kötelessége lesz haladéktalanul kiadni a számviteli törvény 3. § (3) bekezdés 10. pont c) bekezdés szerinti, a követelés behajtására vonatkozó igazolást abban az esetben, ha a követelést nem engedményezték, és a hitelező igényének kielégítésére nincsen fedezet.

Azt is meg kell jegyezni, hogy a Cstv. friss módosításainak köszönhetően, amennyiben a felszámolást elrendelő törvényszéki végzés 2021. július 1. napját követően válik jogerőssé, ott további 0,5%-os költségátalányt is fizetniük kell a hitelezőknek, amely költségátalány nem lehet kevesebb, mint 2000 Ft, és nem lehet több, mint 40 000 Ft. A felszámolónak ugyan vissza kell fizetnie a hitelező számára a költségátalány fel nem használt részét a felszámolási zárómérlegen keresztül, azonban a felszámolási eljárások eddigi elszámolt költségadataira tekintettel nem valószínű, hogy erre sűrűn és nagymértékben sor kerülne. Másképpen fogalmazva a hitelezői felszámolási költségek akár a korábbiak másfélszeresére is emelkedhetnek.

A hitelezőket – szemben a Ptk. kötelmi különös rész kölcsön- és hitelszerződésekre vonatkozó szabályaiban nevesített szerződési pozícióval – széles értelemben véve ide tartozik mindenki, akinek a gazdasági társaság bármilyen jogcímen tartozik, beleértve mind a kontraktuális, mind pedig a deliktális kárkötelmeket.

Az orvostudományok példáját kölcsönözve és analógiájával élve, ha azt mondhatjuk, hogy a patológia művelői ismerik legjobban korábbi gyógykezeléseik erősségeit és

¹⁵ ARMOUR, John: *Share Capital and Creditor Protection. Efficient Rules for a Modern Company Law*, *The Modern Law Review*, 2000/63, 355–378.

gyengéit, akkor az is kijelenthető, hogy a fizetéseképtelenségi jog művelői ismerik legjobban a társaságalapítás előnyeit is hátrányait.¹⁶

A jegyzett tőkére vonatkozó szabályozás tehát álláspontom szerint megérett a változásra, hiszen a jelenlegi állapot sajnálatos módon mind az alapítók, mind pedig a hitelezők szempontjából a negatív tulajdonságokat egyesíti, azaz indokolatlan.

Hangsúlyozom, hogy az általam javasolt változtatások csupán a Ptk.-ban definiált jegyzett tőkekövetelményekre vonatkoznak, az alágazati törvényekben szereplő sajátos, ennél magasabb és szofisztikáltabb tőkekövetelményekre nem! A gazdasági társaságok közül ugyanakkor a hatályos Ptk.-ban foglalt összes változatra, azaz a nyilvánosan működő részvénytársaságokra is vonatkozik a javaslatom. Véleményem szerint ugyanis, ha egy nyrt. nem végez olyan tevékenységet, amelyre valamely alágazati szabály speciális jegyzett tőke előírást tartalmazna, akkor önmagában az tény, hogy részvényei egy részével az értéktőzsdén kereskednek, nem elég specialitás ahhoz, hogy eltérő szabályozás vonatkozzon rá a jegyzett tőke tervezett reformja során.

Kérdésként merülhet fel, hogy a jegyzett tőke Ptk.-beli eltörlését vajon leronthatja-e a sajátos alágazati szabályok elburjánzása? Sajnos számos példát láttunk arra, hogy egy alapvetően üdvözlendő jogalkotói döntést más jogi normák változása lényegében kiüresít, vagy legalábbis a jelentőségét, alkalmazásának gyakoriságát lényegesen lerontja. Ez történt a garantált bérminimum intézményévvvel, ahol a jogalkotó célja az volt, hogy a kvalifikált munkaerő, azaz a végzettségi előírásoknak megfelelő munkavállalók minimálbérnél magasabb összegű jövedelemre tegyenek szert, ráadásul ettől érvényesen eltérni se lehessen. Mind a minimálbér, mind pedig a garantált bérminimum összegét jogszabály írja elő. A jogalkotó sajnálatos módon nem volt tudatában annak, vagy nem foglalkozott azzal, hogy a képesítési előírásoknak csupán kis százalékát rögzítették jogszabályban, jelentős része a munkáltató saját belső dokumentumában volt megtalálható, így a belső szabályzat, ügyvezetői, vezérigazgatói utasítás stb. A jogszabályi képesítési előírás hiányában önző anyagi érdektől vezérelve a garantált minimálbér bevezetése, majd rendszeresen, évenkénti jelentős emelése hatására a munkáltatók folyamatosan szűkítik, törlik szuverén döntésükkel a belső képesítési szabályokat, előírásokat.

Véleményem szerint amennyiben a jogalkotó kellő önmérsékletet tanúsít, és valóban csak a szükséges területeken és mértékben ír elő jegyzett tőkekövetelményt, az új, általam tervezett reformnak nem kell tartania attól, hogy speciális szabályokkal lerontanák, kiüresítenék az általános szabály tartalmát.

A jegyzett tőke mértékére vonatkozó szabályokat a jogalkotó – helyesen – most is szándékosan két lépcsőben szabályozza: a Ptk. jelenti az általános, generális szabályozást, az alágazati szabályok pedig a speciálisat. Értelemszerűen a mértéket a jogalkotó a Ptk.-ban most is az adott gazdasági társaságokra vonatkozó *átlagos* kockázati sinthez kívánta igazítani, azonban a tevékenységi körök, üzleti modellek, a vállalkozói morál és számos más tényező miatt ezek csupán roppant pontatlan becslések.

Nem szerencsés, ha a jogalkotó a Hans Kelsen-féle tiszta jogtant kívánná megalósítani, és egy elefántcsonttoronyból kívánná szabályozni a gazdasági társaságok

16 Rafael LA PORTA, Florencio LOPEZ-de-SILANES, Andrei SHLEIFER, Robert VISHNY: *Investor protection and corporate governance*, The Journal of Financial Economics, 2000/58, 3.

működését. Harmathy Attila professzor úr említette még az ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájában, hogy amikor felkérték a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság vezetésére, akkor egyik első dolga az volt, hogy a Központi Statisztikai Hivatalhoz fordult, bekérve számos adatot, melynek célja az volt, hogy egy valós társadalmi-gazdasági viszonyokat ismerő, azt alapul vevő új polgári törvénykönyv születhessen, ahol pl. a főszabály valóban a társadalomban elterjedt megoldást, és nem pedig a kivétel kivételét takarja. Harmathy végig tudta vinni vállalásait, mivel alkotmánybíróvá választották, így Vékás Lajos vette át a helyét a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság élén.

7. Lehetséges de lege biztosítási jogi megoldás

A biztosítástan és a biztosítási jog egyik erőssége, hogy a kockázatközösség megszervezése a biztosítási díjak kialakítása, a biztosítási szerződések és szabályzatok (általános szerződési feltételek) kidolgozása, közgazdaságilag a termékek kidolgozása statisztikai adatok gyűjtése, valamint ezek felsőfokú matematikai, valószínűségszámítási módszerekkel történő feldolgozása alapján történik a vonatkozó jogi keretek között.

A XXI. század a történelem eddigi menetét tekintve az információgyűjtés és -feldolgozás aranykora. Soha nem látott mennyiségű és részletességű adat keletkezik, részben állami, részben magánnyilvántartásokban, érzékelőkben, szenzorokban, vállalati és állami szervereken. Az adatbányászat, *data mining*, *big data*, digitalizáció, fejlett mesterséges intelligencia segítségével – természetesen az adatvédelmi szabályok szükség szerinti módosításával és betartásával – a biztosítók számára tehát bizonyos szempontból aranybánya lenne, hiszen a biztosítók működése mindig is a meglévő statisztikai adatok elemzésén alapult.

A biztosítók belső működése is változóban van, egyre inkább terjed az elektronikus kárbejelentés, egyre fejlettebb matematikai, statisztikai, valószínűségszámítási módszerekkel dolgoznak, és erre egyre nagyobb számítású informatikai kapacitás áll rendelkezésre.

Kérdésként merült fel, hogy vajon a hazai biztosítók rendelkeznek-e kellő mennyiségű, minőségű és részletességű adattal ilyen termékek kidolgozásához. Álláspontom szerint a jegyzett tőke helyetti felelősségbiztosítási rendszer bevezetése érdekében első körben hazai, de lehetőség szerint uniós szinten csoportmentességi rendeletben kellene mentesíteni a biztosítótársaságokat a kartelltilalmi rendelkezések alól annak érdekében, hogy az adatok gyűjtését, feldolgozását, a számítási modellek kidolgozását közösen tehesék meg. Ez egy átmeneti ideig nagyobb társadalmi-gazdasági haszonnal járna, mint a verseny fenntartása, ráadásul a biztosítási szektorban mind hazai, mind uniós szinten volt már korábban jól működő csoportmentességi rendelet.

Fontos annak a leszögezése is, hogy a tervezett biztosítási módozat mindenképpen kárbiztosítás, nem pedig összegbiztosítás legyen, azaz ne lehessen nyereszkedni, ne lehessen jogalap nélkül gazdagodni, a káron szerzés tilalmába ne ütközhesen a biztosítási kárrendezés. A kárbiztosításokon belül álláspontom szerint a felelősségbiztosítási szerződési módozat megfelel a fenti kívánalmaknak és a jogdogmatikai elvárásoknak

is, tekintettel arra, hogy a jogi személy gazdasági társaságnak minősülő biztosított felelőssége váltja majd ki a biztosító teljesítését, azaz a jogi felelősségi terminológia megfelelő, függetlenül attól, hogy a felelősségbiztosítási szerződés, a felelősségbiztosítási fedezet nem szüntetné meg a gazdasági társaság tagjainak alapesetben társasági formánként változó, csalárd magatartások esetében egységes rezsimű mögöttes helytállási kötelezettségét.

Mind a magyar, mind az uniós, mind pedig a világ más részein tevékenykedő biztosítótársaságoknak számos vállalati felelősségbiztosítási módozata, terméke van már jelenleg is, ahol komoly kárstatisztikákkal, szerződéses, panaszrendezéssel, egyezségi és polgári peres tapasztalattal rendelkeznek.¹⁷

Ma is számos olyan tevékenység van Magyarországon, sőt az EU-ban Magyarországon van az egyik legtöbb olyan szabály, mely bizonyos tevékenységek végzéséhez felelősségbiztosítási szerződés megkötését és folyamatos hatályban tartását írja elő a tevékenységet végző biztosított számára, a teljesség igénye nélkül idetartoznak az ügyvédek, bírósági végrehajtók, felszámolók, vadászok, biztosításközvetítők, utazási irodák stb.¹⁸

A Bit. 4. § (1) bekezdés 10. pontja értelmében biztosítási termék: „meghatározott biztosítási kockázatokra vagy kockázatcsoportokra kidolgozott feltétel- és teljesítési rendszer”.

A Bit. 4. § (1) bekezdés 98. pontja értelmében termékterv: „meghatározott veszélyközösségre kialakított, a biztosító által terjeszteni kívánt termék alkalmazhatóságáról kidolgozott terv, amelynek tartalmi követelményeit a 3. melléklet tartalmazza”.¹⁹

17 Például ha az Allianz honlapját nézzük, akkor többek között találunk általános felelősségbiztosítást, szolgáltatás-felelősségbiztosítást, munkáltatói felelősségbiztosítást, termékfelelősségbiztosítást, környezetszennyezési felelősségbiztosítást, tervezői szakmai felelősségbiztosítást, rendezvényszervezői felelősségbiztosítást, szakképzést szervezők felelősségbiztosítását, ügyvédek kötelező szakmai felelősségbiztosítását, egészségügyi szolgáltatók felelősségbiztosítását, könyvelők, adótanácsadók, bérszámfejtők, társadalombiztosítási ügyintézők felelősségbiztosítását, személy- és vagyonvédelmi, magánnyomozói tevékenységet folytatók felelősségbiztosítását, valamint független biztosításközvetítőik és biztosítási szaktanácsadók felelősségbiztosítását.

18 Bár a Ptk. nem részletezi a felelősségbiztosításokat, a Bit. 1. melléklet A) rész, A nem életbiztosítási ágazatok kockázat szerinti besorolása igen, pl. 10. pont Szárazföldi járműekkel kapcsolatos felelősség, 11. pont Légi járműekkel kapcsolatos felelősség, 12. pont Hajókkal kapcsolatos felelősség, 13. Általános felelősség.

19 Bit. 3. melléklete

„1. A biztosítási szerződési feltételeket

2. A díjkalkulációt

2.2. A nem életbiztosítási ághoz tartozó kockázatot tartalmazó termék esetén

2.2.1 a kár- és kockázatelosztásokat vagy egyéb statisztikákat,

2.2.2. a díjkalkulációs elv leírását,

2.2.3. a díjszámítás elemeinek és tervezett paramétereinek megadását, beleértve a díjtáblázatokat is.

2.3. Az esetleges érték követés módszerét.

A 2.2. alponthoz tartozó díjkalkulációnak tartalmaznia kell a kalkuláció utólagos ellenőrzését szolgáló adatgyűjtésbe vont adatok körét is.

3. Kiegészítő adatokat

A kiegészítő adatokat 3 évre előre becsülve – évenkénti bontásban –, a következő adatokat kell tartalmazniuk:

A Magyar Ügyvédi Kamara (MÜK) honlapján szerepelnek bizonyos adatok az ügyvédek felelősségbiztosításáról, nevezetesen a biztosító neve, valamint mértéke.

A MÜK honlapján a csillagozott adatok közhiteles adatoknak számítanak a 2017. évi LXXVIII. törvény 189–190. §§-ai szerint, a felelősségbiztosításra vonatkozó adatok csillagozottak a honlap szerint, ezzel ellentétben az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény (Üttv.) 1. mellékletének 33. pontja szerint a kötelező felelősségbiztosításának felelősségbiztosítója és mértéke a melléklet magyarázata szerint nem közhitelesen nyilvántartott adat.

Kiseb probléma, amikor nem a jogi személy biztosító pontos teljes vagy rövidített nevét adják meg, mondjuk Allianz szerepel az Allianz Hungária Biztosító Zártkörűen Működő Részvénytársaság vagy Allianz Hungária Zrt. helyett.

Komolyabb problémát jelent, hogy vajon mire vonatkozik a MÜK nyilvántartásában szereplő „mérték” rovat.

Maga az Üttv. sem fogalmaz egyértelműen, hiszen a felelősségbiztosításra vonatkozó jogi előírások három összeget szabályoznak, nevezetesen az éves limit minimális mértéke, káreseményenkénti limit minimális mértéke, valamint az önrész maximális mértéke – melyikre vonatkozik a törvényi előírás, és melyiket tartalmazza a MÜK honlapja?

Az Üttv. 14. § (3) bekezdés szerint a MÜK szabályzatában meghatározza az ügyvédi felelősségbiztosítás évenként számított legalacsonyabb összegét, valamint törvényben nem szabályozott követelményeit.

Káreseményenkénti limit minimális mértéke az Üttv. 14. § (2) bekezdés szerint 15 millió forint, azonban az Üttv. átmeneti rendelkezéseiről szóló 208. § (9) bekezdés e) pontja szerint 2022. december 31-ig káreseményenként csupán 14 millió forint.

Éves limit minimális mértéke az ügyvédi felelősségbiztosítás évenként számított legalacsonyabb összegéről és követelményeiről szóló 2017. (XI. 20.)/ 9. MÜK-szabályzat 1. pontja értelmében a káreseményenkénti limit 160 százaléka, azaz 2022. december 31-ig 22,4 millió forint, 2023. január 1-től 24 millió. A fentiekhez képest jelenleg, 2022-ben saját 16 millió forintos káreseményenkénti és 24 millió forint éves limitű biztosításomra az szerepel a MÜK honlapján, hogy Üttv. szerinti minimumösszeg.

Az önrész maximális mértéke az ügyvédi felelősségbiztosítás évenként számított legalacsonyabb összegéről és követelményeiről szóló 2017/9. (XI. 20.) MÜK-szabályzat 2. pont d) bekezdésének értelmében nem lehet több, mint 15%, valamint konjunktív feltételként felelősségbiztosítási összegenként sávós forintosított limitet is meghatároz, pl. a da) pont szerint 10 és 20 millió Ft felelősségbiztosítási összeg esetén az önrész nem haladhatja meg a 150 000 Ft-ot.

Nagyobb probléma, hogy a MÜK közhiteles nyilvántartásában összekeverik a biztosítót a biztosításközvetítővel, és a biztosításközvetítőt tüntetik fel a biztosítási fedezet nyújtójaként, miközben ez egyrészt a Bit. szabályaival, másrészt a biztosításközvetítő közhiteles cégnyilvántartásban szereplő tevékenységi köreivel, valamint a Magyar Nemzeti Bank mint pénzügyi felügyelet nyilvántartásával is ellentétes.

3.1. a tervezett állomány darabszámot és állománydíjat,

3.2. a termék várható költségfelhasználását: a szerzési, a kárrendezési, az igazgatási költségeket,

3.3. a várható díjbevételt,

3.4. a biztosítási esemény alapján várható kifizetéseket”.

Álláspontom szerint bevezetés esetén jogbiztonsági szempontból mindenképpen kellő felkészülési idő, legalább egy év lenne szükséges mind a gazdasági társaságoknak és jogi képviselőknek, mind a nyilvántartó bíróságoknak, mind a biztosítóknak, mind pedig a potenciális hitelezőknek és jogi képviselőknek.

Meg kell említeni ugyanakkor, hogy a felelősségbiztosítás nem csupán a teljesítési képességen segíthet, hanem olykor a teljesítési készség hiányát is orvosolhatja. A hatályos Ptk. felelősségbiztosítási szabályainak egyik jelentős novuma, hogy a 6:472. § (2) bekezdés értelmében „Ha a biztosított a vele szemben támasztott kártérítési igények miatti felelősségét vagy összecszerű helytállási kötelezettsége mértékét nyilvánvalóan megalapozatlanul vitatja, a biztosító jogosult a károsultnak teljesíteni. Az alaptalan tagadás többletköltségei a biztosítottat terhelik; ha azokat a biztosító viselte, a biztosított azokat neki visszafizetni tartozik.”

Irodalomjegyzék

1. John ARMOUR: *Share Capital and Creditor Protection. Efficient Rules for a Modern Company Law*, The Modern Law Review, May, 2000/63.
2. CSEHI Zoltán: *A társaságok tőkésítéséért való felelősség. Quo vadis ius societatis Hungaricum; Társasági jogunk múltja, jelene, jövője. c. konferencia = Acta Conventus de Iure Civili Tomus IX. sz.*, szerk. PAPP Tekla, Lectum Kiadó, Szeged, 2008.
3. FARKAS Szilveszter, SZABÓ József: *A vállalati kockázatkezelés kézikönyve*, Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Budapest, 2012.
4. Klaus J. HOPT: *Modern Company Law Problems: A European Perspective. Keynote Speech: Company Law Reform in OECD Countries. Comparative Outlook of Current Trends*, Stockholm, Sweden 7-8 December 2000.
5. Rafael LA PORTA, Florencio LOPEZ-de-SILANES, Andrei SHLEIFER, Robert VISHNY: *Investor protection and corporate governance*, The Journal of Financial Economics, 2000/58.
6. Bayless MANNING: *Legal Capital*, 2nd ed Mineola, NY, Foundation Press, 1982.
7. NOCHTA Tibor: *A társasági törvényünk jogrendszerbeli környezetéről = Acta Conventus De iure Civili Tomus X.*, szerk. In: PAPP Tekla, Lectum Kiadó, Szeged, 2009.
8. SZEGEDI András: *A törzstőkeminimum dogmája*, Jog – Állam – Politika, 2009/1.
9. SZEGEDI András: *Az „ezer forintos kft.” védelmében*, Gazdaság és Jog, 2007/3.

FEGYVERESI ZSOLT

Van-e a kft. társasági tőkéjének törvény szabta minimális mértéke a román társasági jog rendelkezései szerint?

Is There a Legal Minimum Capital Requirement for an LLC Under the Regulation of Romanian Company Law?

Abstract: The share capital is the investment made by company members, the amount of which must be set out in the articles of association. The company capital is not the same as the total assets of the company, but it is an integral part of the company. Until November 2020, the Romanian Company Law maintained a mandatory minimum capital requirement for limited liability companies, but later the provision was simply deleted from the law with the amendment of the Companies Act. As we will see, this does not mean that a limited liability company can be created with zero share capital.

Keywords: limited liability company, share capital, minimum share capital, creditor protection, social part, associate

Összefoglaló: A társasági tőke a tagok által a társaságra ruházott befektetés, amelynek mértékét a létesítő okiratban rögzíteni kell. A társasági tőke nem azonos a társaság teljes vagyonával, azonban annak szerves részét képezi. A romániai társasági jogi szabályozás 2020 novemberéig a kft. vonatkozásában kötelező társasági tőke minimumot tartott fenn, majd a társasági törvény módosításával a törvényből egyszerűen törölték az erre vonatkozó rendelkezést. Amint látni fogjuk, ez nem azt jelenti, hogy korlátolt felelősségű társaság nulla alaptőkével is létrehozható.

Kulcsszavak: korlátolt felelősségű társaság, társasági tőke, minimális alaptőke, hitelezővédelem, társasági rész, tag.

1. A társasági tőke és lehetséges funkciói

A társasági tőke a tagok által a társaság alapítása és működtetése érdekében nyújtott vagyoni hozzájárulások összege, egy, a társaságra ruházott befektetés. Meg kell jegyeznünk, hogy a társasági tőke nem azonos a társaság teljes vagyonával, azonban annak

szerves részét képezi. A társaság pillanatnyi gazdasági helyzetét nem a társasági tőke mértéke, hanem a saját tőke szinte mutatja.¹

A társasági tőke mértékét a társaság létesítő okiratában kell megjelölni, feltüntetve a tagok készpénzbeli vagy természetbeni hozzájárulását, a természetbeni hozzájárulás értékét és értékelési módját. Ugyanakkor a létesítő okiratban fel kell tüntetni a társasági részek számát és névértékét, illetve a tagoknak a hozzájárulásuk ellenében kiosztott társasági részek számát.² A készpénz-hozzájárulás minden társasági forma alapításakor kötelező, illetve a természetben teljesített hozzájárulásnak gazdasági szempontból is értékelhetőnek kell lennie. A természetbeni hozzájárulás minden társasági forma esetében lehetséges, és teljesítésére a megfelelő jogok átruházásával, valamint a használatban lévő javak társaságnak történő tényleges átadásával kerülhet sor. Itt kell megjegyeznünk azt, hogy amennyiben az alaptőkéhez való hozzájárulásként jegyzett vagyontárgyak között ingatlan is található, kötelező a létesítő okirat közokiratba foglalása.

A Ttv. 9.¹ cikkének jelenleg még hatályos szövege szerint a közkereseti társaság, az egyszerű betéti társaság és a korlátolt felelősségű társaság köteles az alapítás időpontjában befizetni a jegyzett alaptőkét, tehát nincs arra lehetőség, hogy azt a tagok csak részlegesen bocsássák a társaság rendelkezésére. Ezt a rendelkezést a korlátolt felelősségű társaság vonatkozásában a 2022. évi 265. törvény úgy módosítja,³ hogy a társaságnak a jegyzett alaptőke 30%-át legkésőbb a bejegyzés időpontját követő 3 hónapon belül, de a társaság nevében történő működés megkezdése előtt be kell fizetnie.⁴ A jegyzett tőkekülönbség befizetésére készpénzes hozzájárulás esetén a nyilvántartásba vételtől számított 12 hónapon belül, a természetbeni hozzájárulás esetében a nyilvántartásba vételtől számított legfeljebb 2 éven belül kell sor kerüljön. Ezzel a módosítással a jogalkotó megteremti annak a lehetőségét, hogy a kft. alaptőkéjének befizetésére ne az alapítás pillanatában, hanem csak egy későbbi időpontban kerüljön sor. Így tehát a novembertől hatályos módosítás szerint a kft.-t alapító tagok az alapítás pillanatában egyáltalán nem kötelesek vagyoni hozzájárulás szolgáltatására. Erre a Ttv. rendelkezései szerint viszont sor kell kerüljön a jegyzett alaptőke 30%-ának mértékéig legkésőbb a bejegyzés időpontját követő 3 hónapon belül vagy minden esetben a társaság működésének megkezdése előtt.

1 VERESS Emőd: *A társasági jog elmélete és a társaságok általános jellemzői = Román társasági jog. 2. bővített és aktualizált kiadás*, VERESS Emőd, FEGYVERESI Zsolt, PÁL Előd, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021, 97. Itt szükséges azt megjegyezni, hogy a jelenleg hatályos magyarországi jogi szakterminológia a társasági tőke fogalmát társasági formánként nevesíti. Romániában viszont a Ttv. egységesen a *capital social* (társasági tőke) kifejezést használja minden társasági forma tekintetében, így jelen tanulmányban is a társasági tőke vagy alaptőke kifejezéseket fogjuk használni.

2 Az 1990. évi 31. társasági törvény (Ttv.) 7. cikk d) pontja.

3 2022. évi 265. törvény a cégnyilvántartásról és a cégjegyzékbe való bejegyzést érintő egyéb jogszabályok módosításáról és kiegészítéséről. A jogszabály 2022. november 26-án lép hatályba.

4 A Ttv. 275. cikk (1) bekezdés c) pontja értelmében egy hónaptól egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő az az ügyvezető, vezérigazgató, igazgató, felügyelőbizottsági vagy igazgatósági tag, vagy a társaság azon törvényes képviselője, aki korlátolt felelősségű társaság nevében műveletekbe kezd azelőtt, hogy a társasági tőkébe való befizetés teljes egészében teljesült volna. Így tehát a jegyzett tőkét a társaság működésének megkezdése előtt mindenképpen be kell fizetni, mert amennyiben a társaság tevékenységét ezen kötelezettség elmulasztásával kezdi meg, a fentiekben felsorolt személyek bűncselekményt követnek el.

A társasági tőkének több funkciója van. Ezek közül talán a leggyakrabban hangsúlyozott a hitelezővédelmi funkció, melynek értelmében a társasági tőke hitelezővédelmi célokat szolgál. Itt kell megjegyeznünk, hogy a társaság a hitelezők felé teljes vagyonával, nem csak a társasági tőke mértékéig felel. A társasági tőke, csak áttételesen, a teljes vagyon szerves részeként szolgálja a hitelezői követelések kielégítését.⁵ Ezért nem túl szerencsés a román jogi szakirodalomban a társasági tőke funkciója kapcsán gyakran használt *a társaság hitelezőinek általános záloga* kifejezés sem,⁶ mert a hitelezők követeléseinek a biztosítékeként a társaság teljes vagyona szolgál. Ahhoz, hogy a társasági tőke valós hitelezővédelmi célokat szolgáljon, arra lenne szükség, hogy a törvény magas tőkeminimumot szabjon meg, és a társasági tőke mindig a hitelezők rendelkezésére álljon.

A társasági tőke mértéke a tartalékalap meghatározása szempontjából is irányadó. A Ttv. vonatkozó rendelkezései szerint a tartalékalap képzése céljából a társaság nyereségének legalább 5%-át minden évben el kell különíteni mindaddig, amíg az alap eléri a társasági tőke legalább egyötöd részét. Ha létrejöttét követően a tartalékalap bármilyen okból lecsökken, ki kell egészíteni. A tartalékalap tulajdonképpen biztosítékként szolgál mind a társaság, mind a hitelezők számára, ebből osztalék nem fizethető ki. Jogi jellegét tekintve a tartalékalap ugyanolyan természetű, mint a társasági tőke, és annak kiterjesztéseként értelmezhető.⁷

A társasági tőke azonban nem biztosíték címen letétbe helyezett összeg, nem is egy zárt összeg. A társasági tőke a társaságra ruházott befektetés, forgalomképes, a társaság céljaira, a gazdasági célú tevékenység megkezdéséhez felhasználható vagyonrész.⁸ Így tehát a társasági tőke egyik funkciója lehet a vagyoni háttér biztosítása a társaság kezdeti működéséhez, jelezve egyben a társaság vagyoni alapjait. Ilyen szempontból a társasági tőke bizalomnövelő funkciót is betölt.⁹

A kft. tagja főszabály szerint a társasági tőkében való részesedésével arányosan gyakorolja tagsági jogait és teljesíti kötelezettségeit. A tag ugyanakkor a társaság adózott eredményéből a társasági tőkéhez való hozzájárulásának arányában osztalékra is jogosult. A Ttv. vonatkozó rendelkezései szerint, ha az alapító okirat másként nem rendelkezik, az osztalékot a tagok között a befizetett társasági tőkében való részesedésükkel arányosan kell felosztani. Így tehát a társasági tőkének másik rendeltetése lehet a tagok nyereségben való részesedésének vagy a jogok gyakorlásának és kötelezettségek teljesítésének a meghatározása.

5 SZEGEDI András: *A törzstőkeminimum dogmája a magyar társasági jogban*, Jog – Állam – Politika, 2009/1, 34. LEHOCZKI Zóra Zsófia: *A gazdasági társaságok tőkéjének funkciói*, Polgári Jog, 2018/3.

6 Stanciu D., CĂRPENARU, Gheorghe PIPEREA, Sorin DAVID: *Legea societăților. Comentariu pe articole*, ediția 5, editura c. h. beck, 2014, 235.; ANGHENI, Smaranda: *Drept comercial. Tratat*, Editura C.H. Beck, București, 2019, 140.

7 GEORGESCU, I. L.: *Drept comercial român*, vol. II, Editura Socec, București, 1948, 693–695.

8 KISFALUDI András: *A törzstőkeemelés jelentősége és fajtái = A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*, szerk. KISFALUDI András, SZABÓ Marianna, Complex Kiadó, Budapest, 2008, 1045.

9 LEHOCZKI Zóra Zsófia: *i. m.*

2. A társasági tőke mértékének alakulása a korlátolt felelősségű társaság esetében

A román társasági jogba a korlátolt felelősségű társaságot 1990-ben a Ttv. vezette be. A törvény megalkotásakor a jogalkotó áttemelte az akkor még hatályos 1887. évi Kereskedelmi törvénykönyvben meglévő társasági formákat (közkereseti és egyszerű betéti társaság, betéti részvénytársaság és részvénytársaság), társasági jogi szabályokat, és ezeket megpróbálta a kor elvárásaihoz igazítani, majd egy új jogszabály keretein belül elhelyezni.

A Ttv. megalkotásához a II. Károly-féle Kereskedelmi törvénykönyv társasági jogi szabályait is alapul vették,¹⁰ amelyben már szerepelt egy kft.-szabályozás. Az 1938-as törvény hatálybalépést 1940 szeptemberére tervezték, illetve a részvénytársaságok közgyűlésére vonatkozó szabályait már 1939-ben hatályba is léptették. Végül 1940. december 31-én a kódex hatálybalépését a II. világháború kitörése és Románia által elszenvedett területi veszteségek következtében kialakult politikai helyzet miatt bizonytalan időre elhalasztották.

Így tehát az 1990-ben elfogadott Ttv. részben az 1887-ből megörökölt Kereskedelmi törvénykönyv, részben pedig a II. Károly-féle kódex felhasználásával jött létre, és benne került elhelyezésre a korlátolt felelősségű társaságra vonatkozó szabályozás. A Ttv. eredeti állapotában a korlátolt felelősségű társaság vonatkozásában a társasági tőke legalacsonyabb mértékét 100 000 lejben állapította meg. Tehát ennél kevesebb nem lehetett a kft. társasági tőkéje. Ezt a tőkét egyenlő értékű társasági részekre kellett osztani, és a társasági részek minimális névértékét a törvény 5000 lejben határozta meg. Ez azt jelentette, hogy az a korlátolt felelősségű társaság, amely minimális 100 000 lejes társasági tőkével jött létre, leg több 20 darab 5000 lejes névértékű társasági részzel rendelkezhetett. A társaság alapító okiratában fel kellett tüntetni a társasági részek számát és névértékét, valamint az egyes tagoknak a hozzájárulásukért nyújtott társasági részek számát.

Hogy mit is jelentett a kft.-alapításhoz szükséges minimális alaptőke, azaz 100 000 lej az 1990-es évek első felében? Míg 1991 januárjában 100 000 lej közel 3000 dollárt ért, ugyanez az összeg a román nemzeti pénznem drasztikus leértékelése és az infláció következtében 1991 májusában már csak 1600 dollárt ért. Az ország pénzügyi sebezhetősége, a pénzügyi válságok az 1990-es évek második felében is meghatározták és befolyásolták Románia gazdasági helyzetét. 1997 nyarán, mielőtt a kft. társasági tőkéjének minimális mértékét sürgősségi kormányrendelettel 100 000 lejről 1 millió lejre emelték volna, a 100 000 lej már csupán 14 dollárnak felelt meg. Az emelés következtében 1997 júliusában 1 millió lejjel, azaz 14 dollárral lehetett korlátolt felelősségű társaságot alapítani. A sürgősségi kormányrendeletet jóváhagyó törvény novemberben ismét módosít a kft. minimális társasági tőkéjének értékén, és 1 millióról 2 millió lejre emeli azt. Ekkor a módosító jogszabály a társasági részek minimális névértékét 100 000 lejben állapította

10 Codul Comercial din 1940 – Carol al II-lea, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/29764>

meg. A 2 millió lej 1997 novemberében 254 dollárnak felelt meg, míg ekkor a romániai átlagfizetés 80 dollár volt. A korlátolt felelősségű társaság a 90-es évek elején az alaptőke törvény szabta minimális mértéke miatt egyáltalán nem számított az olcsón létrehozható társaságok közé. Ezért azt gondolhatnánk, hogy ebben a periódusban közkedveltebb volt az egyszerű betéti társaság vagy a közkereseti társaság alapítása, tekintettel arra, hogy a Ttv. nem határoz meg minimális társasági tőkeszintet a tagok korlátlan felelősségéért cserébe, viszont előírja azt, hogy ezek a társaságok is rendelkezzenek alaptőkével. Ez a Ttv. 16. cikk (1) bekezdéséből következik, mely szerint a készpénz-hozzájárulás (a társasági tőkéhez) minden társasági forma alapításakor kötelező. A Nemzeti Kereskedelmi Jegyzék hivatal társaság alapításokra vonatkozó statisztikai adataiból azonban az látszik, hogy a kft. már a kezdetektől a legnépszerűbb társasági formának számított. A Ttv. hatálybalépését követő hat hónapon belül 44 269 korlátolt felelősségű társaság, 8629 közkereseti társaság, 631 egyszerű betéti társaság, 6853 részvénytársaság és 7 betéti részvénytársaság került bejegyzésre.¹¹ Összehasonlításképpen még egy adat: míg 1991-ben 13 romániai átlagfizetés nagyságú volt a korlátolt felelősségű társaság minimális társasági tőkeszintje, addig 2000-ben ez már csak egy átlagfizetésnek felelt meg.

A 2000-es évekre a kft. és bt. mint társasági forma jelentéktelenné vált. A társaságot alapítani szándékozók nem a személyegyesítő társasági formákat és a korlátlan felelősséget választották, hanem az alacsony kötelező tőkeszinttel alapítható korlátolt felelősségű társaságot, ahol valójában nem a társaság, hanem annak tagjai korlátoltan, csak a jegyzett tőke mértékéig felelnek.¹² 2005-ben egy újabb pénzreform keretében redenominálták a román nemzeti fizetőeszközt, és tulajdonképpen a RON ISO kóddal új valutát vezettek be. Ennek eredményeképpen 2005 júliusában levágtak négy nullát a lej mögül, így próbálva stabilizálni a román fizetőeszközt és megfékezni az inflációt. A redenominálás következtében a kft. 2 millió lejes minimális társasági tőkéje 200 lej lett, ami akkor 66 dollárnak felelt meg. A társasági tőke minimális mértékének a szintjén a román törvényalkotó 1997 novemberétől 2020 novemberéig nem változtatott. Míg 1997 novemberében a kft. törvény szabta minimális alaptőkéje három romániai átlagfizetésnek felelt meg, addig 2020 novemberére a 200 lejes alaptőke már csak jelképes összegnek számított, és valós hitelezővédelmi funkciója már annyi sem volt, mint a 90-es években. Érdekességgé kell itt megemlítenünk, hogy az 1938-as II. Károly-féle Kereskedelmi törvénykönyv a kft. társasági tőkéjének minimális mértékét 500 000 lejben állapította meg. Ez akkor közel 5000 dollárnak felelt meg, melynek mai értéke a 100 000 dollárt közelíti meg.

A 2020. évi 223. törvény hatálybalépéséig a korlátolt felelősségű társaság alaptőkéje nem lehetett kevesebb 200 lejnél. Az alaptőkét, függetlenül annak nagyságától, egyenlő

11 Ion TURCU: *Dreptul afacerilor*, Fundatia "Chemarea", Iași, 1992, 154. Fűzi Norbert: *Társasági részek átruházása a korlátolt felelősségű társaságban, különös tekintettel a román társasági törvény legújabb módosítására*, Erdélyi Jogélet, 2022/1, 33.

12 Romániában 1990. december 31. és 2022. augusztus 31. között összesen 2 397 808 társaságot jegyeztek be. A bejegyzett társaságok társasági formára lebontva a következők: 32 713 közkereseti társaság, 1664 egyszerű betéti társaság, 2 327 858 korlátolt felelősségű társaság és 35 573 részvénytársaság. A Nemzeti Kereskedelmi Jegyzék hivatal által szolgáltatott adatok szerint 2020-ban Romániában 1 141 000 kft., 11 111 részvénytársaság, 2476 közkereseti társaság és 193 egyszerű betéti társaság működött.

értékű társasági részekre kellett osztani. A törvény a társasági részek minimális névértékét is meghatározta, ami 10 lej volt. Így például a minimális alaptőkével alapított korlátolt felelősségű társaság legtöbb 20 darab 10 lejes névértékű társasági résszel rendelkezhetett. Természetesen ennél magasabb névértéket is meg lehetett határozni a társaság alapító okiratában. Így például 200 lejes társasági tőkével alapított társaság négy 50 lejes névértékű társasági résszel is rendelkezhetett.

A fentiekben már említett 2020. évi 223. törvény több pontban is módosította a Ttv.-t. Az egyik lényeges módosítás a Ttv. 11. cikkének (1) bekezdését érinti,¹³ mely eltörölte a korlátolt felelősségű társaság vonatkozásában a minimális társasági tőkét és a minimális névértéket. Így jelenleg korlátolt felelősségű társaság bármekkora társasági tőkével alapítható, a társasági részeknek bármilyen névértékük lehet, azonban a társasági tőkét a továbbiakban is egyenlő részekre kell osztani. Például egy 100 lejrel létrehozott kft. 1-1 lejes névértékű 100 társasági résszel rendelkezhet. Egyetértünk azzal a szakirodalmi állásponttal, miszerint ezzel a módosítással a kft. elvesztette egyik típusjegyét, és a társasági részek részvényszerű jelleggel is kibocsáthatók, bár a Ttv. *expressis verbis* tiltja a társasági részek forgalomba hozatalát.¹⁴

A 2020. évi 223. törvény tervezetének előterjesztési indokolása sem tartalmi, sem pedig terminológiai szempontból nem túl meggyőző érvek mentén próbálja a módosítás szükségességét és annak előnyeit felsorolni. Az előterjesztők szerint a törvény által előírt tőkeminimum már jelentéktelen nagyságú volt, és a társasági tőke tulajdonképpen nem más, mint a társaság számviteli mérlegének egy újabb tétele. Az indokolás néhány mondattal később szakít az előbb vázolt gondolattal, miszerint az előírt tőkeminimum amúgy is csak jelképes összeg volt, és azt hangsúlyozza, hogy a kötelező minimális alaptőke fenntartása a „kivándorlás” jelenségét eredményezheti olyan joghatóságok irányába, ahol a társaság alapítási szabályok egyszerűbbek, és adott esetben a társasági tőkének nincs törvény szabta minimális mértéke. Jogosan teheti fel a kérdést a törvénytervezet indokolását olvasó, hogy miként okozhatja a „kivándorlás” jelenségét az amúgy is jelképes összegű tőkeminimum, azonban erre a kérdésre az indokolás nem ad választ.

A Ttv. 11. cikke (1) bekezdésének módosított szövegét olvasva hiányérzetünk támadhat. A szöveg nem precíz, és félreértésekhez vezethet a kft. alaptőkéjének vonatkozásában. Olyan álláspont is megfogalmazódott, hogy a Ttv. 11. cikk (1) bekezdés rendelkezéseinek szigorú értelmezése esetén, illetve a törvény egyéb rendelkezéseinek figyelembevétele nélkül lehetővé vált korlátolt felelősségű társaság alapítása minimális alaptőke nélkül is,¹⁵ így a társaságot alapító tagok ingyenesen élvezhetnék felelősségük korlátozását.

13 Ttv. 11. cikk (1) bekezdés a módosítás előtt: A korlátolt felelősségű társaság alaptőkéje nem lehet 200 lejnél kevesebb, és egyenlő társasági részekre oszlik, melyek értéke nem lehet 10 lejnél kisebb.

Ttv. 11. cikk (1) bekezdés a módosítás után: A korlátolt felelősségű társaság alaptőkéje egyenlő társasági részekre oszlik.

14 VERESS Emőd: *Observații critice privind Legea nr. 223/2020: societatea cu răspundere limitată ca subiect de experimentare legislativă*, Revista Dreptul, 2021/5, 90.

15 Dumitru DUMBA, Ioana Laura APOSTU DUMBA: *Modificări aduse Legii nr. 31/1990 privind societățile, prin Legea nr. 223/2020, în contextul (ne)aplicării principiului legalității prevăzută de Constituția României*, Juridice.ro, <https://tinyurl.com/brnkju6k> (letöltés ideje: 2022. 05. 20.).

Álláspontunk szerint, ha a vonatkozó rendelkezést a lehető legszigorúbban értelmezzük, akár kiszakítva azt a többi, hozzá szorosan kapcsolódó rendelkezés közül, akkor sem következik belőle az, hogy kft. minimális alaptőke nélkül is alapítható. A Ttv. 11. cikk (1) bekezdése szerint a korlátolt felelősségű társaság alaptőkéje egyenlő társasági részekre oszlik. Ez egy kógens szabály, amelytől eltérni nem lehet. Ahhoz viszont, hogy egy kft. alaptőkéjét egyenlő társasági részekre lehessen osztani, mindenekelőtt szükség van alaptőkére, legyen az akár csak jelképes összegű is. Teljesebb képet csak akkor kapunk, ha a Ttv. többi alaptőkére vonatkozó rendelkezését is megvizsgáljuk. Így például a már említett 16. cikk (1) bekezdése szerint a készpénz-hozzájárulás minden társasági forma alapításakor kötelező. Ugyanakkor a Ttv. 65. cikk (2) bekezdésének rendelkezései szerint az a tag, aki a társasági hozzájárulás befizetését késve teljesíti, felel az okozott károkért, ha pedig a hozzájárulást készpénzben kötötték ki, köteles a törvényes kamatok megfizetésére is attól a naptól kezdődően, amikor a befizetést teljesítenie kellett volna.

Szintén a minimális alaptőke szükségessége következik a Ttv. 7. cikk d. pontjából, mely szerint a társaság alapító okiratának tartalmaznia kell az alaptőkét, feltüntetve azt, hogy a tagok készpénzben vagy természetben járultak hozzá. A kft. esetében fel kell tüntetni a társasági részek számát és névértékét, illetve a tagoknak a hozzájárulásuk ellenében kiosztott társasági részek számát. Ez szintén egy kógens norma, amiből következik, hogy szükséges a kft. vonatkozásában az alapító okiratban minimális alaptőkét megállapítani. A Ttv. 9.¹ cikkének 2022. november 26-ig még hatályos szövege szerint a közkereseti társaság, az egyszerű betéti társaság és a korlátolt felelősségű társaság köteles az alapítás időpontjában befizetni a jegyzett alaptőkét. Látható tehát, hogy az alaptőke mértékét nem elég csak az alapító okiratban feltüntetni, hanem azt az alapítás időpontjában be is kell fizetni. A Ttv. 2020-as módosításáig a Ttv. 36. cikk (2) bekezdés b. pontja szerint a társaságok bejegyzési kérelméhez csatolni kellett az alapító okiratnak megfelelően teljesített befizetésekről szóló banki bizonylatot. A befizetésekről szóló bizonylat benyújtása a 2020. évi 223. törvény értelmében már nem szükséges a korlátolt felelősségű társaságok vonatkozásában. A szakirodalomban megfogalmazott álláspont szerint ennek a követelménynek a megszüntetése elhamarkodott és indokolatlan döntés volt és hitelezővédelmi szempontból is aggályokat vet fel, mert nem ellenőrizhető az alapító okiratba, majd a kereskedelmi jegyzékbe regisztrált adatok valóságosága.¹⁶

Vajon elég lenne az alaptőke meglétéről a társaság alapításakor az alapító okiratban nyilatkozni, vagy továbbra is szükséges azt befizetni? A válasz erre a kérdésre jelenleg még az, hogy bár nem kell a bejegyzési kérelemhez a befizetésről szóló bizonylatot mellékelni, tekintettel a Ttv. 9.¹ cikkére, mely szerint a kft. köteles az alapítás időpontjában befizetni a jegyzett alaptőkét, a befizetésnek meg kell történnie. Amint azt a fentiekben már jeleztük, ezt a rendelkezést a korlátolt felelősségű társaság vonatkozásában a 2022. évi 265. törvény novembertől úgy módosítja, hogy a társaságnak a jegyzett alaptőke 30%-át legkésőbb a bejegyzés időpontját követő 3 hónapon belül, de a társaság nevében történő működés megkezdése előtt kell befizetni. A jegyzett tőkekülönbség befizetésére a Ttv. annak függvényében, hogy készpénzről vagy természetbeni hozzájárulásról van szó, a bejegyzés időpontjától számított 12 hónapos, illetve 2 éves határidőt állapít meg.

16 VERESS Emőd: *Observații critice...*, i. m., 87.

Talán a különböző értelmezések megelőzése végett tett közzé hivatalos weboldalon a Nemzeti Kereskedelmi Jegyzékhivatal 2020 novemberében egy tájékoztatót, melyben az áll, hogy a korlátolt felelősségű társaság alaptőkéjének értéke nem lehet kevesebb 1 lejnél, tekintettel a Ttv. 11. cikk (1) bekezdésének szövegére, mely szerint a korlátolt felelősségű társaság alaptőkéje egyenlő társasági részekre oszlik. A tájékoztató nem részletezi, hogy a hivatal milyen módon jutott erre a következtetésre. A 2020. évi 223. törvény egyik lényeges módosítása éppen a korlátolt felelősségű társaság minimális társasági tőkeszintjét és a társasági részek minimális névértékét törölte el. Ha a jogalkotó ragaszkodott volna egy minimális társasági tőkeszinthez a kft. vonatkozásában, azt a törvény szövegében állapította volna meg. A jogalkotói szándék az volt, hogy a kft. vonatkozásában a minimális társasági tőkét és a minimális névértéket eltöröljék, és a társasági résznek bármilyen névértéke megállapítható legyen, így a korlátolt felelősségű társaság akár 50 banis társasági tőkével is létrehozható, amely egyenlő névértékű társasági részekre osztható.¹⁷

3. Zárógondolatok

Amint láthattuk, a minimális társasági tőkeszint eltörlése nem jelentette egyben a tőkekövetelmény megszűnését is. A korlátolt felelősségű társaságnak alapításkor továbbra is rendelkeznie kell alaptőkével. Önmagában annak, hogy a társaságnak 200 lejes vagy 1 lejes alaptőkéje van, nincs gyakorlati jelentősége. Mindkét összeg jelképes, így ilyen tekintetben a módosítás és a jogalkotó által hangoztatott könnyítés feleslegesnek bizonyult. Hitelezői szempontból a Ttv. által eddig meghatározott társasági tőke minimum tényleges garanciát nem jelentett. Ami hitelezővédelmi szempontból valós garancia lehet, az a társaság saját tőkéje, a teljes vagyona, amelynek részeként a társasági tőke is megjelenik. Éppen ezért szerencsésebb lett volna a jogalkotó részéről, ha a törvényt módosítással nem a társasági tőke törvény szabta minimális mértékének az eltörlését vagy annak további csökkentését tűzi ki célul, hanem szigorítva, a kft. vonatkozásában egy jelentősebb minimális társasági tőkeszintet határoz meg. Egy magasabb összeg nem csak hitelezővédelmi szempontból lehet fontos, hanem jobban megszűrné a vállalkozó szellemű kalandorokat.

Mégis miért lehet fontos a társasági tőke mértéke? Bár a román Ttv. már nem határozza meg a kft. kapcsán a társasági tőkeszint legalacsonyabb mértékét, elképzelhetünk olyan helyzetet, amikor a túl alacsony vagy a nulla közeli társasági tőke akadályozhatja a korlátolt felelősségű társaság működését és fejlődését. Így például a társaság potenciális hitelezői vagy a vele gazdasági kapcsolatot létesíteni kívánók számára a társasági tőke, a saját tőke részeként jelzőszám lehet a társaság megbízhatóságát illetően. Sárközy Tamás megállapítását, miszerint a társasági törvények alaptőke-minimum előírásainak a „finom kompromisszumokra kell törekedniük”, helytállónak és

¹⁷ A bani a román lej (RON) váltópénze, és a Román Nemzeti Bank honlapján található tájékoztató szerint az 1, 5, 10 és 50 banis érmék továbbra is használatban vannak.

időtállónak találjuk, hiszen a túl alacsony alaptőke-minimum elsősorban a felelőtlen, gazdasági alap nélküli vállalkozásokat bátorítja, míg a túl magas tőkeminimum a kis-vállalkozásokat gátolja.¹⁸

Irodalomjegyzék

1. Smaranda ANGHENI: *Drept comercial. Tratat*, Editura C.H. Beck, București, 2019.
2. Stanciu D. CĂRPENARU, Gheorghe PIPEREA, Sorin DAVID: *Legea societăților. Comentariu pe articole*, ediția 5, editura c. h. beck, 2014.
3. Dumitru DUMBA, Ioana Laura DUMBA APOSTU: Modificări aduse Legii nr. 31/1990 privind societățile, prin Legea nr. 223/2020, în contextul (ne)aplicării principiului legalității prevăzută de Constituția României, Juridice.ro, <https://tinyurl.com/brnkju6k> (letöltés ideje: 2022. 05. 20.)
4. FÜZI Norbert: *Társasági részek átruházása a korlátolt felelősségű társaságban, különös tekintettel a román társasági törvény legújabb módosítására*, Erdélyi Jogélet, 2022/1.
5. I. L. GEORGESCU: *Drept comercial român*, vol. II, Editura Socec, București, 1948.
6. KISFALUDI András: *A törzstőkeemelés jelentősége és fajtái = A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*, szerk. KISFALUDI András, SZABÓ Marianna, Complex Kiadó, Budapest, 2008.
7. LEHOCZKI Zóra Zsófia: *A gazdasági társaságok tőkájének funkciói*, Polgári Jog, 2018/3.
8. LEHOCZKI Zóra Zsófia: *Oázis vagy délibáb? Gondolatok a törzstőke-minimum hitelezővédelmi szerepéről I-II.*, Gazdaság és Jog, 2017/10–11.
9. SÁRKÖZY Tamás: *A magyar társasági jog Európában. A társasági és konszernjog elméleti alapjai*, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001.
10. SZEGEDI András: *A törzstőkeminimum dogmája a magyar társasági jogban*, Jog – Állam – Politika, 2009/1.
11. SZEGEDI András: *Az „ezer forintos kft.” védelmében*, Gazdaság és Jog, 2007/3.
12. Ion TURCU: *Dreptul afacerilor*, Fundatia "Chemarea", Iași, 1992.
13. VERESS Emőd: *A társasági jog elmélete és a társaságok általános jellemzői = Román társasági jog. 2. bővített és aktualizált kiadás*, VERESS Emőd, FEGYVERESI Zsolt, PÁL Előd, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021
14. VERESS Emőd: *Observații critice privind Legea nr. 223/2020: societatea cu răspundere limitată ca subiect de experimentare legislativă*, Revista Dreptul, 2021/5.

18 SÁRKÖZY Tamás: *A magyar társasági jog Európában. A társasági és konszernjog elméleti alapjai*, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001, 153. Veress Emőd: *i. m.*, 98.

E lapszám szerzői

Cseh Balázs

PhD-hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, Budapest, e-mail: cseh.balazs@uni-nke.hu

Farkas Csaba

egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Szeged, e-mail: dr.farkas.csaba@digikabel.hu

Fegyveresi Zsolt

egyetemi adjunktus, Sapientia EMTE, Jogtudományi Intézet, Kolozsvár;
tudományos kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, e-mail: fegyveresi@gmail.com

Ferencz Jácint

egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék, Győr, e-mail: ferencz@sze.hu

Papp Tekla

egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Civilisztikai Tanszék, Budapest, e-mail: papp.tekla@uni-nke.hu

Szegedi András

egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi és Agrár-jogi Tanszék, Győr; e-mail cím: szegedia@sze.hu

Vermes Attila

egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi és Agrár-jogi Tanszék, Győr, e-mail: vermesa@sze.hu

SZERZŐI ÚTMUTATÓ

- Az Erdélyi Jogélet lektorált jogtudományi folyóirat. Az itt megjelenő írások kizárólag elsőközlésűek. A publikálásra kerülő kéziratok kategóriái: tanulmány, recenzió, jogeset-kommentár.
- A kézirat benyújtása előtt kérjük, tanulmányozza a jogi feltételeinket is tartalmazó szerzői útmutatót. A szerző az alábbi feltételeket a mű benyújtásával tudomásul veszi és elfogadja.
- A tanulmányokat Microsoft Word .doc vagy .docx formátumban, körülbelül 40 000 leütés terjedelemben, a recenziókat, jogesetek kommentárjait körülbelül 15 000 leütés terjedelemben kell leadni a szerkesztőbizottság e-mail címére. A szerkesztőbizottság fenntartja a jogot, hogy indokolt esetben hosszabb anyagot is megjelentessen vagy a hosszabb anyagot két részben közölje.
- A tanulmányokhoz kötelező rövid magyar és angol nyelvű összefoglalót kell mellékelni, és meg kell jelölni 5-6 kulcsszót, amelyek a tanulmány tartalmát a leginkább jellemzik. Az összefoglalóban nem szerepelhetnek hivatkozások.
- A szerző adatait a tanulmány vagy jogeset-kommentár címe alatt, a következőképpen kell megadni: Kovács István egyetemi tanár, ELTE ÁJK, Budapest, e-mail: istvan.kovacs@emalcim.hu. Recenziók esetén ugyanezeket az adatokat a recenzió végén kell feltüntetni.
- A szó szerinti idézetekhez használjon **idézőjelet**, idézeteken belüli idézetekhez pedig **félidézőjelet** (a ' jelet, billentyűkombinációja: shift + 1).
- pl. Szász-Schwarz Gusztáv szerint *„az ő jögalapja nem többé pusztán készpénznek kölcsönadása, hanem bármi kötelmi jögalap lehet, nem kell más, mint hogy az alperes ezen tartozását 'kölcsön címen' elismerte légyen, ami legtöbbször oly alakban történik, hogy 'kölcsönlevelet' vagy 'adólevelet' állít ki róla”*.
- A címekhez, alcímekhez használjon **címsorokat**. A tanulmányon belül két alárendelt címsor használható, ezeket arab számokkal kell jelölni (1. Áttekintés, 1.1. Jogtörténeti előzmények, 1.2. A hatályos jog stb.).

Különböztesse meg egymástól:

- **a kiskötőjeleket** (szavak között használandó, pl. szóösszetételeknél: ítélet-végrehajtó),
- **nagykötőjeleket** (pl. évszámok, helységnevek között használandó -tól -ig jelentésben, pl. 1918–1920, Kolozsvár–Budapest útvonal),
- **gondolatjelet** – mondatokon belüli közbeékelés esetében,
- **kiemeléshez dőlt** betűt használjon, a **félkövér** betűk használata kerürendő,
- **idézetekhez dőlt** betűt használjon: az idézett részt dőlt betűvel írja és tegye idézőjelbe is,
- idézetek esetén a **kihagyást** a következőképpen jelölje: [...]
- **a századokat** római számokkal írja: VII. század.

Hivatkozások:

A tanulmányban idézett valamennyi forrást – akár szó szerinti, akár tartalmi idézésről van szó – **lábjegyzetben** kell lehivatkozni.

Az első lábjegyzetben kérjük minden esetben feltüntetni **az idézett mű valamennyi bibliográfiai adatát**: szerző(k) neve(i), mű címe, kiadó, kiadás helye, évszám, oldalszám. **Ismételt hivatkozás esetében** elegendő csak a szerző családneve, majd *i. m.* és az oldalszám feltüntetése, pl. BECK: *i. m.*, 11. Ugyanattól a szerzőtől több mű hivatkozása esetén a szerző neve után a mű címének első szavát (hasznoló című művek esetében, első szavait) is fel kell tüntetni: BECK: *A köteles...*, *i. m.*, 11.

A lábjegyzetekben hivatkozott műveket kérjük a tanulmány végén az irodalomjegyzékben is feltüntetni, ábécésorrendben, sorszámozással.

A hivatkozási szabályok összefoglalása:

1. az első hivatkozás teljes bibliográfiai adatokkal történik;
2. hivatkozás ugyanarra a műre a soron következő lábjegyzetben: *Uo.* megjelöléssel történik;
3. rövidített lábjegyzet használatos, ha ugyanattól a szerzőtől csak egy művet hivatkozunk a tanulmányban;
4. rövidített lábjegyzet használatos, ha ugyanannak a szerzőnek több művét is hivatkozunk;
5. a szerző által felhasznált szakirodalmat irodalomjegyzék összegzi.

Általános példa:

1. CSALÁDNÉV (KISKAPITÁLIS) Keresztnév: *Mű címe (dőlttel)*, Kiadó, Kiadás helye, Kiadás éve, oldalszám.
2. *Uo. (dőlttel)*, oldalszám.
3. CSALÁDNÉV (KISKAPITÁLIS): *i. m.*, oldalszám.
4. CSALÁDNÉV (KISKAPITÁLIS): *Rövidített cím...*, *i. m.*, oldalszám.
5. CSALÁDNÉV (KISKAPITÁLIS) Keresztnév: *Mű címe (dőlttel)*, Kiadó, Kiadás helye, Kiadás éve.

Idegen nyelvű műre való hivatkozás esetében a családnev, keresztnév sorrend az adott nyelvben használatos névsorrendet követi:

Dan Andrei POPESCU: *Din nou despre rezerva succesorală. Privire din perspectiva dreptului internațional privat*, Buletinul Notarilor Publici, 2018/2 (XXII).

Példák:

Egyszerűs művek hivatkozása:

1. BECK Salamon: *A köteles részes jogállása*, Athenaeum, Budapest, 1913, 11.
2. *Uo.*, 17.
3. BECK: *i. m.*, 11.
4. BECK: *A köteles...*, *i. m.*, 11.

Két- vagy többszerzős művek hivatkozása:

1. KOZMA Anna, LŐRINCZ György, PÁL Lajos: *A Munka Törvénykönyvének magyarázata*, HVG Orac, Budapest, 2020, 43.
2. *Uo.*, 57–63.
3. KOZMA, LŐRINCZ, PÁL: *i. m.*, 57–63.
4. KOZMA, LŐRINCZ, PÁL: *A Munka...*, *i. m.*, 57–63.

Szerkesztett műben megjelent tanulmányokra, fejezetekre való hivatkozás:

1. VERESS Emőd: *Gondolatok a szerződés egyoldalú jognyilatkozattal történő megszüntetéséről* = *Lábady Tamás emlékkönyv*, szerk. KOLTAY András, MENYHÁRD Attila, LANDI Balázs, Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 311.

2. *Uo.*, 312.
3. VERESS: *i. m.*, 312.
4. VERESS: *Gondolatok..., i. m.*, 312.

Folyóiratcikkekre történő hivatkozás:

1. VÉKÁS Lajos: *Szladits Károly és magánjogi iskolája*, Jogtudományi Közlöny, 2018/2, 72–77, 75.
2. *Uo.*, 76.
3. VÉKÁS: *i. m.*, 76.
4. VÉKÁS: *Szladits..., i. m.*, 76.

Több műre való hivatkozás:

Lábjegyzetben több műre való hivatkozás esetében az oldalszámok után nem szükséges pont és pontosvessző is, csak pontosvessző:

DOMJÁN Éva: *A polgári jog és a kereskedelmi jog szerkezetéről*, Magyar Jog, 1991, 751–755; VÉKÁS Lajos: *Szükség van-e kereskedelmi magánjogra?* Magyar Jog, 1998, 705–714; a kereskedelmi jog külön kodifikálása mellett SÁRKÖZY Tamás: *A gazdaság joga, mint az Európai Unióhoz való csatlakozás hajtóereje*, Gazdaság és Jog, 1998, 9–16.

Hivatalos közlönyre, törvényre, rendeletre, kormányhatározatra való hivatkozás:

1. Románia Hivatalos Közlönyének (Monitorul Oficial al României) hivatkozási módja: Románia Hivatalos Közlönye, 2009. április 2, 213. sz.
2. Román törvény hivatkozási módja: a közjegyzőkről és a közjegyzői tevékenységről szóló 1995. évi 36. törvény
3. Román kormányrendelet hivatkozási módja: 2021. évi 77. sürgősségi kormányrendelet a Nemzeti Erdőőrség létesítéséről
4. Román kormányhatározat hivatkozási módja: a Kovászna megyei Uzon község zászlómodelljének jóváhagyásáról szóló 2021/1041. kormányhatározat.

Interneten hozzáférhető elektronikus forrás hivatkozása (zárójelben a letöltés dátumának megadásával):

www.alkotmánybíróság.hu (letöltés ideje: 2020. 01. 23.)

Jogi kérdések, lektorálás és etikai alapelvek:

A szerző a kézirat beküldésével szavatolja, hogy a tanulmány saját, eredeti szellemi alkotása, illetve amennyiben felhasználna mások munkáit, azokat megfelelő módon idézte és szakszerűen hivatkozott rájuk.

A szerző szavatol azért, hogy a művön nem áll fenn harmadik személynek olyan kizárólagos szerzői joga, amely az Erdélyi Jogélet kiadója felhasználását akadályozná vagy korlátozná.

Az Erdélyi Jogélet szerkesztőbizottsága fenntartja magának a kizárólagos jogot arra, hogy a kiadói célok figyelembevételével meghatározza, mely művek felelnek meg a kiadás kritériumainak és kerülnek ténylegesen publikálásra.

A mű szerzőjének álláspontja nem feltétlenül tükrözi az Erdélyi Jogélet szerkesztőbizottságának és kiadójának álláspontját.

Az Erdélyi Jogélet a publikációt ingyenesen teszi hozzáférhetővé.

Az Erdélyi Jogélet kiadója általános szabályként nem fizet díjat a szerzőnek. A szerző a díjazásról a kézirat beküldésével kifejezetten lemond.

A szerző visszavonhatatlan engedélyt ad a mű címének felhasználásához, a mű nyilvánosságra hozatalához nyomtatott és elektronikus formában, a folyóirat honlapján és adatbázisokban. A szerző engedélyt ad a mű sokszorosítására, terjesztésére és a szükséges korrekció elvégzésére.

A szerző a mű fentiekben felsorolt felhasználására területi korlátozás nélkül, határozatlan időtartamra, azaz a mű teljes védelmi idejére kizárólagos, harmadik személynek átengedhető felhasználási jogot enged az Erdélyi Jogélet kiadójának.

Az Erdélyi Jogélet szerkesztőbizottságának tagjai, illetőleg külső, tudományos minősítéssel rendelkező, erre felkért személy által lektorált cikkeket közöl. A kézirat elbírálása kettős vak lektorálással történik. A kettős vak lektorálás módszerének lényege, hogy a lektor számára a szerző, a szerző számára a lektor ismeretlen marad.

A beérkező kéziratokat először a szakterületi felelős szerkesztő vizsgálja felül, és amennyiben a beküldött dokumentum illeszkedik a lap profiljához és teljesíti a formai és szakmai alapvető feltételeket, felkéri a megfelelő szakértőt a lektori vélemény elkészítésére.

A lektorálási kritériumok a következők: formai, hivatkozási és terjedelmi előírásoknak való megfelelés; témaválasztás indokoltsága, időszerűsége, egyedisége; a kézirat szerkezete: arányosság, belső logika, áttekinthetőség; a jogtudományok elvárásrendszerének megfelelő, következetes fogalomhasználat és nyelvhelyesség; szakirodalmi és elméleti megalapozottság; hivatkozások pontossága és teljessége; módszertan; újszerűség, a kutatói kérdésfelvetés minősége és a kutatói erőfeszítés mértéke; összegző megállapítások és következtetések minősége.

A lektori véleményeket a szerkesztőbizottság továbbítja a szerzőnek. A lektori véleményben foglaltakat a szerzőnek követnie kell. Amennyiben a szerző nem ért egyet a lektori véleménnyel, azt külön meg kell indokolnia és jeleznie kell a tudományterületi felelős szerkesztőnek, aki mérlegeli a véleményeltérés okát és dönt annak elfogadásáról. Ha a lektor jelentősebb átdolgozást kér, úgy a módosított kézirat, megküldése után, újbóli lektorálásra kerül. A lektorálás kettős anonim rendszerben történik (sem a szerző nem értesül a lektor személyéről, sem a lektor a szerző azonosságáról).

A lektori vélemény alapján módosított kéziratot a tudományterületi felelős szerkesztő vizsgálja felül, és amennyiben megfelel a lektori kéréseknek, illetve a szerzői útmutatóban foglaltaknak, úgy szerkesztésre küldi a kéziratot és megjelenteti a lapban.

Az Erdélyi Jogélet szerkesztőbizottsága minden, a kézirat benyújtásával, lektorálással kapcsolatos információt bizalmasan kezel.

Az Erdélyi Jogélet szerkesztőbizottsága szigorúan követi a COPE (Committee on Publication Ethics) által kiadott iránymutatásokat és ajánlásokat. A COPE által kiadott iránymutatások és ajánlások angol nyelven elérhetőek a következő linken: <https://publicationethics.org/resources>.

Scientia Kiadó

400112 Kolozsvár (Cluj-Napoca)
Mátyás király (Matei Corvin) u. 4. sz.
Tel./fax: +40-364-401454
E-mail: scientia@kpi.sapientia.ro
www.scientiakiado.ro

Felelős kiadó:

Sorbán Angella

Kiadói koordinátor:

Szabó Beáta

Korrektúra:

Szenkovics Enikő

Műszaki szerkesztés:

Metaforma Kft.

Tipográfia:

Fazakas Botond

Nyomdai munkálatok:

F&F INTERNATIONAL Kft.

Felelős vezető: Ambrus Enikő igazgató